การสังเคราะห์ผลการประชุม

“การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น”

□□□□□.indd 1 5/23/09 10:54:32 PM

คำนำ

เอกสารการสังเคราะห์ผลการประชุมเรื่อง "การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" เป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ปี 2551 โดยสาระสำคัญของเอกสารฉบับนี้ได้นำเสนอถึงความเป็นมาของโครงการ การรายงานผลการสัมมนาเวทีขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ข้อสรุปและการวิเคราะห์ภาพรวม ตลอดจนข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 5 ภาค อันประกอบด้วย ภาคกลาง ที่จังหวัดเพชรบุรี ภาคตะวันออกที่จังหวัดจันทบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น ภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ และภาคใต้ที่จังหวัดกระบี่

ข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ ชี้ให้เห็นว่า การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมท้องถิ่นต้องคำนึงถึงลักษณะท้องถิ่นที่มีความแตกต่างควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับภาพรวมของการจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาหลักของเอกสารนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างพื้นที่ในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐ ท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องและอย่างเท่าเทียมกัน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการสังเคราะห์ของเอกสารนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุม ตลอดจนวิทยากรทุกท่านที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นร่วมกันอย่างกว้างขวาง ทำให้เอกสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สารบัญ

คำนำ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร **5**

บทที่ 1 ความเป็นมา **14**

บทที่ 2 รายงานผลการสัมมนาเวทีขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น **18**

เวทีเพชรบุรี 18

เวทีจันทบุรี 33

เวทีขอนแก่น 44

เวทีเชียงใหม่ 53

เวทีกระบี่ 63

บทที่ 3 บทสรุปและการวิเคราะห์โดยภาพรวม **80**

บทที่ 4 ข้อเสนอแนะ **91**

ภาคผนวก **97**

โครงการ "การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ"
ประจำปี งบประมาณ 2551 98

กำหนดการประชุม "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อน
กระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" 102

สัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท
เพื่อทำสวัสดิการภาคประชาชน 105

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้วงน้ำขาว
อำเภอเมือง จังหวัดตราด 110

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วงน้ำขาว
อำเภอเมือง จังหวัดตราด 115

ชุมชนตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 122

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม 130

ธนาคารชุมชนบ้านห้วยทราย 139

ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

กองทุนสวัสดิการชุมชน 143

ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการภายใต้โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยการจัดสัมมนา "การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" 5 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 ที่โรงแรมเมธาวลัย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 11-13 ธันวาคม พ.ศ.2550 ครั้งที่ 2 ที่โรงแรมมณีจันท์ รีสอร์ทแอนด์สปอร์ตคลับ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ระหว่างวันที่ 16-18 มกราคม พ.ศ.2551 ครั้งที่ 3 ที่โรงแรมบุษราคัม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ 19-21 มีนาคม พ.ศ.2551 ครั้งที่ 4 ที่โรงแรมเชียงใหม่ออคิด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 12-14 พฤษภาคม พ.ศ.2551 ครั้งที่ 5 ที่โรงแรมมาริไทม์ปาร์ค แอนด์ สปา รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ระหว่างวันที่ 17-19 มิถุนายน พ.ศ.2551 ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกเวที ประกอบด้วย องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำองค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภูมิภาคนั้นๆ รวมเวทีละ 80-110 คน

เนื้อหาการสัมมนาทั้ง 5 เวที ประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ด้วยการนำเสนอจากวิทยากรท้องถิ่นนั้นๆ

เวทีภาคกลาง

ผู้ใหญ่โชคชัย ลิ้มประดิษฐ์ ผู้ใหญ่บ้านหนองกลางดง อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า **"สวัสดิการชุมชน"** เป็นผลผลิตของชุมชนเข้มแข็ง **การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้** ต้องเตรียมชุมชนก่อน โดยสมาชิกชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มกัน มองเห็นปัญหาของตัวเอง เป็นเจ้าของปัญหาและสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้ **สาเหตุการที่ชุมชนไม่เข้มแข็ง** เพราะประชาชนไม่ได้ถูกฝึกให้คิดเองและผู้นำชุมชนคิดนอกกรอบไม่เป็น การปฏิบัติการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งนั้นให้ใช้แนวคิด แนวทาง กระบวนการ วิธีการในการดำเนินการในด้านต่างๆ โดย

□□□□□.indd 5 5/23/09 10:54:33 PM

1. คนในชุมชนต้องเข้าใจว่า ต้องการอะไร การดำเนินการต้องแสดงถึงความเป็นเจ้าของ รู้จักใช้และประสานคนนอกเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชนตนเอง
2. ใช้แนวทางการดำเนินการพัฒนาชุมชน โดยยึดแนวทางตามรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม และยึดแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-10 ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา
3. กำหนดกระบวนการพัฒนา โดยยึดแนวทาง ดังนี้
   - สร้างผู้นำใหม่ให้เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ด้วยการทำงานและเรียนรู้ท่ามกลางการทำงานอย่างต่อเนื่อง
   - มีข้อมูลของชุมชนอย่างเป็นระบบและต้องมาจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้รู้ เข้าใจ สภาพที่เป็นจริงของชุมชนและมองทิศทางไปข้างหน้าร่วมกัน
   - วางแผนร่วมกับชุมชน โดยกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่าย แต่ละกลุ่มที่เหมาะสม เช่น ผู้ใหญ่บ้านต้องกล้านำ เข้าต่อสู้เอาชนะยาเสพติดในชุมชนด้วยตนเอง
   - หากกรณีต้องของความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ชุมชนควรเป็นผู้กำหนดบทบาท หน่วยงานภายนอกเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น
4. มีรูปแบบการดำเนินงาน 3 รูปแบบ ดังนี้
   1) ชุมชนสามารถทำได้เองทั้งหมด เช่น สวัสดิการชุมชน
   2) หากเป็นกิจกรรมที่ใหญ่ ซับซ้อน ชุมชนอาจต้องประสานความร่วมมือหลายฝ่าย เช่น การส่งเสริมอาชีพ การแปรรูปทางด้านเกษตรที่ชุมชนต้องการความรู้เรื่องการแปรรูป และการตลาด
   3) ชุมชนจะเป็นผู้นำเสนอโครงการพัฒนากับแหล่งทุนภายนอก แต่แหล่งทุนภายนอกต้องให้อิสระในการทำงานอย่างแท้จริง
5. วิธีการดำเนินการโดยยึด หลักการและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ดังนี้
   1) เรียนรู้คน ค้นหาคนเก่ง คนดีที่มีหลากหลายในชุมชนให้มาทำงานร่วมกันตามศักยภาพของแต่ละคน

□□□□□.indd 6 5/23/09 10:54:33 PM

2) สร้างทีมงาน แบ่งบทบาทงานตามความถนัด หรือตามความต้องการของบุคคลและกลุ่ม
3) สร้างเวทีความร่วมมือด้วยเวทีชาวบ้านหรือสภาชุมชนที่มาจากตัวแทนจากกลุ่ม องค์กรชุมชนต่างๆ และเสริมด้วยตัวแทน อบต. และกำนัน เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ และใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยชุมชน หรือการเมืองภาคประชาชน
4) ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือ ให้รู้ตัวตน นำสู่การจัดสวัสดิการชุมชน
5) มีการเชื่อมโยงหมู่บ้านและตำบล
   - ฐานหมู่บ้าน เหมาะกับการจัดสวัสดิการชุมชน แล้วต่อยอดเป็นตำบล
   - ฐานตำบล ต้องเชื่อมโยง ลงลึกถึงหมู่บ้าน

<u>**นายสงกรานต์ สืบศิริพูนชัย**</u> ประธานร่วมคณะทำงานสวัสดิการจังหวัดจันทบุรี นำเสนอการจัดสวัสดิการ ในอดีตเริ่มต้นเมื่อ 30 กว่าปีที่ผ่านมา กรมการพัฒนาชุมชนเริ่มก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อีกประมาณ 10 ปีต่อมา พระอาจารย์สุบิน มณีโต ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเรียนรู้กระบวนการทำงานสวัสดิการชุมชนกับครูชบ ยอดแก้ว ที่จังหวัดสงขลาและนำแนวคิดนี้มาริเริ่มที่จังหวัดตราด จนขยายผลได้ดี และต่อมาพระอาจารย์มนัส ได้มีโอกาสเรียนรู้กับพระอาจารย์สุบิน แล้วนำมาขยายผลที่จังหวัดจันทบุรี จนก้าวหน้าไปได้ด้วยดี ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดนี้ ได้ใช้เครื่องหมาย สัญลักษณ์ร่วมกันเป็นรูปพระพุทธ ที่แสดงนัยยะของการช่วยเหลือกันและกัน บนฐานของการมีสัจธรรมร่วมกัน

หลักคิดของการจัดสวัสดิการ หากเปรียบเทียบ เขื่อนเป็นที่เก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทำหน้าที่เก็บเงินเป็นสวัสดิการของชุมชน ซึ่งจุดเด่นของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มี 5 ประการหลัก ได้แก่ 1) พระเป็นแกนนำ 2) ใช้วัดเป็นสำนักงาน 3) สมาชิกมีสิทธิเท่าเทียมกัน 4) มีการสร้างผู้นำธรรมชาติ 5) สามารถเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่เกิด

□□□□□.indd 7 5/23/09 10:54:33 PM

แนวทางการบูรณาการ มี 3 ลักษณะ ได้แก่ การบูรณาการเนื้อหางาน การบูรณาการภายในพื้นที่ และการบูรณาการของหน่วยงาน ซึ่งประสบการณ์ของหน่วยงานจะเชื่อมโยงกิจกรรมหรือเนื้อหางาน 3 ส่วน คือ 1) จัดตั้งกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ 2) ร้อยละ 75 จัดไว้สำหรับเป็นสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ เช่น รับขวัญเด็กเกิดใหม่ สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมอาชีพ ทุนการศึกษา เป็นต้น และ 3) หากมีกำไร จะมีการปันผลกับสมาชิกอีกร้อยละ 25

ส่วนการเชื่อมโยงเครือข่าย จะเชื่อมโยงโดยใช้กรอบของอำเภอเป็นตัวตั้ง แล้วขยายสู่ระดับตำบล เชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มปุ๋ย กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ รวมกันจัดทำเป็นเครือข่ายระบบสวัสดิการของชุมชน

กลไกการขับเคลื่อน จะมีคณะกรรมการ 4 ระดับ ตั้งแต่ ระดับกลุ่ม ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ ซึ่งแต่ละระดับจะมีการประชุมเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

การบริหารของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการจัดสวัสดิการเฉพาะสมาชิก ผู้ด้อยโอกาสบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงได้ แต่ในหลายกลุ่มสามารถแก้ไขได้หลายรูปแบบ เช่น ที่บางกะไชย ซึ่ง อบต. จะให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอยู่แล้ว ขอหักส่วนหนึ่งมาออมเป็นสัจจะ เพื่อให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการเพิ่มขึ้น ที่ตำบลเกาะเปริด ระดมทุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อจัดให้กับผู้ยากไร้

ภายหลังดำเนินการพื้นที่นำร่อง การจัดสวัสดิการเป็น 1 ใน 5 จังหวัดของประเทศ เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายในอนาคต ดังนี้

1. ต้องยกระดับสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นยุทธศาสตร์ของชาติ
2. กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ควรสนับสนุนงบประมาณ 300 ล้านบาท สมทบเป็นเงิน ตั้งแต่ 7 บาท 10 บาท และ 20 บาท/คน ให้ชัดเจน เพื่อนำสู่การจัดสวัสดิการของชุมชน
3. สร้างกลไกเชื่อมโยงระดับภาคต่างๆ ด้วยภาคีความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน
4. เตรียมการทุกกองทุน สำหรับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่จะมีมากขึ้นในอนาคต

□□□□□.indd 8 5/23/09 10:54:33 PM

เวทีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นายบำรุง คะโยธา นายก อบต.สายนาวัง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มองการจัดสวัสดิการเป็นกระบวนการพัฒนาสังคม ต้องเริ่มจากผู้นำชุมชน ท้องถิ่น ต้องมีความเชื่อมั่น 3 ประการ ได้แก่ ความรักศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตย ยึดหลักการการปกครองที่มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการพัฒนาสังคมหรือจัดสวัสดิการ ต้องมาจากความต้องการของประชาชน ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมา การพัฒนาสังคมเพื่อการจัดสวัสดิการนั้น ต้องขับเคลื่อนด้วยหลายกลไก เช่น อบต. สมาชิก อบต. ประชาชน และหน่วยราชการระดับจังหวัด ที่มีทิศทางไปในทางเดียวกันพอสมควร

"ทิศทางการจัดสวัสดิการโดยภาพรวมของตำบลสายนาวัง จำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้คืนกลับ ที่เรียกว่า เข้าใจโลกาภิวัฒน์ แต่ให้ใช้ท้องถิ่นภิวัฒน์ในการตั้งหลักสู้กับโลกาภิวัฒน์ รูปธรรม คือ ชุมชนต้องไม่ซื้ออาหารมากเกินไป ให้พึ่งตนเองด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และชุมชนต้องเรียนรู้ ต่อสู้กับโลกาภิวัฒน์อย่างมีสติ เข้าใจโลกาภิวัฒน์ เข้าใจนโยบายรัฐบาลกลาง และเข้าใจตนเอง เพื่อจะประสานเชื่อมโยงภาพใหญ่ กับภาพท้องถิ่นอย่างถูกต้อง"

การขับเคลื่อนด้วยนโยบายของ อบต. และกระบวนการจัดตั้งภาคประชาชน ต้องทำให้เกิดการพัฒนากลไกพร้อมกันใน 3 ส่วน ได้แก่

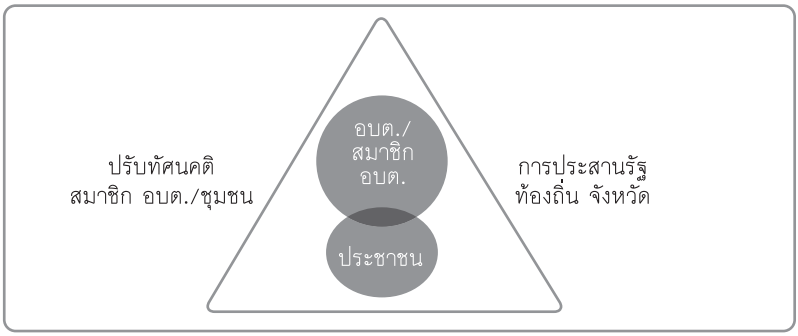

การเสริมเพิ่มเติมความรู้กับประชาชน

□□□□□.indd 9 5/23/09 10:54:34 PM

เวทีภาคเหนือ

ผศ. จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เสนอถึงสถานการณ์การจัดสวัสดิการของโลก จะมีความสัมพันธ์กับการจัดสวัสดิการของไทย ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน และเห็นแนวโน้มอนาคตของสวัสดิการไทย ซึ่งในอดีต แนวคิดรัฐสวัสดิการที่จัดสำหรับคนยากจนในระบบทุนอุตสาหกรรมแพร่หลายมาก ขณะเดียวกัน ก็มีข้อจำกัดสูงตามมา เพราะเป็นภาระงบประมาณของประเทศ ระยะต่อมาจึงเป็นการจัดในรูปสังคมสวัสดิการ ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและคาดว่าอนาคตจะมีการจัดสวัสดิการแบบผสมผสานหลากหลาย ซึ่งต้องอยู่บนหลักการ 8 ประการ ได้แก่ 1) ประชาชนต้องมีส่วนทุกระดับ 2) สังคมมีระบบภาษีก้าวหน้า 3) มีระบบการคลังที่เป็นธรรม 4) ประชาชนมีงานทำและมีจริยธรรมสูง 5) ประชาชนทุกกลุ่มมีอำนาจในการต่อรอง 6) กฎหมายมีประสิทธิภาพ 7) ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากกลุ่มอื่นๆ และ 8) ประชาชนมีจิตสาธารณะช่วยเหลือกันและกัน

ดังนั้น สำหรับสังคมไทย จึงต้องปรับตัวให้ตรงกับหลักการดังกล่าว แต่ทั้งนี้ยังมีรูปธรรมของหลายชุมชนที่จัดสวัสดิการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่น ที่ชุมชนหนองหล่ม ที่มาจากความร่วมมือหลายฝ่ายร่วมกันจัดสวัสดิการ

เวทีภาคใต้

ครูชบ ยอดแก้ว ประธานมูลนิธิ ดร.ครูชบ-ปราณี ยอดแก้ว ให้ข้อคิดเห็นต่อการขับเคลื่อน ต้องใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยชุมชนต้องค้นหาทุนในชุมชน ได้แก่ คน ปัญญา ศาสนา ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน เวลา และเงิน

จัดประชุม พูดคุย วิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไข ซึ่งสาเหตุหลักล้วนมาจากคน ดังนั้น เป้าหมายการพัฒนาสังคม หรือสวัสดิการ ต้องมี **คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา** แล้วจึงเริ่มขับเคลื่อนด้วย 3 แนวทาง

1. พัฒนาคนด้านสุขภาพ อนามัย
2. พัฒนาคนด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
3. พัฒนาคนด้านการอยู่ร่วมแบบประชาธิปไตย

□□□□□.indd 10 5/23/09 10:54:34 PM

แต่พบว่า ในพื้นที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยังไม่มีระบบสวัสดิการรองรับ จึงเริ่มต้นการจัดทำสัจจะออมวันละ 1 บาท ที่โรงเรียน แล้วขยายสู่ชุมชน ซึ่งการทำงานต้อง 1) ทำงานร่วมกับหน่วยงานหลายฝ่ายเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชน 2) การเป็นสมาชิกต้องสมัครใจ 3) การบริหารงานต้องเป็นรูปของคณะกรรมการ 4) ต้องตกลงกฎ กติกาให้ชัดเจน เช่น การจัดสวัสดิการ 9 เรื่อง เป็นต้น และ 5) ต้องบริหารเงินกองทุนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการ สนับสนุนการพัฒนาสังคม โดยใช้เนื้อหาการจัดสวัสดิการเป็นประเด็นดำเนินการ

ด้วยการเชื่อมโยงปัญหาระดับโลก ภูมิภาค ประเทศ และชุมชน ล้วนมีผลกระทบต่อกันและกันเป็นอย่างสูง เช่น วิกฤตพลังงาน โลกร้อน การก่อการร้าย ความยากจน เป็นต้น ทำให้กระบวนการพัฒนาสังคมต้องเกี่ยวข้องกับทุกคนและ**เป็นเรื่องของคนทุกคน** ต้องดูแลรับผิดชอบและทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการ พัฒนาสังคม หรือ การบูรณาการทุกเรื่องอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งหมายถึง "การทำงานที่ไม่มุ่งเรื่องหนึ่งเรื่องใด ไม่แยกส่วน ให้พัฒนาพร้อมทุกด้านอย่างสมดุล"

ในด้านสวัสดิการชุมชน ก็เช่นเดียวกัน ต้องอาศัยการทำงานบูรณาการร่วมกัน ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันคิดเพื่อให้มีสภาพการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ครบวงจรชีวิตของมนุษย์

หลักคิดเบื้องต้นของการสนับสนุนสวัสดิการชุมชน

1. รูปแบบการจัดสวัสดิการมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีจุดอ่อน จุดแข็ง สามารถประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นจนเป็นรูปแบบผสมผสาน กระจายทั่วไป
2. การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการสั่งการจากภายนอกชุมชน ให้ชุมชนทำโครงการนั้น โครงการนี้แต่การจัดสวัสดิการชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชน เป็นกิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนคิด สร้างและทำร่วมกันเพื่อเป็นหลักประกัน การอยู่ดีมีสุข หรือเป็นระบบที่ชุมชนมีการจัดการด้วยความชาญฉลาดในการบริหารทรัพยากรของตนเองให้เกิดการจัดสวัสดิการรูปแบบต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วิสาหกิจชุมชน การจัดการป่าชุมชน การปันดอกผล การจัดการกองทุน การออมบุญ เป็นต้น

□□□□□.indd 11 5/23/09 10:54:34 PM

3. หลักการบูรณาการ การจัดสวัสดิการชุมชน
   1) ชุมชนต้องเป็นผู้ลงมือกระทำ
   2) ใช้กระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มเล็กสู่กลุ่มใหญ่แล้วขยายตัวออกไป
   3) มีการจัดการข้อมูลความรู้อย่างจริงจังไม่ใช่ความรู้สึกของใครคนใดคนหนึ่ง
   4) คนทำงานและชุมชนต้องทำงานด้วยจิตวิญญาณ
   5) มีกลไกและระบบเชื่อมโยง สนับสนุนที่เอื้อต่อกัน
4. แนวทางการบรูณาการจัดสวัสดิการชุมชน ประกอบด้วย
   1) ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขยายตัว อย่างทั่วถึง
   2) ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งมีความต่อเนื่อง อย่าหยุด พยายามหนุนให้ อปท. มีความเข้าใจและเป็นเจ้าภาพการทำงานร่วมกัน
   3) นโยบายต้องสนับสนุนทุกระดับทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ โดยยึดให้ชุมชนเป็นฐานการทำงาน
5. มีกระบวนการถอดบทเรียน (AAR : After Action Review) อย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ 3 การศึกษาดูงานหลัก

คณะผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ศึกษาดูงานและสรุปผลการศึกษาดูงาน โดยแต่ละเวทีจะแบ่งผู้เข้าสัมมนาเป็น 2 กลุ่มใหญ่ และกำหนดให้ศึกษาดูงาน กลุ่มละ 2 แห่ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

เวที	สถานที่ศึกษาดูงาน			
	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2	
เวทีเพชรบุรี	บ้านบ่อมะกรูดตำบลบ้านฆ้อง จังหวัดราชบุรี	ตำบลดอนแร่ จังหวัดราชบุรี	ตำบลท่าตะคร้อ จังหวัดเพชรบุรี	อบต.บางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
เวทีจันทบุรี	อบต.ห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด	บ้านเปร็ดใน ตำบลห้วงน้ำขาว จังหวัดตราด	วัดโพธิ์ทอง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	ศูนย์ศิลป์บางสระเก้า

□□□□□.indd 12 5/23/09 10:54:34 PM

เวที	สถานที่ศึกษาดูงาน			
	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2	
เวที ขอนแก่น*	ตำบลบ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น	เทศบาลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงบัง อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น	เทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น
เวที เชียงใหม่	ชุมชนทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	บ้านศรีลาภรณ์ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	สหกรณ์การเกษตรแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่	อบต.ดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
เวทีกระบี่	วิสาหกิจชุมชน ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขากลม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่	อบต.ลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา	บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

* เวทีขอนแก่น มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวนมาก จึงมีกลุ่มที่ 3 ศึกษาดูงานที่เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ และกองบุญสัจจะ ตำบลแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

ภายหลังการศึกษาดูงาน ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ร่วมกันสรุปผลการศึกษาดูงานโดยทันที และได้นำเสนอชุดความรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ในพื้นที่ดูงานเพื่อศึกษา เปรียบเทียบ วิเคราะห์ และนำสู่การปรับใช้ ตลอดจนได้ร่วมการจัดทำแนวทาง นำความรู้ไปใช้ในกิจกรรมการจัดสวัสดิการในจังหวัดตนเอง

□□□□□.indd 13 5/23/09 10:54:35 PM

บทที่ 1
ความเป็นมา

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกระทรวงที่ได้รับการจัดตั้งใหม่ เพื่อรองรับภารกิจการพัฒนาสังคมและสร้างความมั่นคงให้คนไทย ซึ่งเป็นขอบเขตงานที่กว้างขวางและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดถึงเสียชีวิต ดังนั้นจึงต้องสัมพันธ์กับหลายกระทรวง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสูงสุดร่วมกันเพื่อให้ "คนอยู่ดี มีสุข" ดังผลการวิจัยเมื่อปี พ.ศ.2550 "การศึกษาระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์" ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาระบุถึง **ทิศทางการพัฒนาสังคม จะต้องมุ่งไปสู่เป้าหมาย คือ ปัจเจกบุคคลสงบสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมยั่งยืน** ซึ่งการจะบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว ต้องยึดหลักการการพัฒนาสังคม ดังนี้

1. การพัฒนาอย่างสำนึกและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยกระตุ้นให้สถาบันทางสังคมทั้งหลายให้มีส่วนรับผิดชอบมากขึ้น
2. การพัฒนาต้องตอบสนองความต้องการที่จำเป็นอย่างแท้จริงของประชาชนในแต่ละพื้นที่อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม
3. มุ่งเป็นการพัฒนามนุษย์ในฐานะเป็นทรัพยากรขององค์กรและของประเทศชาติ โดยการให้ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม
4. ทิศทางการพัฒนาจะต้องมุ่งให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริเป็นฐานสำคัญของการดำรงชีวิต
5. เร่งฟื้นฟูคุณค่าความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ ที่ตั้งอยู่บนความรัก ความเห็นอกเห็นใจ เอื้ออาทรกันและกัน
6. การกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาสังคม 4 แนวทาง ได้แก่

□□□□□.indd 14 5/23/09 10:54:35 PM

1) การปรับปรุงประสิทธิภาพกลไกการพัฒนาของรัฐและองค์กร การพัฒนาต่างๆ จะต้องมีการจัดระบบใหม่ ให้มีการประสานและร่วมมือกันมากขึ้น
2) การพัฒนาควรมุ่งสนับสนุนให้บุคคลรู้จักดำรงชีวิตอย่างพอเพียง พึ่งตนเองได้
3) จะต้องมีการแบ่งบทบาท หน้าที่ให้ชัดเจน ระหว่างหน่วยงานของรัฐและของเอกชน พร้อมกับนำศักยภาพและกำลังความสามารถของภาคเอกชนเข้าสู่การพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น
4) ควรมุ่งพัฒนาอย่างยุติธรรม ปราศจากความลำเอียงและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส อ่อนแอกว่า ให้มีโอกาสเข้าถึงบริการต่างๆ ของรัฐและเอกชนอย่างทั่วถึง

ซึ่งทั้งทิศทาง หลักการ และแนวทาง การพัฒนาสังคมเหล่านี้ กลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ขับเคลื่อน โดยผ่านเวทีการสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4 ภาค ภายใต้โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ "การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ" ซึ่งกลไกสำคัญที่เป็นหน่วยจัดบริการสวัสดิการสังคม ได้แก่ พมจ. อปท. ผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน ที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้เรียนรู้และตระหนักต่อภารกิจการพัฒนาสังคมต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จริงจัง เป็นรูปธรรมในพื้นที่ ทั้งนี้ ต้องมีการปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาสังคม และสร้างเครื่องมือทางสังคมใหม่ มาตอบสนองกับกระบวนการทำงานที่เปลี่ยนแปลงได้

อนึ่ง ในช่วงที่ผ่านมา ด้วยนโยบายการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นได้ดำเนินการกระจายผลอย่างรวดเร็ว ทุกจังหวัด ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น จะเป็นระบบย่อยหนึ่งของระบบสังคมใหญ่ ดังนั้น การดำเนินงานระบบย่อยย่อมก่อผลต่อระบบใหญ่เช่นเดียวกัน

ระบบสังคมใหญ่ประกอบด้วยระบบย่อย 9 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบสุขภาพ 2) ระบบสภาวะอาหาร 3) ระบบการศึกษา-เรียนรู้ 4) ระบบสภาพชีวิตการทำงาน 5) ระบบศาสนา-ความเชื่อ-วัฒนธรรม 6) ระบบที่อยู่อาศัย-สิ่งแวดล้อม 7) ระบบชีวิตครอบครัว 8) ระบบชุมชน-การเข้าถึงบริการของรัฐ และ 9) ระบบประชารัฐ การเมืองการมีส่วนร่วม ทั้ง 9 ระบบย่อย ต่างดำเนินการและมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน

□□□□□.indd 15 5/23/09 10:54:35 PM

ดังนั้น ด้วยนโยบายการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น จะสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดโดยตรงอย่างน้อย 5 ระบบย่อย ได้แก่ 1) สวัสดิการชุมชนท้องถิ่นกับระบบสุขภาพ เช่น ค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาลต่างๆ 2) สวัสดิการชุมชนท้องถิ่นกับศาสนา-ความเชื่อ-วัฒนธรรม เช่น ความเชื่อเรื่องกองบุญหรือสัจจะวันละบาท 3) สวัสดิการชุมชนท้องถิ่นกับระบบที่อยู่อาศัย-สิ่งแวดล้อม เช่น การดูแล อนุรักษ์ป่าชุมชน แล้วป่าชุมชนจะเอื้อประโยชน์กับชุมชนด้านอาหาร อาชีพ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น 4) สวัสดิการชุมชนท้องถิ่นกับระบบชุมชน-การเข้าถึงบริการของรัฐ เช่น การออมทรัพย์ สัจจะสะสมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นระบบของชุมชนที่รวมตัวกัน เพื่อจัดสวัสดิการของตนเอง และบางส่วนนำไปสู่การเชื่อมโยงกับระบบของรัฐ เช่นกับ อบต. สปสช. เป็นต้น และ 5) สวัสดิการชุมชนกับระบบการมีส่วนร่วมจากประชาชน

ดังนั้น ภาพการขับเคลื่อนนโยบายสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่สังคมต้องการ คือ คนอยู่ดี มีสุข ซึ่งในระหว่างการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น จะมีแนวทางใหญ่ 3 ประการ ได้แก่ 1) การค้นหารูปธรรมที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ การจัดสวัสดิการซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ จำนวนมาก หลายจังหวัด 2) การส่งเสริมให้เกิดการจัดสวัสดิการตามภูมิ-สังคม แต่ละพื้นที่ 3) การจัดเวทีการเรียนรู้ เพื่อการขับเคลื่อนสวัสดิการให้กว้างขวาง จนกระทั่งได้เกิดผลงานปรากฏชัดเจนมากขึ้นทุกพื้นที่ ซึ่งในระหว่างดำเนินการจึงเป็นจังหวะที่เหมาะสมที่จะนำความรู้จากประสบการณ์การจัดสวัสดิการชุมชนมาแลกเปลี่ยนและพิจารณาถึงผลกระทบต่อการพัฒนาสังคม หรือสรุปได้ว่าการดำเนินงานการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอย่างน้อย 5 ประการ ของการพัฒนาสังคม และกระทบต่อระบบสังคมใหญ่ (ดังรูป)

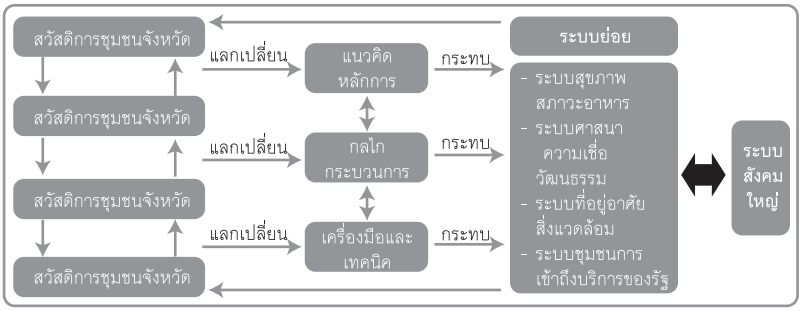

การขับเคลื่อนนโยบายสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

□□□□□.indd 16 5/23/09 10:54:36 PM

หรืออาจกล่าวได้ว่า การจัดสวัสดิการชุมชนมีผลโดยตรงกับระบบย่อยและระบบใหญ่ของการพัฒนาสังคม และจากผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ "การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ" ใน 5 เวทีทุกภูมิภาคยังพบประเด็นกระบวนการและวิธีการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน มีผลต่อการขับเคลื่อนทั้งกระบวนการและเนื้อหาของการพัฒนาสังคมเป็นอย่างสูง ตามตัวอย่างตารางข้างต้น ดังนั้นรูปแบบและวิธีการการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น จึงควรได้รับการนำเสนอและเผยแพร่สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจ เพื่อนำไปสู่การปรับใช้อย่างเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเนื้อหาการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมจะนำประเด็นการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวแกนหลักการเดินเรื่องด้วย 2 ชุดความรู้ ได้แก่ จากวิทยากรที่จัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีประสบผลสำเร็จในการจัดสวัสดิการที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาใช้เป็นพื้นที่ศึกษา เรียนรู้ และวิธีการขับเคลื่อนด้วยชุดความรู้การถอดบทเรียน (After Action Review : AAR) ซึ่งทั้งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการพัฒนาสังคม จะได้นำเสนอโดยแบ่งเป็นบทเรียนต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ต่อไป

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นสำนักสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ด้านการพัฒนาสังคม เพื่อนำสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และยังทำหน้าที่เสริมความรู้ให้กับบุคลากร หน่วยงาน ภาคีเครือข่าย ทั้งหลายที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคม สวัสดิการสังคม จึงเห็นได้ว่าการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ "การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" เป็นกระบวนการหนึ่งของการถ่ายทอดองค์ความรู้ และแนวปฏิบัติของการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อนำสู่การพัฒนาสังคมให้กว้างขวาง แพร่หลายต่อไป

□□□□□.indd 17 5/23/09 10:54:36 PM

บทที่ 2
รายงานผลการสัมมนา
เวทีขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

เวทีขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการภายใต้โครงการ "การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ และประสบการณ์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น สำหรับบุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในการสัมมนาจะมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ประมาณ 80 - 110 คน/เวที ประกอบด้วย ผู้นำภาคประชาชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง ซึ่งมีผลสรุปการสัมมนา 5 เวที โดยแต่ละเวทีแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม การบูรณาการและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการจัดสวัสดิการ

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการ สนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคม

ส่วนที่ 3 การศึกษาดูงานในพื้นที่ สรุปผลการศึกษาดูงาน

เวทีเพชรบุรี

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

บทเรียนของการทำงานสวัสดิการ ต้องคำนึงถึงปัจจัย 3 ประการที่สำคัญ ดังนี้

1. **การเตรียมความพร้อมชุมชน**
   - สวัสดิการชุมชน เป็นผลผลิตของชุมชนเข้มแข็ง
   - ชุมชนเข้มแข็ง มาจากการเตรียมความพร้อมเปรียบเสมือนการเตรียมดินเพื่อเพาะปลูกที่ดี
   - การเตรียมดินที่ดี มาจาก การเตรียมชุมชนที่ดี

□□□□□.indd 18 5/23/09 10:54:36 PM

ดังนั้น ผลของการเตรียมชุมชน จะมีผลต่อการเติบโตหรือล้มเหลวของสวัสดิการชุมชน และการเตรียมต้องเป็นไปตามสภาพของสังคมที่มีการขึ้น ลง ตามอารมณ์สังคม หรือกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการทำงานต้องไม่เอาเวลาเป็นตัวตั้ง

2. **องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดสวัสดิการ ต้องมีชุมชนเข้มแข็ง**

   ซึ่งหมายถึง สมาชิกของชุมชนมีการรวมตัวกัน มองปัญหาร่วมกัน และรู้สึกว่า ตนเองเป็นเจ้าของปัญหา ไม่ใช่เป็นของคนภายนอกมาตัดสินใจแทน

3. **ผู้นำ ประชาชนต้องมีกรอบคิดของตนเอง**

   สาเหตุของชุมชนไม่เข้มแข็ง มาจาก 2 สาเหตุ ได้แก่ 1) ประชาชนชุมชน ไม่ได้ถูกฝึกให้คิดเอง มาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และ 2) ผู้นำชุมชนไม่คิดนอกกรอบ อนึ่ง การคิดนอกกรอบของผู้นำและประชาชนต้องคิดบนฐานของความเป็นธรรมเสริมประกอบไปด้วย

กระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน โดยภาพรวม

1. การค้นหาบทบาทของตนเอง และพัฒนาเป็นผู้กล้า พูดจาโน้มน้าวกระแสชุมชน ภายใต้สถานการณ์ที่ชุมชนลุกเป็นไฟ มียาเสพติด มีการพนันกระจายไปทั่ว
2. จัดเวทีเล็ก ช่วงครึ่งวันบ่ายเสาร์-อาทิตย์ ตามวิถีที่ชุมชนที่ว่างจากการเข้ากะโรงงาน และเชื่อมโยงถ่ายทอดเวทีประชุมผ่านหอกระจายข่าวให้ชุมชนได้รับรู้ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต้องเอาปัญหาชุมชนเป็นตัวตั้งในการพูดคุย และต้องประชุมอย่างต่อเนื่อง
3. จัดโครงสร้างการขับเคลื่อน บ้านซ้าย บ้านขวา หรือชุมชนละแวกที่อยู่ใกล้ชิดเพราะจะรู้ดีที่สุดว่า ใครค้ายา ใครเสพยา

□□□□□.indd 19 5/23/09 10:54:36 PM

4. สร้างให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ด้วยประเด็น "เด็กติดยาเยอะแยะ พวกเราจะทำอย่างไร?" "บ่อนการพนันมีมากมาย เราจะทำอย่างไร?" ซึ่งการตั้งคำถาม หมายถึง ชุมชนต้องค้นหาแนวทางการจัดการปัญหา และต้องมาจากข้อมูลอย่างถูกต้องและรอบด้าน
5. ผู้นำและชุมชนต้องกล้าตัดสินใจและอาศัยหน่วยราชการเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน
6. ขั้นตอนการจัดการ "ปัญหายาเสพติด"
   - บอกให้เขารู้ (เขาคือชุมชน)
   - ใช้ข้อมูลอย่างรอบด้าน ด้วยการระดมสมอง
   - สร้างกระแสกดดัน ผู้ค้า โดยแยกผู้เสพออกเพื่อบำบัด
   - ทำงานร่วมกับราชการ แต่ต้องให้ราชการมาเสริมชุมชน ไม่ใช่ราชการมาใช้คนในชุมชนเป็นเครื่องมือ และพัฒนาจากกิจกรรมแก้ไขปัญหาสู่การจัดสวัดิการ
7. รูปแบบการทำงาน ภายหลังการวิเคราะห์ และวางแนวทางแก้ไขปัญหา
   - ทำเอง ทำเลย ใช้ทรัพยากรภายในชุมชน
   - ทำร่วม ซึ่งต้องขอความร่วมมือ และประสานกับหน่วยงานภายนอก
   - ทำขอ ขอการสนับสนุนจาก ภายนอก แต่ต้องอยู่บนฐานอิสระของชุมชนเองเป็นการต่อยอดจากชุมชน

หลักการทำงานชุมชน เรียนรู้จากการศึกษาดูงานที่บ้านไม้เรียง คิดร่วมกับประสบการณ์ของตนเองและประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. เรียนรู้คนในชุมชน มีคนเก่งมาก แต่ทุกคนไม่เก่งทุกเรื่อง ดังนั้น จำเป็นต้องทำงานเป็นทีม และแบ่งงานตามความถนัด
2. ย่อไม้เรียงที่เป็นตำบล ประยุกต์ใช้เป็นระดับหมู่บ้าน โดยมีตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน กลุ่มละ 4 คน มาเป็นสภาชุมชน และมี อปท. และฝ่ายปกครองเข้าร่วม (ดังรูป)

□□□□□.indd 20 5/23/09 10:54:37 PM

หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม

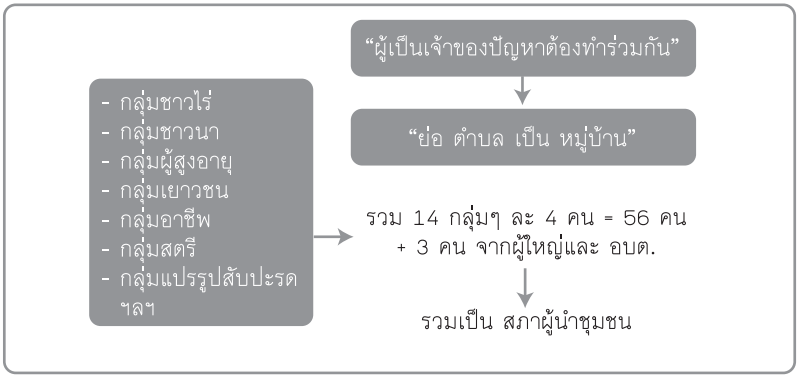

3. ประสานความร่วมมือ กับ อปท. ภายหลังการประชุมสภาชุมชน เพื่อนำสู่การพิจารณาของ อปท. เป็นการใช้การเมืองแบบสมานฉันท์
4. จัดทำแผนแม่บทชุมชนต้องมาจากชุมชน (ดังรูป)

ประสานความร่วมมือ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท

หลักคิด ไม่มีของฉัน-เธอ เป็นแต่ของเรา

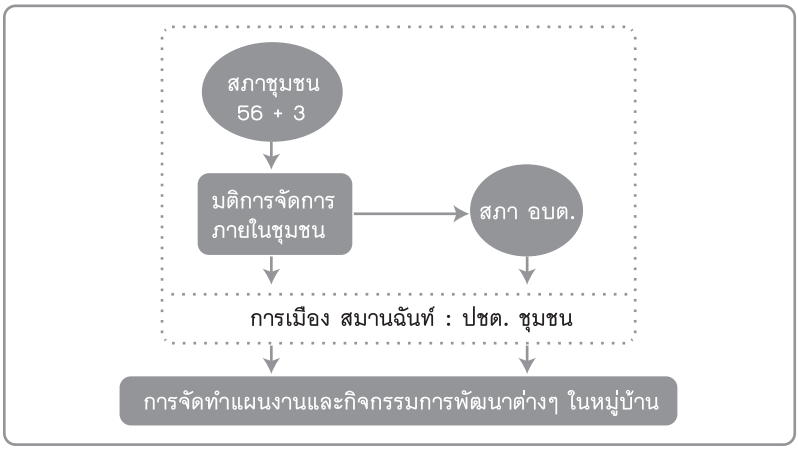

5. ต้องมีการเชื่อมโยงจากหมู่บ้านขยายช่องว่างเป็นตำบล โดยต้องทำงานต่อเนื่อง มองชุมชนทุกมิติ จนเกิดสำนึกต่อสังคม

□□□□□.indd 21 5/23/09 10:54:37 PM

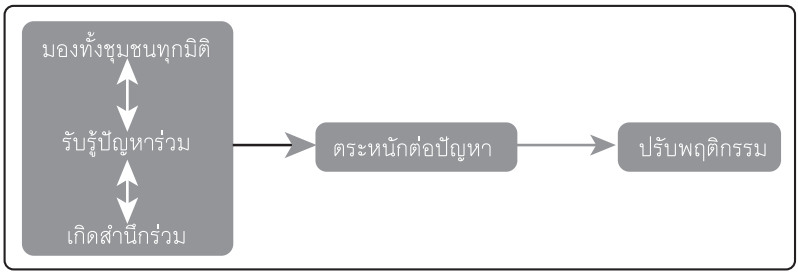

6. การเปลี่ยนแปลง หรือ การปรับเพิ่มช่องว่างพฤติกรรม เริ่มจากปรับวิธีคิด เช่น ปรับเปลี่ยนเป้าหมายจากรวย เป็นความสุข และสร้างกิจกรรม เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และการคิดกิจกรรม ต้องมาจากฐานข้อมูลชุมชน เช่น

วัตถุประสงค์	กิจกรรม
- ลดต้นทุนของชุมชน	- จัดตั้งปั๊มน้ำมัน
- ลดต้นทุนการเกษตร	- ส่งเสริม เกษตรธรรมชาติ
- เพิ่มมูลค่า	- แปรรูป สัปปะรด
- ความมั่นคงของครอบครัว	- องค์กรการเงินชุมชน

การเชื่อมโยงเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

ขั้นตอน

1. คณะกรรมการสวัสดิการสังคมจังหวัดเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักและผสมกับการจัดตั้งทีมเล็ก
   - สร้างความเข้าใจร่วมทิศทาง "สวัสดิการชุมชน ท้องถิ่น"
   - สร้างการมีส่วนร่วม โดยการสืบค้นข้อเท็จจริง รายชื่อบุคคลที่ต้องการสวัสดิการ โดย อพม. อปท.
   - คัดกรอง ตรวจสอบโดยท้องถิ่นและประชาคม
2. จัดเวที รัฐ ประชาชน คณะกรรมการขับเคลื่อน เพื่อผลักดันแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนกับการจัดสวัสดิการชุมชน
3. ประสานทรัพยากรและหน่วยงานต่างๆ ที่ดำเนินการภายใต้นโยบายอยู่ดีมีสุข/เศรษฐกิจพอเพียง

□□□□□.indd 22 5/23/09 10:54:38 PM

4. จัดทำแผนขับเคลื่อน
    - เปิดเวทีจุดประกาย จังหวัด อำเภอ ตำบล
    - สร้างฐานข้อมูลร่วม
5. ต้องเกิดผลงานชัดเจน เป้าหมายจาก 25 ตำบล เป็น 39 + 2 ตำบล เพราะ
    - จังหวัดรับเป็นยุทธศาสตร์จังหวัด เช่น "ราชบุรี : จังหวัดสวัสดิการ"
    - กระบวนการจัดเวทีเรียนรู้มีหลากหลายต่อเนื่อง
    - การประสานงานด้วยดีในทุกกลุ่ม
    - อปท. หนุนเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน
    - ต้องเป็นความต้องการจากชุมชน หรือระเบิดจากภายใน

การประสานงานหน่วยงาน

<u>ขั้นตอน</u>

1. สำรวจหน่วยงานในพื้นที่ ใครทำอะไรบ้างที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม (Stake Holder)
2. พยายามเข้าหาและปรับแนวคิด วิธีการทำงาน เครื่องมือ และคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดอะไรบ้าง
    - ยึดเป้าหมายตามนโยบายของหน่วยงาน
    - เปิดเผยงบประมาณ
3. สร้างคนรองรับ "เวทีเรียนรู้" เช่น สถาบันการศึกษาที่มีวิทยากรกระบวนการ
4. ขับเคลื่อนระดับ อำเภอ ตำบล
5. จัดทำแผนบูรณาการทุกฝ่าย ร่วมคิด วางแผน ดำเนินการ ประเมินผล และรับประโยชน์
6. วางจังหวะก้าวร่วมกัน
7. ผลักดัน 4 ระดับ (mile stone) ให้ระดับจังหวัดยอมรับเป็นเป้าหมาย
    ระดับ 1 ชุมชนมีความเข้าใจร่วม
    ระดับ 2 ชุมชนสำรวจ ค้นหาปัญหาและความต้องการการจัดสวัสดิการ
    ระดับ 3 เตรียมความพร้อม อปท. และภาคีต่างๆ เพื่อเป็นผู้สนับสนุน

□□□□□.indd 23 5/23/09 10:54:38 PM

ระดับ 4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนดำเนินการได้ด้วยตนเอง
ระดับ 5 ยุทธศาสตร์พื้นที่นำร่องให้สามารถจัดสวัสดิการเองได้

ปัจจัยความสำเร็จ

1. การจัดเวทีเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
   - ต้องเชิญวิทยากรร่วมประชุม
   - ร่างหลักสูตรร่วมกัน
   - เปิดเผยข้อมูล/นโยบาย
   - เตรียมใบงาน/ตั้งโจทย์ คาดหวังผลที่ให้เกิด
2. การสนับสนุนชุมชนได้ดำเนินการเองได้
   - มีหลักสูตรอบรมเฉพาะ อปท.
   - ตั้งทีมปฏิบัติการร่วม
3. เซ็น MOU ระหว่างกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ กับกระทรวงมหาดไทย
4. จุดประกายด้วยผู้รู้จริง (ครูชบ)
5. ต้องไม่ใจร้อน เน้นที่ความเข้าใจต่อแนวคิด

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

- แยกพื้นที่รูปธรรม เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่ส่งเสริม
- ทำงานแบบมีส่วนร่วมหลายระดับ หลายภาคี
- เป็นขบวนการของชุมชน
- เน้นความสำเร็จมากกว่าทำให้เสร็จ
- งานชุมชนเป็นงานไม่มีคำว่าเสร็จ เลิกทำแล้วล้ม ต้องทำไม่หยุดต่อเนื่อง เหมือนขี่จักรยานไปเรื่อยๆ ในทิศทางที่ถูกต้อง
- ความต้องการต้องมาจากฐานของชุมชน
- ภาวะผู้นำของชุมชน 4 ลักษณะ กล้าหาญ อดทน เสียสละ และมีคุณธรรม
- คนในชุมชน จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ พวกเรา พวกพ้องจะเอาด้วยกับเรา และตัวป่วน

□□□□□.indd 24 5/23/09 10:54:38 PM

- หลักการทำงาน คือ ทำให้เขารู้ เมื่อเขารู้ เขาจะให้ความร่วมมือ และประชาชนต้องไม่เฉื่อยชากับการเมือง เพราะคนอื่นจะตักตวงไปไว้ส่วนกลาง

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการ มีมากมายหลายแบบ ต้องมาจากภายใน ไม่ใช่การสั่งการ แนวคิดหลักคือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นกิจกรรมที่มาควบคู่กับลัทธิบริโภคนิยม ดังนั้น สวัสดิการชุมชน จึงหมายถึง กิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนสร้างขึ้นจากการคิดร่วมกันของชุมชน เพื่อเป็นหลักประกันให้ตนเองอยู่เย็นเป็นสุข

การจัดสวัสดิการ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคน ระเบียบ กติกาของชุมชน โดยมีเครื่องมือที่สำคัญ คือ เงินและแผนแม่บทชุมชน เริ่มต้นจากจุดเล็ก แล้วขยายไปจุดใหญ่ ต้องใช้ข้อมูล ไม่ใช่ความรู้สึกและต้องดำเนินงาน ด้วยจิตวิญญาณหรือวัฒนธรรมชุมชนที่มีเป้าหมายพึ่งตนเอง

แนวทางการสนับสนุนสวัสดิการชุมชน

1. ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง ขยายตัวภายในชุมชน แล้วจึงขยายตัวสู่ชุมชนอื่นๆ
2. ชุมชนเข้มแข็งต้องขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อปท. จะเป็นตัวหลัก ที่ก่อให้เกิดการจัดสวัสดิการได้อย่างแท้จริง
3. นโยบายรัฐ ควรมีแนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน

ซึ่งทั้ง 3 แนวทางนี้ตั้งอยู่บนหลักการทำงาน 2 หลัก ได้แก่ การทำงานแบบบูรณาการ และการจัดการความรู้ ดังนี้

<u>การทำงานแบบบูรณาการ</u> หลายโครงการ หลายกิจกรรมจากหน่วยงานภายนอก พบว่า หน่วยงานมีอาณาจักรของตนเอง มีนโยบาย และงบประมาณตนเอง ทำเอง จนเป็นเสมือนต่างคนต่างทำ ทางออกคือ ชุมชน และหรือ อปท. ต้องเป็นเจ้าภาพ ดึงศักยภาพของหน่วยงานภายนอกมาต่อเติมเต็ม และต้องมาจากความต้องการของชุมชน ซึ่งชุมชนต้องพัฒนาโดย

□□□□□.indd 25 5/23/09 10:54:38 PM

1) การทำงานด้วยข้อมูล มีการสำรวจข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน วิเคราะห์ข้อมูล และมองทิศทางไปข้างหน้าได้

2) มีกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน แบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

3) จัดกลไกคณะทำงานที่เป็นทีม

4) มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (ดังรูป)

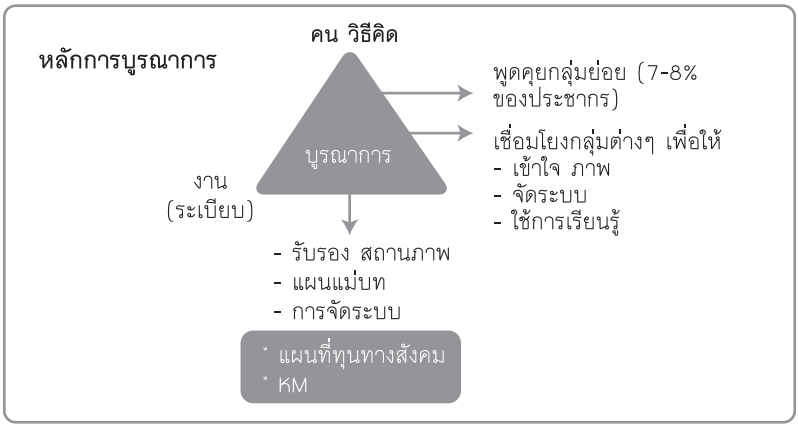

ดังนั้น การบูรณาการสวัสดิการชุมชน ต้องมาจาก

- ชุมชนต้องเป็นผู้ลงมือกระทำหลัก
- มีเวทีการเรียนรู้ จากวงเล็ก ขยายเป็นวงกว้าง
- มีการจัดการข้อมูลความรู้ ไม่ใช่ความรู้สึก
- กลไกของชุมชน ผู้นำและทีมงาน มีการเชื่อมโยงกันภายในและภายนอก เพื่อนำการจัดระบบใหม่

โดยชุมชนต้องมีขีดความสามารถ 6 เรื่อง ได้แก่ ทำปัญหาให้ชัด ชี้ให้เห็นความต้องการ ประสานความร่วมมือ เจาะลึกทุกประเด็น เน้นความก้าวหน้าและกล้าแสดงออก

<u>การจัดการความรู้</u> เป็นเครื่องที่นำสู่การขับเคลื่อนสวัสดิการเครื่องมือหนึ่ง การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการเชิงกระบวนการที่ต้องนำความรู้ไปสู่เป้าหมายเพื่อประชาชน ไม่ใช่ความรู้ในตำรา แต่เป็นความรู้จากทักษะ ประสบการณ์ และ

□□□□□.indd 26 5/23/09 10:54:39 PM

ทัศนคติ ทั้งนี้ การจัดการความรู้ของกลุ่มสวัสดิการนี้ต้องตั้งบนฐาน การเปิดใจ (care) และแบ่งปัน (share) (ดังรูป)

การจัดการความรู้ : การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดผล ตามเป้าหมาย

ความรู้ : สิ่งต้องรู้จากประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะ ทัศนคติ

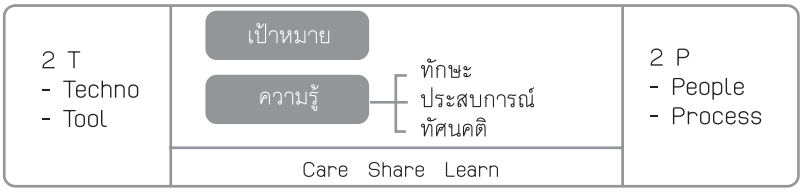

ความรู้จากประสบการณ์ต้องมีการจัดการ เพื่อนำสู่เป้าหมาย ทั้งนี้ คณะทำงานด้านสวัสดิการต้องเปิดใจ แบ่งปัน และเรียนรู้กัน โดยมีปัจจัยที่สำคัญ ต้องมีเทคนิคและเครื่องมือในการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง และทำทันทีภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ตลอดจนปัจจัยด้านมนุษย์ที่เป็นภาคประชาชน ต้องมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการด้วย

ข้อเสนอแนะของการจัดการความรู้

- การจัดการความรู้ไม่ใช่เป้าหมาย แต่เป็นกระบวนการเพื่อทำให้บรรลุเป้าหมาย
- การจัดการความรู้ต้องมาจากการกระทำ และเป็นประสบการณ์จริง (ไม่ทำไม่รู้) เพื่อนำสู่การไปใช้ได้จริง
- การจัดการความรู้เป็นทั้งกระบวนการ และจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง
- การถอดบทเรียน ต้อง
  1) ทำทันทีภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม เพื่อค้นหาปัจจัยที่ทำให้การจัดสวัสดิการสำเร็จ
  2) ต้องเปิดใจกว้าง ไม่ตัดสินใจผิด ถูก แต่ให้เข้าใจอย่างเป็นระบบ จะทำอะไร ทำอย่างไร และจะขยายผลอย่างไร
  3) ต้องกำหนดเป้าหมาย ต้องการความรู้อะไร เช่น การประสานงาน การสร้างเครือข่าย การบูรณาการ ต้องกำหนดไว้ก่อน
  4) เรียนรู้จากสิ่งที่ต้องทำ และสิ่งที่ไม่ควรทำ
  5) จำแนกผล ว่าได้อะไรที่เป็นความรู้ใหม่

□□□□□.indd 27 5/23/09 10:54:39 PM

สรุป เป้าหมายการจัดสวัสดิการ

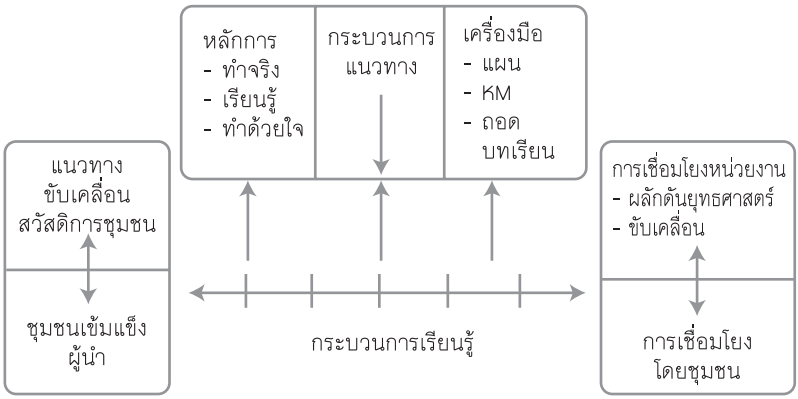

จากภาพ

- บทบาทของชุมชนและผู้นำเข้มแข็ง เป็นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน
- การเชื่อมโยง หรือบูรณาการ ชุมชนต้องเป็นเจ้าภาพดึงหน่วยงานภายนอกร่วมกันขับเคลื่อน โดยผ่านยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนของหน่วยงานต่างๆ
- ชุมชนและหน่วยงานต้องมีกระบวนการเรียนรู้แต่ละด้านเป็นขั้นตอน จนทำให้เข้าใจเป้าหมาย หลักการ กระบวนการ แนวทาง และเครื่องมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อการอยู่เย็นเป็นสุข

□□□□□.indd 28 5/23/09 10:54:40 PM

ส่วนที่ 3 สรุปผลการดูงาน 4 ชุมชน

ตำบลบ้านฆ้อง	ตำบลดอนแร่	ตำบลท่าตะคร้อ	ตำบลบางขุนไทร
1. ภูมิหลัง			
• พื้นที่สีแดงเรื่องยาเสพติด • ผู้นำชุมชนเห็นสภาพปัญหาจึงลุกขึ้นรวมตัวกันแก้ไขปัญหา • วัฒนธรรมชุมชนเป็นลาวพวนส่วนใหญ่และมีความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายมีกิจกรรม วัฒนธรรมต่อเนื่อง	• เริ่มต้นจากโครงการชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขและมีโครงการไปทัศนศึกษาที่จังหวัดตราด เรียนรู้กับพระอาจารย์สุบิน	• เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตกับทรัพยากรป่าไม้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ระดับหนึ่ง • ต่อมาทรัพยากรป่าไม้ที่ดิน ถูกบุกรุกทำให้ผู้นำชุมชนเห็น และตระหนักต่อปัญหา จึงก่อให้เกิดการรวมตัวกัน	• เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย ไทย จีน ลาวเวียง ลาวพวน • มีพื้นที่ป่าชายเลน 15,000 ไร่ ต่อมาถูกบุกรุกจนเหลือเพียง 7,000 ไร่ ในปี 2505 • ชุมชนมีอาชีพเกี่ยวข้องกับทะเล เช่น หอยแครง นาเกลือ ประมงชายฝั่ง เมื่อป่าถูกทำลาย ย่อมมีผลต่ออาชีพและรายได้ของชุมชนอย่างมาก ผู้นำชุมชน / อบต. จึงรวมตัวกันเพื่อร่วมแก้ไขปัญหา
2. หลักการจัดสวัสดิการ			
• สวัสดิการชุมชนต้องมาจากประชาชนและสามารถตอบสนองต่อปัญหากับชุมชนได้ • การจัดสวัสดิการไม่เห็นตัวเงินแต่มีกิจกรรมสังคมที่หลากหลาย	• ชุมชนต้องมีสวัสดิการเพื่อเป็นหลักประกันวิถีชีวิตของตนเอง ให้ดูแลซึ่งกันและกัน	• ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรท้องถิ่นด้วยตนเอง ด้วยการอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม • การจัดสวัสดิการชุมชนหมายถึง การจัดสวัสดิการด้านเงินทุนที่เป็นทรัพยากร ทุนสังคม และ ทุนสถาบัน • กระบวนการจัดตั้งต้องระเบิดจากภายในชุมชน <u>เป้าหมาย</u> : กินอิ่ม นอนอุ่น	• การเฝ้าระวัง ปกป้อง อนุรักษ์ และจัดการป่าชายเลน จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติ สมดุลอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

□□□□□.indd 29 5/23/09 10:54:40 PM

3. กระบวนการ			
1. ผู้นำต้องกล้าหาญทั้งการรวมตัวของผู้นำท้องถิ่นต่อสู้แบบเผชิญหน้าและการรวมตัวมวลชน 2. การผสานหน่วยงานภายนอกช่วงแรกควรเป็นตำรวจ ต่อมาเป็นหน่วยงานพัฒนา - ศูนย์ยุติธรรม - โครงการสายใยรัก - แผนแม่บทชุมชน 3. จัดเวทีการเรียนรู้หลายกลุ่มและหลายระดับ	1. ประชุมจัดตั้งคณะทำงานและรณรงค์หาสมาชิกอย่างน้อย 100 คน 2. ดำเนินการออมบุญวันละ 1 บาท โดยมีคณะทำงาน 1 คนกับสมาชิก 50 คน และมีการประชุม ทุกวันที่ 5 ของเดือน 3. ผลลัพธ์มีสมาชิกมากถึง 829 คน และพยายามให้ใช้เหรียญบาท	1. การจัดทำข้อมูลวิเคราะห์ สังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของทรัพยากรของชุมชน 2. รวมกลุ่มวิเคราะห์ หาพวกในชุมชน และหาพันธมิตรภายนอกชุมชน 3. จัดทำแผนแม่บทชุมชน 4. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่หลากหลายแต่เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น การกำหนด การเก็บเห็ดโคน การจัดการน้ำ การปลูกป่า และการสนับสนุนอาชีพและรายได้ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 5. การจัดตั้งกลุ่มต่างๆ	1. การจัดทำข้อมูลและจัดเวทีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม 2. การจัดตั้งอาสาสามัคร เฝ้าระวังประมงพาณิชย์ที่มาทำลายสิ่งแวดล้อม โดยแจ้งข่าว ช่วยเหลือการจับกุม 3. ประสานงานกับภายนอกมาร่วมมือช่วยเหลือกัน NGO / UNDP 4. การจัดทำแผนแม่บท 5. การดำเนินด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ 6. การเสริมสร้างเครือข่าย
4. ปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ			
• กลุ่มผู้นำกล้าหาญ กล้าเผชิญ หน้ากับขบวนการค้ายาเสพติด • หน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุน • ชุมชนมีพื้นฐานวัฒนธรรมช่วยกัน • สร้างเวทีการเรียนรู้	• มีบุคลกรภายนอกเป็นผู้กระตุ้นอย่างต่อเนื่อง • ผู้นำมีบุคลิกลักษณะมีจรรยาบรรณ มีธรรมาภิบาล	• เป็นพื้นที่ห่างไกล อยู่ในสภาพธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ • ผู้นำมีความเข้มแข็ง • รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยการจัดระบบของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตอย่างสมดุล	• การจัดเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเวทีที่สำคัญ • อบต. และหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน

ภายหลังจากการศึกษาดูงานทั้ง 4 ชุมชน แต่ละกลุ่มได้นำเสนอผลการศึกษาดูงาน และได้อภิปรายร่วมในด้านการประยุกต์ใช้ในพื้นที่ ซึ่งพอสรุปผลได้ดังนี้

- ปัจจัยการก่อเกิดสวัสดิการชุมชนที่บ้านบ่อมะกรูด ในพื้นที่ศึกษาดูงาน ได้แก่
  - วัฒนธรรมของหมู่บ้านที่มีมานาน เป็นลาวเวียงและเป็นเครือญาติที่สามารถรวบรวมจิตใจคน
  - วิกฤตการณ์ยาเสพติดที่ทำลายสถาบันครอบครัว และส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างกว้างขวาง ทำให้ทุกคนต้องร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมกันจัดการจนเกิดเป็นประสบการณ์ร่วม จึงเริ่มเข้าสู่การสร้างกิจกรรมการ

□□□□□.indd 30 5/23/09 10:54:40 PM

พัฒนาต่างๆ รวมถึงสวัสดิการชุมชน

- การเชื่อมโยงแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมาปรับกระบวนทัศน์ เป็นการอยู่ดีมีสุข ด้วยรูปแบบการจัดการสวัสดิการชุมชน ซึ่งหมายถึง ต้องพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และต้องจัดการระบบพัฒนาสังคมไปอย่างควบคู่กัน
- การต่อสู้ของตำบลบางขุนไทร แบ่งเป็น 2 ยุค คือ ยุคการต่อสู้กับกลุ่มคราดหอยผิดกฎหมาย เพื่อให้ทรัพยากรอาหารอุดมสมบูรณ์ เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) และยุคการเข้าสู่การจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ส่งเสริมอาชีพ ฌาปนกิจ หรือกลุ่มสัจจะต่อมาภายหลัง
- การจัดสวัสดิการที่ตำบลดอนแร่ ตั้งเป้าหมายไว้ 100 คน เป็นการคิดจากคณิตศาสตร์ประกันภัย แต่เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งพบว่า สมาชิกหลายคนเป็นผู้สูงอายุ จึงต้องขยายสมาชิกสู่กลุ่มเป้าหมายวัยเด็กมากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยง จึงต้องศึกษาข้อมูล อัตราการตายในพื้นที่ มาคำนวณเพื่อจัดสวัสดิการตามที่กองทุนพอรับได้
- การจัดสวัสดิการ มิใช่หมายถึง เงินอย่างเดียว แต่มีความหมายเชิงกว้าง เป็นการจัดการทรัพยากร การจัดการทุนสังคม ทุนสถาบัน เพื่อให้เกิดความสุขในชุมชน
- ที่ตำบลท่าตะคร้อ มีการใช้แผนแม่บทชุมชน และสามารถนำมาปฏิบัติได้ทุกด้าน ทั้งอนุรักษ์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และความจำเป็นพื้นฐาน ตลอดจนการนำผลกำไรจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมาจัดสวัดิการแก่ชุมชน เช่น สนับสนุนจัดงานของโรงเรียน กฐิน ผ้าป่า ฌาปนกิจ (นนทบุรี)
- ตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดสวัสดิการ ได้แก่ 3 อ. คนในชุมชน กินอิ่ม นอนอุ่น มีเงินออม (นนทบุรี)
- การต่อสู้ทรัพยากรชายฝั่ง เป็นเรื่องอันตราย ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง ในขณะที่สถานการณ์ที่มีคู่แข่ง ในเวทีการเลือกตั้ง ดังนั้น ผู้นำต้องเกิดจากการเห็นทุกข์หรือปัญหาของชุมชน แล้วลุกมาแก้ไขปัญหา หรือระเบิดจากภายใน (ลพบุรี) ซึ่งขณะนี้ ลพบุรีมี 125 ตำบล ขณะนี้ขับเคลื่อนได้ 4 ตำบล และหวังว่าจะขยายต่อไปได้ โดยตั้งเป้าหมายไว้ 125 ตำบล

□□□□□.indd 31 5/23/09 10:54:41 PM

- สุปผลการศึกษาดูงาน 4 เรื่อง ข้อมูลแน่น แผนชัด เป้าหมายแน่นอน ทีมงานแข็งแกร่ง 6 งาน ได้แก่ 1) รู้ปัญหาชัด ความต้องการชัด 2) ประสานความรู้สึกได้ 3) ประสานงานดี 4) ทำงานเจาะลึกทุกมิติ 5) มีผลงานก้าวหน้า และ 6) กล้าแสดงออก (นนทบุรี)
- สิงห์บุรีมี 43 ตำบล 364 หมู่บ้าน ขณะนี้เริ่มต้นขยายความรู้แก่ผู้นำชุมชนประมาณ 24 ตำบล คงเหลืออีก 19 ตำบล คาดว่าจะแล้วเสร็จใน พ.ศ.2551 (สิงห์บุรี)
- การทำงานต้องเจาะลึกในระดับ หมู่บ้าน ตำบล ซึ่งได้กำหนดในแผนไว้จำนวน 15 พื้นที่ เริ่มจากปฏิบัติการชี้แจงการจัดสวัสดิการ 33 พื้นที่ และปรากฏว่าได้รับการตอบสนอง 9 พื้นที่ ขั้นตอนต่อไป ต้องปฏิบัติในพื้นที่ซ้ำครั้งที่ 2 ซึ่งคณะทำงานต้องเรียนรู้ เข้าใจปัญหา ความไม่สามัคคีในชุมชน เพราะมีผลต่อการยอมรับ ไม่ยอมรับ งานสวัสดิการชุมชน (ประจวบคีรีขันธ์)
- ดำเนินการสวัสดิการที่ตำบลเสาธง ขณะนี้ตั้งเป้าหมายขยายเป็น 17 ตำบล โดยเริ่มจากกลุ่มผู้สูงอายุ บทเรียนกองทุนขณะนี้จำนวนเงินลดน้อยลงมาก เนื่องจากผู้สูงอายุเสียชีวิต จึงปรับขยายให้เพิ่มสมาชิกอายุตั้งแต่เกิดถึง 75 ปี จนเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น จึงสามารถจัดสวัสดิการได้มากขึ้น และปี พ.ศ.2551 คาดว่าจะขยายเพิ่มไม่ต่ำกว่า 50 ตำบล (พระนครศรีอยุธยา)
- มีเป้าหมาย 31 ตำบล ตอนนี้ดำเนินนำร่องไปแล้ว 2 ตำบล เริ่มต้นทำงานด้วยเชิงคุณภาพ ให้เป็นรูปธรรม ก่อนขยายออกไปด้วยกระบวนการคัดเลือกชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ระดับหนึ่ง เก็บข้อมูลให้ชัดเจน และประสานงานกับภาครัฐ (พอช.) และ อปท. ซึ่งพบว่า ระดับขีดความสามารถของ อปท. มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ต้องพิจารณาความพร้อมของ อปท. และต้องใช้วิธีการการจัดการที่หลากหลาย เพื่อทำให้ อปท. เห็นผลงาน แล้ว อปท. จะสนใจให้การสนับสนุนตามมา เนื่องเพราะเป็นผลงานของ อปท. ในสายตาของประชาชนที่เป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (สระบุรี)
- แผนในปี พ.ศ.2551 ได้ดำเนินการจัดตั้งคณะทำงานสวัสดิการ 15 คน

□□□□□.indd 32 5/23/09 10:54:41 PM

แบ่งความรับผิดชอบเป็น 3 โซน เหนือ กลาง ใต้ โดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือจากภาคประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. บทบาท พมจ. จะเป็นผู้ประสานออกหนังสือเชิญประชุมเรื่องสวัสดิการ และระดมวิทยากรจากส่วนกลางและท้องถิ่นรวม 15 คน เพื่อกระจายความรู้และขายความคิดในพื้นที่ และมีการจัดปรับแผนของคณะทำงานทุกเดือน (สุพรรณบุรี)

เวทีจันทบุรี

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

จันทบุรีให้ความสำคัญกับแก่นหลัก 3 แก่น เพื่อการขับเคลื่อนสวัสดิการ ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน 2) การบูรณาการของกองทุนสวัสดิการ และ 3) การเชื่อมโยงของเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับประชาชน ท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาค

1. **การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน**

ในอดีตกรมการพัฒนาชุมชนได้ริเริ่มและจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตอย่างกว้างขวางมา 30 กว่าปี เน้นการออมทรัพย์ของสมาชิก และให้สินเชื่อกับสมาชิก เพื่อลงทุนการผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้ ส่วนหนึ่งสามารถชำระหนี้ได้ มีจุดอ่อนที่สินเชื่อต้องก่อให้เกิดรายได้และชำระหนี้ได้ ผลกำไรของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จะนำมาจัดสวัสดิการต่างๆ แต่ในความเป็นจริง การผลิตสินค้า เพื่อจำหน่ายย่อมมีโอกาสเสี่ยง

ต่อมาราว 18 ปีที่ผ่านมา ครูชบ ยอดแก้ว ได้ริเริ่มกองทุนสัจจะวันละบาท เพื่อจัดสวัสดิการกับสมาชิก 8-9 ประเภท เช่น การเจ็บป่วย การคลอดบุตร การศึกษา การเสียชีวิต เป็นต้น เมื่อพระอาจารย์สุบิน ที่จังหวัดตราด มีโอกาสไปเรียนรู้ ศึกษารูปแบบ วิธีการ ของสัจจะวันละบาทกับครูชบ แล้วนำมาขยายผลที่จังหวัดตาก และเมื่อพระอาจารย์มนัส จังหวัดจันทบุรี ได้โอกาสเรียนรู้กับพระอาจารย์สุบิน จึงนำมาสู่การขยายผลที่จังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะที่จังหวัดจันทบุรี สัญลักษณ์ของกลุ่ม

□□□□□.indd 33 5/23/09 10:54:41 PM

เป็นพระพุทธรูปที่ให้ความหมาย 3 ด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือกันเอง เศรษฐกิจพอเพียง และกระบวนการทำงานต้องมีสัจจะ

หลักคิด ของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ "เขื่อนสร้างเพื่อเก็บกักน้ำ ไว้ใช้ยามหน้าแล้ง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สร้างเพื่อเป็นทำนบกั้นเก็บเงินไว้ใช้ยามจำเป็น"

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. พระเป็นแกนนำ ใช้วัดเป็นสำนักงาน ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่น
2. สมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน
3. มีผู้นำตามธรรมชาติที่หลากหลาย
4. เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น สามารถเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่เกิด
5. สวัสดิการ เป็นสวัสดิการครบวงจรตั้งแต่เกิดจนตาย

2. **การบูรณาการของกองทุนต่าง ๆ**

รูปแบบการจัดสวัสดิการเดิม จะตอบสนองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ข้าราชการมีบำเหน็จ บำนาญ สวัสดิการต่าง ๆ ลูกจ้าง พนักงานบริษัท มีประกันสังคมและสวัสดิการต่าง ๆ ประชาชน ส่วนใหญ่ไม่มีสวัสดิการ จึงมีการรวมตัวช่วยเหลือกันและกัน หลากหลายรูปแบบ แต่ทุกรูปแบบต้องมีข้อตกลงร่วมกันของสมาชิก เช่น กองทุนสวัสดิการสัจจะสะสมทรัพย์ วัตถุประสงค์เพื่อบริหารกองทุน กำหนดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ร้อยละ 75 ของกองทุนจะนำมาจัดสวัสดิการ 10 ประเภท ได้แก่ 1) เกิดให้มีทุนรับขวัญ 2) สวัสดิการผู้สูงอายุ 3) เงินกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ 4) สวัสดิการพยาบาล 5) สวัสดิการด้านตรวจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม 6) ฝ่ายงานศพ 7) ทุนการศึกษา 8) ค่าไฟฟ้าในวัด 9) พัฒนาคุณภาพชีวิต และ 10) สวัสดิการผู้นำ ซึ่งแต่ละตำบล จะมีสวัสดิการที่ต่างกันไป และร้อยละ 25 จะปันผลให้กับสมาชิก

3. **การเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง** เครือข่ายของจังหวัดจันทบุรี มีอยู่ 2 ลักษณะ แบ่งเป็นเครือข่ายตามเขตพื้นที่อำเภอ / ตำบล จะเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆในตำบล เช่น เครือข่ายคิชกูฏ 21 กลุ่ม (กลุ่ม อสม. ทอผ้า ทำบุญ เป็นต้น) เครือข่ายท่าใหม่ 21 เป็นต้น (ดังรูป)

□□□□□.indd 34 5/23/09 10:54:41 PM

เครือข่ายระดับตำบล

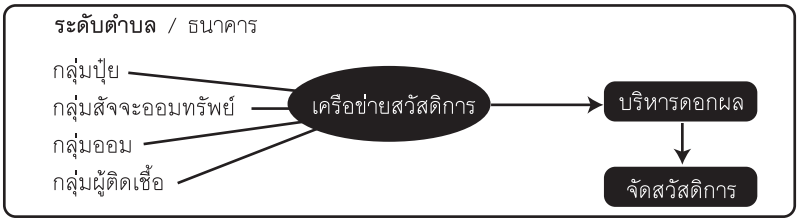

เครือข่ายระดับจังหวัด จะเชื่อมโยงกลุ่มสวัสดิการทุกประเภทของตำบล / อำเภอ เป็นเครือข่ายจันทบุรี (ดังรูป)

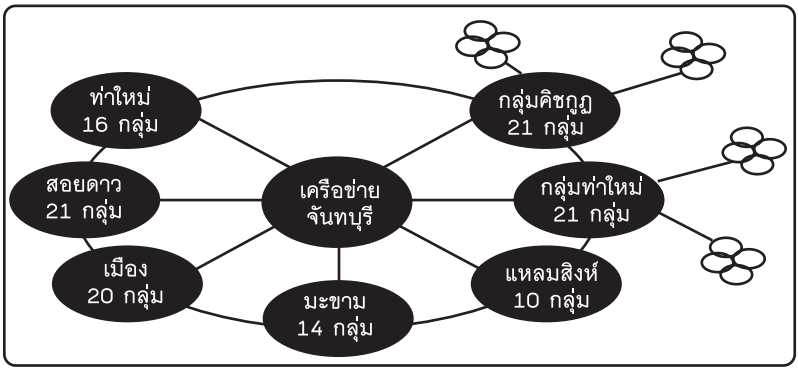

กลไกการขับเคลื่อนสวัสดิการของจันทบุรี แบ่งเป็น 3 ระดับ

- ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการการจัดสวัสดิการจังหวัดเป็นกลไกสำคัญ
- ระดับภาค จะแบ่งย่อยตามเขตภูมิศาสตร์ เช่น กลุ่มทะเล ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด หรือ กลุ่มภูเขา ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก ซึ่งมีแผนที่แบ่งชัดเจน
- ระดับประเทศ มีคณะกรรมการสวัสดิการสังคมแห่งชาติ โดยมี พ.ร.บ. รองรับ

□□□□□.indd 35 5/23/09 10:54:42 PM

บทเรียนของการสร้างมาตรการป้องกันหนี้เสีย

มาตรการทางสังคม มีการประกาศผ่านเสียงตามสาย หรือติดประกาศผู้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด เพื่อให้ระบบเครือญาติ (ตระกูล) ช่วยกันติดตามหนี้ ซึ่งค่อนข้างได้ผล เพราะคนต้องการรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

มาตรการตามกฎระเบียบของกลุ่ม เปิดโอกาสให้สิทธิการรับเงินปันผลสำหรับผู้ค้ำประกันเงิน ภายหลังที่สมาชิกท่านนั้นไม่อยู่ในพื้นที่

มาตรการทางการบริหาร ที่ให้สมาชิกค้ำประกันกันเองภายในกลุ่ม แต่ต้องมี 1 คน ปลอดการค้ำประกัน หรือค้ำประกันได้เพียง 1 คน

มาตรการทางจริยธรรม โดยที่สำนักงานอยู่ในวัด ดังนั้นการพูด ตกลงในวัดต้องระมัดระวัง เพราะเงินที่ได้จะคืนให้วัดด้วย ดังนั้นการโกงเงิน คือการโกงวัด หรือโกงบุญตัวเอง ซึ่งมาตรการเหล่านี้ยังดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงยังไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

<u>รูปแบบการจัดสวัสดิการ</u> มี 7 รูปแบบ ได้แก่

1. กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน (ออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน ขณะนี้มีอยู่ประมาณ 5,000 แห่ง)
2. กองทุนหมุนเวียน มาจากงบประมาณโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ แล้วรวมเป็นกองทุนสวัสดิการ
3. กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
4. กองทุนวันละ 1 บาท รวมเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 50 คน
5. กองบุญวันละบาท พระอาจารย์สุบิน มณีโต ริเริ่มที่จังหวัดตราด โดยให้ประหยัดวันละ 1 บาท สมทบเป็นกองบุญ บริจาคสาธารณะต่างๆ
6. กองทุนสุขภาพชุมชน มาจากเงินชาวบ้าน งบประมาณ สปสช. และงบประมาณ อบต. รวมกัน เพื่อส่งเสริมสุขภาพ
7. เครือข่ายกองทุนหลักประกันสุขภาพ

□□□□□.indd 36 5/23/09 10:54:42 PM

จุดอ่อนหรือปัญหาของการจัดสวัสดิการ จังหวัดจันทบุรี

การจัดสวัสดิการ ส่วนใหญ่ตอบสนองเฉพาะกับสมาชิกเท่านั้น ส่วนคนที่ไม่มีขีดความสามารถเข้าถึงสวัสดิการ จะไม่ได้รับสวัสดิการ

ทางออกที่หลากหลาย ของบางตำบล

- ตำบลบางกะไชย อบต. จะดึงเบี้ยยังชีพส่วนหนึ่งจากผู้สูงอายุมาเข้าระบบสวัสดิการ
- ตำบลหนองชิ่ม ตำบลเกาะเปริด ระดมทุนภายนอกมาช่วยผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้
- ตำบลคลองน้ำเค็ม ใช้ 3 กระบวนการ โดยระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ระดมทุนจากกองทุนต่างๆ และจัดตั้งเป็นกองทุนผู้ยากไร้ เพื่อตอบสนองให้กับคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิก หรือคนที่ตกขอบทั้งหลาย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. รัฐต้องมีส่วนร่วมเป็นสัดส่วนระหว่าง ภาครัฐ กับภาคประชาชน
2. การบริหารเงินกองทุน ต้องมีความยืดหยุ่น ใช้หลักการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ จัดสวัสดิการด้วยตนเอง

ปีแรก	ประชาชนไม่สามารถสมทบ รัฐสมทบ 100
ปีที่ 2	ประชาชนสมทบ 20 รัฐสมทบ 80
ปีที่ 3	ประชาชนสมทบ 30 รัฐสมทบ 70
ปีที่ 4	ประชาชนสมทบ 40 รัฐสมทบ 60
ปีที่ 5	ประชาชนสมทบ 50 รัฐสมทบ 50

3. ยกระดับยุทธศาสตร์จากสวัสดิการชุมชน ท้องถิ่น ให้เป็นยุทธศาสตร์จังหวัด และของประเทศ
4. ต้องสร้างเวทีระดับภาค เพื่อการเชื่อมโยงกับภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น ศพส. อปท. และภาคประชาชน
5. การสนับสนุนงบประมาณสมทบจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อย่างเป็นรูปธรรม เช่น 7 บาท, 10 บาท หรือ 20 บาท/คน ในอนาคต

□□□□□.indd 37 5/23/09 10:54:42 PM

6. ศึกษา ค้นคว้าแนวทาง เพื่อส่งเสริมการออม เพื่อบำเหน็จ บำนาญ ภาคประชาชน ตั้งแต่อายุ 25 ปี โดยส่งเสริมการออมวันละ 3 บาท เป็นต้น

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการ สนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน

ความเหลื่อมล้ำ แตกต่าง ฐานะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ของภาพใหญ่ระดับโลก เกิดประเทศร่ำรวย กับประเทศยากจน และผลของการพัฒนาที่ผ่านมาก่อเกิดวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม พลังงาน ความยากจนและความรุนแรงทั่วไปหมด รวมทั้งประเทศไทย ที่คนไทยร้อยละ 12 เป็นผู้ครอบครองทรัพยากรกึ่งหนึ่งของประเทศ ซึ่งหมายถึงได้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือช่องว่างมากมาย ผู้คนส่วนใหญ่เข้าถึงทรัพยากรเพียงครึ่งหนึ่ง ทำให้มีหนี้สิน เยาวชนขาดกระบวนการกล่อมเกลาจากครอบครัว เพราะต่างคนต่างดิ้นรนทำมาหากิน เยาวชนอยู่กับการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย พร้อมกับภาครัฐยังให้ความสำคัญกับ GDP มากกว่า GDH เพราะฉะนั้นผลกระทบจึงเกิดกับทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นผลกระทบกับคนทุกคน ดังนั้นทุกคนต้องมีส่วนร่วมกับการพัฒนาประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ (ดังรูป)

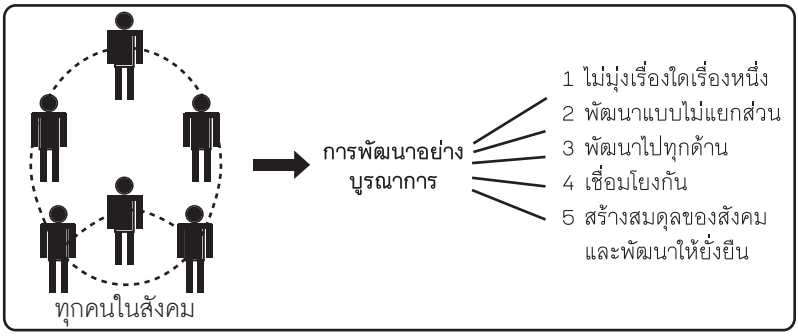

พัฒนาการของการจัดสวัสดิการในประเทศไทย

งานสวัสดิการสังคม เริ่มต้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการจัดตั้งสภาอุณาโลมแดง ปัจจุบันคือสภากาชาดไทย และมีพัฒนาการเป็นลำดับ

พ.ศ.2502 เกิดสภาสังคมสงเคราะห์ ดำเนินการโดยรัฐและเอกชนร่วมกัน

พ.ศ.2533 เกิดสำนักงานประกันสังคมที่ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐ ร่วมกันสมทบเงินเป็นกองทุนประกันสังคม

□□□□□.indd 38 5/23/09 10:54:43 PM

พ.ศ.2546 พ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม มีกลไกสำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด เพื่อดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ในทุกด้านของชีวิต โดยชุมชนเป็นเจ้าของ ซึ่งต้องมาจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุน

กระบวนการและวิธีการสนับสนุนสวัสดิการ มีรายละเอียดดังนี้

1. **การทำความเข้าใจภายในชุมชน ค้นหา "ทุน" ที่มีอยู่หลายรูปแบบ**

   ทุนของชุมชน มีตั้งแต่ คน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา กลุ่ม องค์กร เครือข่าย เวลา และเงิน ซึ่งทุนเหล่านี้ คนในชุมชนเป็นเจ้าของ ดังนั้นชุมชนต้องทะลายกำแพง หรืออาณาจักรของตน เพื่อนำมาบูรณาการ และนำสู่การจัดตั้งกองทุน และบริหารกองทุนนำมาจัดสวัสดิการต่างๆ

   หัวใจของการบูรณาการคือ การทำให้คนเข้าใจเรื่องสวัสดิการ และร่วมคิดจัดระบบใหม่ ซึ่งเป็นการจัดการความคิดของคน จัดการงานสวัสดิการ และจัดการการเงิน ถ้าคนเกิดการเรียนรู้ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมาจากการพูดคุยกัน เชื่อมโยงกัน จัดการร่วมกัน และต้องทำต่อเนื่องที่เรียกว่า "การถอดบทเรียน"

2. **สนับสนุนกระบวนการพัฒนาสังคม** โดยมีขั้นตอน
   1) สำรวจ ค้นหา และพัฒนา ต้นแบบชุมชนสวัสดิการ
   2) ขยายต้นแบบให้เข้มแข็ง เพิ่มเติมในจุดอ่อน
   3) ส่งเสริมความสามารถการจัดการของท้องถิ่น ทำเป็นระบบอย่างน้อย 2 ระบบ คือ ระบบการประสานทรัพยากร และระบบการประสานงานกลุ่มต่างๆ
   4) ส่งเสริมการมีคุณธรรม สุจริต โปร่งใส
   5) ผลักดันนโยบายการจัดสวัสดิการกับ อปท. ต่างๆ

□□□□□.indd 39 5/23/09 10:54:43 PM

3. **แนวทาง ขั้นตอนการถอดบทเรียน ด้วย** AAR : After Action Review

บทเรียน หมายถึง ความรู้ที่ฝังลึก เป็นความรู้จากประสบการณ์ เป็นข้อเท็จจริงของการทำงาน และนำไปใช้ได้จริง

เครื่องมือ AAR จะนำสู่การค้นพบความรู้จากการทำงาน ที่ดีทำอย่างไร ที่ไม่ดีต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับปรุงอย่างไร โดยผ่านการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ซึ่งในระหว่างการแลกเปลี่ยน AAR ทุกคนต้องเคารพศักดิ์ศรีกัน เปิดใจ ไม่ระบุผิดหรือถูก แต่ต้องสรุปได้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่ควรทำ อะไรเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ และเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ

ปัจจัยความสำเร็จ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

<u>ระดับบุคคล</u>

1. ผู้นำและสมาชิก ต้องมีการปรับวิธีคิด มองชุมชนแบบองค์รวมและมีความเชื่อมั่นต่อสวัสดิการ
2. ผู้นำและสมาชิกต้องเป็นผู้กำหนด กฎ ระเบียบ กติกา ของตนเอง

<u>ระดับชุมชน - สังคม</u>

3. มีประสบการณ์การทำงานกลุ่มพัฒนามาระดับหนึ่ง หรืออาจเรียกว่าเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้าง
4. หน่วยงานภาคปฏิบัติ ต้องทำงานบูรณาการ ทั้งที่เป็นเนื้อหาร่วม หรือการกำหนดพื้นที่ร่วม เพื่อกำหนดบทบาทผู้เอื้ออำนวย ผู้ประสานงาน และผู้สนับสนุนชุมชน
5. กลุ่ม-ชุมชน ต้องมีแนวทางการขยายเครือข่ายได้อย่างเป็นจริง
6. ชุมชนต้องมีการถอดบทเรียนหรือการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ต่อเนื่อง ซึ่งอาจพัฒนาเป็นหลักสูตร ถ่ายทอดได้ จนที่สุดอาจเป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

□□□□□.indd 40 5/23/09 10:54:43 PM

สรุปเวทีจังหวัดจันทบุรี

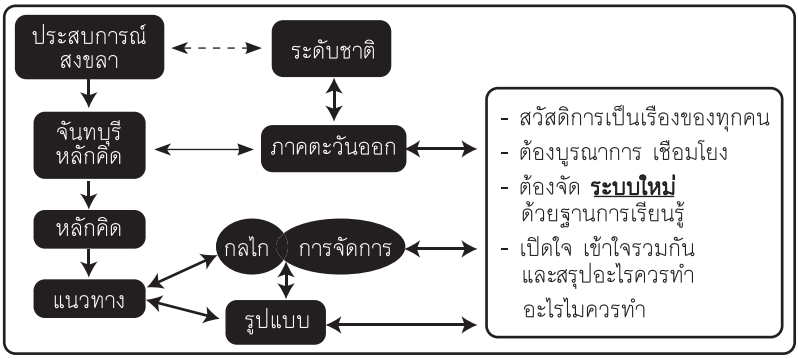

ส่วนที่ 3 การศึกษาดูงานในพื้นที่และสรุปผลการดูงาน

การศึกษาดูงานของผู้เข้าร่วมสัมมนา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ศึกษาดูงานในพื้นที่ 4 พื้นที่ ในจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ซึ่งพอประเมิน สรุปได้ดังนี้

อบต. ห้วงน้ำขาว	บ้านเปิดใน	วัดโพธิ์ทอง	ศูนย์ศิลป์บางสะเก้า
1. ภูมิหลัง			
• วิกฤตการณ์การขยายนากุ้ง ทำให้เกิดหนี้สินกระจายไปทั่วและป่าชายเลนเสื่อมโทรม	• ป่าชายเลนเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว มีผลต่อปริมาณสัตว์น้ำที่ลดน้อยลงอย่างมาก	• ปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน • การมีนโยบายส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์	• ชุมชนปิด • หนี้สินจากการทำนากุ้ง
2. หลักการจัดสวัสดิการ			
• เริ่มจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และขยายตัวเป็นธนาคารชุมชน - ซื่อสัตย์ - โปร่งใส รับผิดชอบ - ไว้วางใจ - ทำจากเล็กไปหาใหญ่	• การอนุรักษ์ป่าชายเลนและการสร้างความมั่นคงของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม - การมีส่วนร่วมคิดการใช้ทรัพยากรร่วม - ร่วมเฝ้าระวังป่า - ฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน	• การพึ่งตนเอง - ใช้กองทุนในชุมชน - เสียสละร่วมกัน - จัดสวัสดิการให้ทั่วถึงเท่าเทียม	• การมีส่วนร่วม โดยใช้ภูมิปัญญาเดิมของชุมชนเป็นตัวตั้ง อบต.เป็นหน่วยงานเป็นผู้หนุนเสริม • สร้างความเชื่อมั่นชุมชน

□□□□□.indd 41 5/23/09 10:54:44 PM

อบต. ห้วงน้ำขาว	บ้านเปริดใน	วัดโพธิ์ทอง	ศูนย์ศิลป์บางสะเก้า
3. กระบวนการ			
• ประชุมทุกระดับภูมิหมู่บ้าน ตำบล • สร้างแรงจูงใจของแต่ละกิจกรรม เช่น สินค้าต้องถูกดีและมีปันผล • จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและขยายตัวเป็นธนาคารชุมชน • พัฒนาคนรุ่นใหม่	• การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน - ทำโซนน้ำ - ปลูกป่าเสริม - ตั้งกฎ กติกา การใช้ทรัพยากรป่า - การจัดตั้งทีมเฝ้าระวัง • การต่อสู้กับนโยบายที่ไม่สอดคล้อง ด้วยงานวิจัยชุมชน • การส่งเสริมสวัสดิการและการทำ Home Stay • พัฒนาเยาวชน	• สร้างทีมงาน / เครือข่าย • ใช้สวัสดิการเป็นเครื่องมือสร้างวินัยกลุ่ม • สร้างความเข้าใจกับประชาชนโดยประชุมทุกเดือน • ค้นหาทุนทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน	• จัดเวทีประชาคมและสำรวจปัญหา • ทำบัญชีต่อเนื่อง • ทำแผนแม่บทชุมชน • จัดตั้งองค์กรการเงินและส่งเสริมอาชีพ • ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
4. ตัวชี้วัดผลสำเร็จ			
• การมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ • สมาชิกมีการประชุมบ่อย • มีคุณภาพชีวิตที่ดี • มีการสร้างทายาทคนรุ่นใหม่	• ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น • ทุกครอบครัวมีอาชีพรายได้และมีความปลอดภัย • การฟื้นฟูวิถีชีวิตแบบเดิม	• ความเป็นเครือข่ายของประชาชน • ความสามารถในการจัดสวัสดิการ • การพึ่งตนเองโดยใช้คุณธรรม	• การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย • ความมั่นใจและเสริมกำลังใจกัน
5. ภาพในอนาคต			
	• การฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความอบอุ่นของชุมชน	• เป็นสถาบันการใช้เงินที่ดอกเบี้ยต่ำที่สุด • เป็นทำนบกั้น เช่น ออกหา ทำความเข้าใจกับชุมชน	• มีองค์กรการเงินที่เข้มแข็ง • มีวิสาหกิจชุมชน • เยาวชนเข้าใจงานพัฒนาสวัสดิการและพัฒนาชุมชน

ภายหลังจากการศึกษาดูงานทั้ง 4 ชุมชน และได้อภิปรายร่วมโดยเฉพาะด้านการประยุกต์ใช้ในพื้นที่ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- ผลการประชุมสัมมนานี้ อยากให้ประชาคมจันทบุรีขยายผลการจัดสวัสดิการสู่ผู้สูงอายุและคนพิการ ด้วยระบบเครือข่ายให้มากขึ้น จากที่เกิดขึ้นแล้วที่อำเภอสอยดาว และให้ครอบคลุมทุกมิติของชีวิตคน และทุกมิติชีวิตในชุมชน (จันทบุรี)

□□□□□.indd 42 5/23/09 10:54:44 PM

- จังหวัดตราด ต้องการปรับปรุงรูปแบบการช่วยเหลือแบบให้เปล่า ปรับเป็นลักษณะของการให้แล้วต้องย้อนกลับคืนสู่ตัวผู้รับ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีเบี้ยยังชีพอยู่แล้ว ที่รับเงินเบี้ยยังชีพจาก อปท. 300-500 บาท อปท. จะขอหักเงินเบี้ยยังชีพประมาณ 30 บาท เพื่อเข้าเป็นสมาชิกกองทุน เพื่อจะได้รับสวัสดิการที่ครอบคลุมมากประเภทยิ่งขึ้น (ตราด)
- การขอเข้าใช้พื้นที่ว่างเปล่าในที่สาธารณะ ริมถนน เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสได้ใช้ทำการผลิต และนำผลผลิตบางส่วนเข้าสู่ระบบสวัสดิการ ตลอดทั้งให้ผู้ด้อยโอกาสช่วยดูแลพื้นที่สาธารณะให้เกิดเป็นภูมิทัศน์ที่สวยงามได้ (ตราด)
- การเริ่มต้นต้องเริ่มจากกลุ่มที่ชุมชนมีอยู่บ้างแล้ว เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ แล้วขยายสู่กิจกรรมการจัดสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม ครอบคลุม เกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วจึงเชื่อมโยงเป็นระดับกองทุนตำบล มีคณะกรรมการ 70 เป็นแกนนำชุมชน : 30 เป็นสมาชิก อบต. เพื่อให้ อปท. สามารถจัดสรรงบประมาณสมทบได้ (ตราด)
- ทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุหมู่ที่ 12 ของตำบลพรหมณี ซึ่งมีผู้สูงอายุอยู่ 250 คน โดยทำกิจกรรมตรวจเลือด เช็คความดัน ทุกวันที่ 22 ของเดือน ขณะนี้มีผู้สูงอายุร่วมถึง 150 คน แล้วขยายสวัสดิการ เช่น กระเป๋าของขวัญเยี่ยมสมาชิกที่โรงพยาบาล การเป็นเจ้าภาพสวดศพกรณีเสียชีวิต เป็นต้น (นครนายก)
- ตำบลโพธิ์งาม อบต. จะริเริ่มนำความคิดการจัดสวัสดิการไปดำเนินการ ให้เจ้าหน้าที่ อบต. ไปประชุมทุกหมู่บ้าน แต่ไม่เร่งรัด ให้เป็นไปตามศักยภาพของผู้นำและสภาพของชุมชน และอาจจะขอมาศึกษาดูงานที่จังหวัดจันทบุรี เพิ่มเติม (ปราจีนบุรี)
- ต้องจัดประชุมหน่วยงานภาคประชาชน อปท. และ พมจ. เพื่อเตรียมการขับเคลื่อนให้เกิดกองทุนสวัสดิการครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนควรเสริมสร้างเวทีย่อย ๆ ในจังหวัด เพื่อค้นหาแกนนำใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้จะมีการจัดทำแผนปฏิบัติการ สวัสดิการชุมชน ใน พ.ศ.2551 ที่ชัดเจน (สระแก้ว)

□□□□□.indd 43 5/23/09 10:54:44 PM

- การประยุกต์ใช้ในพื้นที่ ได้แก่ วิธีการทำงาน ต้องมาจากการพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่น และ อบต. ให้เข้าใจสวัสดิการว่า มีประโยชน์ต่อประชาชนและ อบต. อย่างไร หลังจากนั้นจะเป็นการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เป้าหมายว่า สวัสดิการมีประโยชน์อย่างไร และดำเนินการได้อย่างไร ซึ่งในบางพื้นที่ต้องปรับการประชุมให้เหมาะสม เช่น ที่ อ.บางปะกง เป็นพื้นที่มีโรงงานมาก ต้องประชุมย่อยบ่อยครั้งๆ ละ 20—25 คน ซึ่งต้องค่อยเป็นค่อยไป (ฉะเชิงเทรา)

เวทีขอนแก่น

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชน ท้องถิ่น

การขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคมและสวัดสิการสังคมเริ่มที่คุณสมบัติของคนทำงาน ควรมีอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ 1) รักประชาธิปไตย 2) เชื่อมั่นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นทิศทางที่ถูกต้อง และ 3) การกำหนดทิศทางนโยบายของรัฐท้องถิ่นต้องมาจากความต้องการของประชาชน ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ต้องมาจากการบ่มเพาะมาแต่อดีต เช่น การวิเคราะห์นโยบายเชิงเปรียบเทียบ "งานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข" ที่ในอดีตตำบลสายนาวัง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีถนนลาดยางก่อนบางพื้นที่ในเมืองขอนแก่น แต่คุณภาพชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังก็ไม่ค่อยจะดีเท่าไรนัก หรือในมุมตรงกันข้าม แนวคิดการพัฒนาเชิงวัตถุ ได้เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่มาก และแนวคิดพัฒนาเชิงวัตถุก็ยังมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน

นโยบายของ อบต.สายนาวัง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ กับการพัฒนาสังคม

"ทิศทางการจัดสวัสดิการโดยภาพรวมของตำบลสายนาวัง จำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้คืนกลับ ทำให้ชุมชนเข้าใจโลกาภิวัฒน์ และรู้จักใช้ท้องถิ่นภิวัฒน์เพื่อตั้งหลักสู้กับโลกาภิวัฒน์ รูปธรรม คือ ชุมชนต้องไม่ซื้ออาหารมากเกินไป

□□□□□.indd 44 5/23/09 10:54:44 PM

การพึ่งพาตนเอง ด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และชุมชนต้องเรียนรู้ ต่อสู้กับโลกาภิวัฒน์อย่างมีสติ เข้าใจโลกาภิวัฒน์ เข้าใจนโยบายรัฐบาลกลางและเข้าใจตนเอง เพื่อจะประสานเชื่อมโยงภาพใหญ่ ภาพท้องถิ่นอย่างถูกต้อง" และกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1. การปรับสัดส่วนการใช้งบประมาณ โดยจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน 20% ของปีงบประมาณ 2550 และปีงบประมาณ 2552 ไม่มีงบเพื่อจัดทำโครงสร้างพื้นฐานเลย งบประมาณแบ่งเป็น 2 ส่วน 40% เพื่อบริหารทั่วไป และ 60% เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การฝึกอบรม ส่งเสริมอาชีพ การจัดสวัสดิการต่างๆ
2. การจัดสัดส่วนงบประมาณต้องทำเรื่องปรับทัศนคติการพัฒนาชาวบ้านควบคู่กันไป โดยยึดหลักการ

1) การจัดสวัสดิการ ไม่ใช่การออมอย่างเดียว แต่ต้องมีการส่งเสริมอาชีพ และต้องพูดถึงการลดรายจ่ายไปในโอกาสเดียวกัน ตลอดจนเชื่อมโยงกับรูปแบบสวัสดิการอื่นๆ ด้วย
2) ผู้นำ อบต. ส.อบต. ต้องไม่คอรัปชั่น ไม่ใช้เงินมือเติบ
3) ต้องกระจายอำนาจให้ชาวบ้าน หรือเรียกว่า สภาชุมชนให้ทำหน้าที่รวบรวมปัญหาและแนวทางแก้ไข ตลอดจนทำการตรวจสอบ แต่ทั้งนี้ต้องทำการจัดตั้งองค์กรชุมชน ให้แนวคิดกับชุมชน ไม่ใช่ปล่อยเสรีไร้ทิศทาง ซึ่งอาจใช้กลไกประชาคม ที่เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ แล้วค่อยๆ ขยายเป็นกลุ่มใหญ่ ต้องมีการสร้างบรรยากาศการถกเถียง อภิปราย ให้ข้อมูลและปรับทัศนคติ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถูกต้อง
4) สำหรับโครงสร้างพื้นฐาน จะใช้การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยทหารพัฒนา ช่วยทำถนน ปรับที่ดินในแปลงไร่-นา เป็นต้น
5) ชุมชนต้องมีพลัง และมีการตรวจสอบควบคู่กัน โดยผ่านเวทีสภาของชุมชน แต่ต้องไม่ทะเลาะ แตกแยกกัน

□□□□□.indd 45 5/23/09 10:54:45 PM

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการ สนับสนุนการจัดสวัสดิการ

ความเข้าใจภาพรวมของสถานการณ์สังคมของโลก ที่ประสบภัย วิกฤตการณ์ต่างๆ ทุกด้าน เช่น ความยากจน สิ่งแวดล้อมเสียสมดุล ความรุนแรง ปัญหาพลังงาน ความไม่เป็นธรรม ทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ ดังนั้น การจัดสวัสดิการสังคม จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อรองรับปัญหาดังกล่าว เพื่อนำสู่เป้าหมายของการพัฒนา คือ ความมั่นคงของมนุษย์

ภาพรวมของประชากรโลกมีประมาณ 6,000 ล้านคน จำนวน 1 ใน 6 หรือ 1,200 ล้านคน ยังอยู่ในฐานะยากจน ความมั่งคั่งกระจุกตัวกับประเทศร่ำรวย ประเทศยากจนยิ่งพัฒนา ความยากจนยิ่งเพิ่มพูน ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อม ขยะ น้ำเสีย ความไม่เป็นธรรม ขยายตัวมากขึ้น สำหรับประเทศไทยมีประชากรประมาณ 70 ล้านคน 33 ล้านคนไม่มีสวัสดิการรองรับ พร้อมกับบรรยากาศความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรของสังคมไทยค่อยๆ หมดไป สิ่งที่สะท้อนชัดเจนทางสังคม พิจารณาจากสถานการณ์เด็ก ที่ปกติเด็กต้องได้รับการดูแลจากครอบครัวและสังคม แต่เด็กไทยมีปัญหามากมาย ติดเกมส์ การพนัน ความรุนแรง ยาเสพติด ฯลฯ

ดังนั้น การพัฒนาสังคม จึงต้องทำทุกเรื่อง ไม่แยกส่วนทำ ที่ในอดีตต่างหน่วยงาน ต่างทำ ชาวบ้านถูกกระทำ ดังนั้น ชาวบ้านจึงลุกมาทำเอง ทำทุกเรื่องให้สมดุลและยั่งยืน

ความเป็นมาการจัดสวัสดิการสังคม

ในอดีตการจัดสวัสดิการของไทยเริ่มเมื่อ พ.ศ.2436 เกิดสภาอุณาโลมแดง ปัจจุบันคือสภกาชาดไทย ไม่นานก็มีสภาสังคมสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ จนถึงปี พ.ศ.2533 จึงมี พ.ร.บ.ประกันสังคม ที่ปัจจุบันครอบคลุมประชากรประมาณ 33 ล้านคน จนถึงปัจจุบัน พ.ศ.2546 มี พ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม

<u>สวัสดิการสังคม</u> คือ กิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนร่วมกันคิด ต้องมีการประชุม พูดคุย กำหนด กติกา และการจัดการ เพื่อให้ทรัพยากรของชุมชนสามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันทางสังคมได้อย่างปลอดภัย มีความสุข ซึ่งปัจจุบันมี 4 ต้นแบบ ได้แก่

1. เป็นระบบที่เอาทุนในชุมชน ทุนมนุษย์ ทรัพยากร สติปัญญา วัฒนธรรม มาใช้อย่างชาญฉลาด

□□□□□.indd 46 5/23/09 10:54:45 PM

2. เป็นการออมจากสมาชิก หรือเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น ร้านค้า กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มปุ๋ย แล้วเอาผลกำไรมารวมกัน เพื่อจัดสวัสดิการ
3. เอาผลผลิตมาจัดสวัสดิการ เช่น จากการร่วมกันทำสวนยาง สวนปาล์ม เลี้ยงสัตว์ และนำผลผลิตมาจัดสวัสดิการ
4. เป็นการจัดการด้านน้ำ ป่า เพื่อให้ชีวิตอยู่รอด มีอาหารเพียงพอในการดำรงชีวิต

<u>กระบวนการสนับสนุนจัดสวัสดิการ</u>

1. ต้องสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย และการส่งเสริมอาชีพ
2. ส่งเสริมให้เกิดจากการคิดร่วมกันของชุมชน เช่น การจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล การดูงาน
3. การทำงานต้องบูรณาการหลายภาคส่วน อย่างน้อย 2 ระดับ
   - การบูรณาการระดับหน่วยงาน ที่จัดทำแผนงานร่วมกัน และการใช้งบประมาณร่วมกัน
   - การบูรณาการโดยพื้นที่เป็นผู้กำหนดหลักการ แนวทาง แล้วจึงประสานหน่วยงานภายนอก เข้าร่วมส่งเสริมโดยชุมชน มีอิสระการทำงานระดับหนึ่ง
4. ส่งเสริมให้เกิดการสรุปบทเรียน อย่างต่อเนื่อง ภายหลังการดำเนินกิจกรรม

□□□□□.indd 47 5/23/09 10:54:45 PM

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบการดูงานของคณะสัมมนา-ดูงาน ที่จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม จำนวน 6 พื้นที่

อบต. บ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น	เทศบาลชุมแพ จังหวัดขอนแก่น	เทศบาลเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	กองบุญสัจจะสวัสดิการ ตำบลวังแสง จังหวัดมหาสารคาม	ศูนย์เรียนรู้บ้านดงบัง อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น	เทศบาลนครขอนแก่น
1. ภูมิหลังและพัฒนาการของชุมชน					
• มีทุนทางสังคมสูง เช่น มีกลุ่มสตรี กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ อบต. ฯลฯ • ความร่วมมือจาก หน่วยงานภายนอกเช่น กศน, ม.ขอนแก่น, สสว., สสส., สปสช., พมจ., พอช., สสจ.	• เป็นศูนย์กลางการคมนาคม 4 จังหวัด (ขอนแก่น, เพชรบูรณ์, เลย และชัยภูมิ) • ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 70 และเกษตรกรรม ร้อยละ 30 • มีประชากรแฝงจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสี่ยงไปพร้อมกัน	• ประชาชนบุกรุกที่ดินสาธารณะริมคลอง เนื่องจากขาดที่อยู่อาศัยและการขยายตัวในครอบครัว • ผู้สูงอายุไม่มีที่อยู่อาศัยหรืออยู่ในชุมชนแออัด	• ผู้นำไปดูงานการจัดสวัสดิการบ้านขาม จ.ชัยภูมิ • พอช. เข้าประชุม จุดประกายความคิดการออมเพื่อสวัสดิการ	การมองกลไกสังคม กพอ. ก คือ เกษตรกร พ คือ พ่อค้า, อ คือ โรงงานอุตสาหกรรม • เกษตรกรเอาไม่รอด เพราะปลูกแล้วขายผลผลิตไปที่พ่อค้า แล้วแปรรูปสินค้ากลับมาขายเกษตรกรในราคาที่แพงกว่า เช่น วงจรข้าว อ้อย เป็นต้น • เกษตรกรวิ่งตามกระแสบริโภค กินนมวัวมากกว่าน้ำนมแม่ หรือการผลิตวัวพันธุ์ผสม ที่ราคาแพง ซึ่งเกษตรกรไม่มีอำนาจพอเพื่อการต่อรองหรือเอาตัวรอด	การเป็นเทศบาลนคร จึงเป็นพื้นที่มีปัญหาสังคมซับซ้อน แต่ขณะเดียวกันเทศบาลก็มีศักยภาพด้านคน งบประมาณ และมาตรการการเมือง การปกครอง ที่จะดูแลได้พอสมควร

□□□□□.indd 48 5/23/09 10:54:45 PM

2. แนวคิดและหลักการการจัดสวัสดิการ					
• การนำปัญหาความเดือดร้อนภายในชุมชนเป็นตัวตั้ง และนำสู่การวิเคราะห์ • ใช้เวทีเรียนรู้จากภายใน โดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานการพัฒนา • หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง	• การจัดระเบียบโดยใช้ที่อยู่อาศัยเป็นแกนหลัก • มีมาตรการเสริมให้เกิดการออมตามเงื่อนไขของโครงการบ้านมั่นคง	• การจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย	• การพึ่งตนเองของชุมชน • ขับเคลื่อนโดยหลัก บวร บ้าน วัด ราชการ • พัฒนาจากฐานความมีศรัทธาต่อผู้นำ	• หลักเศรษฐกิจพอเพียง พอประมาณ ตามกำลังตนเอง และต้องคำนึงถึงปัจจัยการผลิตต้องเป็นของตนเอง ทำจากเล็กไปหาใหญ่ ทำจากง่ายไปหายาก • หลัก วปอ. หมายถึง วิทยากร กระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงไปสู่การพึ่งพากันเองของภาคประชาชน	• การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อตอบสนองปัญหาของปัจจุบัน และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยเฉพาะรูปแบบของอาสาสมัครหรือผู้มีจิตอาสามาช่วยกันดูแลพื้นที่
3. เป้าหมายของการจัดสวัสดิการและจุดเริ่มต้น					
• ต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้าใจและเห็นด้วยกับการจัดสวัสดิการระดับตำบล • การขยายสมาชิกให้ได้ 3,000 คน ภายในปี 2552	• เป้าหมาย : ประชาชน ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย • จุดเริ่มต้น : 1) สำรวจและศึกษาปัญหาของชุมชน 2) จัดเวทีวิเคราะห์ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม 3) แบ่งบทบาทหน้าที่ของภาครัฐกับประชาชน	• เป้าหมาย : ผู้ยากไร้ / ผู้ด้อยโอกาสที่ไม่มีที่อยู่อาศัย • จุดเริ่มต้น : การผลักดันจาก พอช.	• การจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิกในชุมชน	การพึ่งตนเองและแก้ไขปัญหาจากพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยการปรับกระบวนทัศน์	• แก้ไขปัญหาสังคมในเมือง

□□□□□.indd 49 5/23/09 10:54:46 PM

4. กระบวนการ วิธีการ และเทคนิคการทำงานสวัสดิการ					
1. ประชุมผู้นำชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ศึกษาดูงานการจัดสวัสดิการ ประชุมร่างระเบียบข้อบังคับของสวัสดิการ 2. ประชุมพิจารณาร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นข้อบังคับ 3. สร้างความเข้าใจร่วมภายในชุมชน ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจด้วยหลายช่องทาง เช่น หอกระจายข่าว จดหมายเชิญประชุมในแต่ละหมู่บ้าน 4. เปิดรับสมัครสมาชิกและดำเนินการจัดสวัสดิการ	• หลักการการมีส่วนร่วมจากประชาชนในทุกระดับ • กระจายอำนาจและจัดสรรงบประมาณลงสู่ชุมชน	1. ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2. การสำรวจข้อมูลชุมชนและการคัดสรรต้องโปร่งใส 3. ประชุมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย 4. กำหนดหลักเกณฑ์ร่วมของสิทธิจากผู้เข้าอยู่อาศัย 5. ประสานงานกับ พอช. เพื่อสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านความรู้ 6. จัดตั้งสหกรณ์ของผู้เข้าอยู่อาศัย 7. เจ้าหน้าที่ต้องทำงานเชิงรุก พูดคุย แก้ไขปัญหาในพื้นที่	1. ประชุมคณะทำงานเพื่อร่างข้อบังคับแบบมีส่วนร่วมหลายฝ่าย 2. ประชาสัมพันธ์ 3. รับสมัครสมาชิกเพิ่ม 4. คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองบุญจาก 20 หมู่บ้าน 5. ประสานงานกับ อบต. เพื่อให้สนับสนุนปีละ 100,000 บาทต่อปี 6. ระดมทรัพยากรจากภายในและภายนอกชุมชน 7. ประสานครูพระ เป็นตัวแทนแห่งศรัทธาให้เชื่อมั่นต่อกองบุญ	• การรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีแนวคิดคล้ายๆ กัน ประมาณ 15 คน 1) ค้นหาปัญหาครอบครัว / ชุมชน มีอะไรบ้าง ซึ่งพบว่า มี 7 ปัญหาได้แก่ ภัยแล้ง เศรษฐกิจตกต่ำ หนี้สิน ไม่มีงานทำในท้องถิ่น เด็กขาดสารอาหาร ดินจืดไม่สมบูรณ์ และขาดการเรียนรู้ 2) ศึกษาดูงานและต้องปรับวิธีคิด วิธีปฏิบัติ คิดถึงทรัพย์ในดินสินในน้ำ 3) จัดทำแผนชีวิตแผนครอบครัว และแผนที่แปลงนา 4) เริ่มต้นทำตามแผน เช่น เริ่มตั้งแต่ตีห้าทำงานทำด้วยตนเอง 5) จัดประชุมทุกสิ้นเดือน เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อผลิตให้กินได้ 3 มื้อก่อน เหลือค่อยแจกจ่ายหรือขาย	• การสำรวจผู้ด้อยโอกาสที่ต้องการการช่วยเหลือ 2,400 คน แต่เมื่อทำโครงการ เหลืออยู่เพียง 30 คน • กระจายอำนาจ ในชุมชนมีส่วนทำงานและรับผิดชอบ เช่น การดูแลและเก็บขยะในชุมชนตนเอง โดยมีงบประมาณสนับสนุนบางส่วน • เปิดโอกาสให้สินค้าของผู้ด้อยโอกาสสามารถขายได้ในสถานที่ของเทศบาล • มีการประเมินผลจากชุมชนเป็นระยะๆ • พัฒนาคนและแกนนำเทศบาล โดยผ่านการอบรมจากโรงเรียนผู้นำของมหาจำลอง จากโรงเรียนรุ่งอรุณ และจากมูลนิธิซือจี้ ที่เน้นการทำงานด้านจิตอาสา

□□□□□.indd 50 5/23/09 10:54:46 PM

				• ต้อง ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ • จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ต่อ เติมเต็ม กันและกันของ 15 คน	
5. ตัวชี้วัดความสำเร็จ					
• การมีส่วนร่วมของสมาชิกและผู้นำชุมชน • ภาคีหนุนเสริมการขับเคลื่อนร่วมกัน • ขนาดของกองทุนให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม • การช่วยเหลือเอื้ออาทรของสมาชิก • การตอบสนองความต้องการและการแก้ไขปัญหาในชุมชน	• ประชาคมกลุ่มเป้าหมายมีที่อยู่อาศัย • มีคณะกรรมการจากชุมชนในรูปองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง • มีระบบการทำงานและผลงานที่ก้าวหน้าและสามารถตอบสนองกับปัญหาได้	• การขยายผลของโครงการที่มีต่อเนื่อง	• กองบุญเพิ่ม • สวัสดิการเพิ่ม • หน่วยงานสนับสนุนเพิ่ม • เป็นศูนย์การเรียนรู้ได้	• การมีอยู่ มีกินไม่เป็นหนี้สิน • พึ่งตนเองได้ทุกด้าน • ได้รับการยอมรับ เป็นปราชญ์	• การได้รับการเลือกตั้งกลับมาใหม่
6. ปัญหาและอุปสรรค					
• กลุ่มองค์กรชุมชนไม่บูรณาการร่วมกัน • ระเบียบ ข้อบังคับ ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสม	• ภาวะการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงตามวาระการเลือกตั้ง • การจัดเก็บภาษี • การเติบโตของเมือง อาจทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม	• ปัญหาสังคมทั้งภายในชุมชนและรอบชุมชนล้วนสัมพันธ์เกี่ยวพันกับชุมชน เช่น ปัญหาเยาวชน ผู้ติดเชื้อ • ประชาชนรายได้น้อย อาจมีปัญหาการผ่อนชำระคืน	• ถูกโจมตีจากนักการเมืองท้องถิ่น	• การปรับกระบวนทัศน์เกิดขึ้นเฉพาะคนที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกันและต้องปรับสมาชิกทั้งครอบครัวให้ได้จึงจะเป็นจริง	• การเมืองท้องถิ่น ทำให้งานประสบผลสำเร็จได้ประมาณ 60%

□□□□□.indd 51 5/23/09 10:54:46 PM

7. แผนงานการดำเนินการระยะต่อไป					
• การเพิ่มสวัสดิการให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย • การทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน	• เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนมากขึ้น • ขยายผลโครงการบ้านมั่นคง	• เปิดเวทีประชาคมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในหลากหลายประเด็น	• ขยายสมาชิกให้เต็มพื้นที่ • ขยายสวัสดิการให้เต็มรูปแบบ	• ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นจริง	• ถ้าไม่ผ่านการเลือกตั้ง ยังหวังว่าประชาคมต่างๆ จะยังทำงานต่อไป และอยากให้แนวคิดนี้ (ท้องถิ่นภิวัฒน์ เติบโตและขยายต่อไป)

ภายหลังการศึกษาดูงาน ผู้เข้าร่วมประชุมได้อภิปรายแลกเปลี่ยนในประเด็นการประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตนเอง ดังนี้

- มุกดาหาร เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2548 เกิดขึ้น 7 ตำบล ได้รับการสนับสนุนจาก พอช. 1 ตำบล ในปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2550 จะดำเนินการให้ครบ 35 ตำบล จากที่มีอยู่ 52 ตำบล ซึ่งจะเริ่มจากการรับรองสถานภาพ การประสานงานกับ อปท. และผู้นำชุมชน ถ้าเห็นด้วยก็ขับเคลื่อนได้เลย (มุกดาหาร)
- มีแผนงานจากที่มีอยู่ 54 ตำบล ในปี พ.ศ.2551 จะดำเนินการครบ 35 ตำบล และขณะนี้ประกาศเป็นทางการแล้ว 16 ตำบล โดยแต่ละตำบลมีคณะกรรมการ 11 คน ต่อชุมชน ขณะนี้มีเพิ่มเรื่องการทำประชาสัมพันธ์ การมอบทุน การจัดสมัชชาสวัสดิการ (อำนาจเจริญ)
- ขณะนี้ทำโครงการนำร่องอยู่ 5 แห่ง เช่น ศูนย์เอนกประสงค์ผู้สูงอายุ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเทศบาลมีนโยบายจะขยายเป็นสวัสดิการ ทุนการศึกษาสำหรับเด็ก (อุบลราชธานี)
- จะดำเนินการประชุมเครือข่าย 164 อปท. ซึ่งขณะนี้ดำเนินการไปแล้ว 60 อปท. เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ และต้องการยกระดับให้เกิดศูนย์การเรียนรู้อำเภอละ 1 ศูนย์ ซึ่งต้องมีกิจกรรมการถอดความรู้ (บุรีรัมย์)
- เกิดกองทุนคุณธรรม เพื่อจัดสวัสดิการระดับตำบล ทั้งนี้ เพราะสุรินทร์มีผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น พระอาจารย์มหาวีระ ที่ได้เผยแพร่เป็นรูปธรรม

□□□□□.indd 52 5/23/09 10:54:47 PM

แล้ว 14 ตำบล ในปี พ.ศ.2551 และตั้งเป้าหมายเพิ่มอีก 40 ตำบล โดยให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ (สุรินทร์)

- อบจ. จะเป็นเจ้าภาพใหญ่ สนับสนุนการศึกษาเรียนรู้ ดูงาน และตั้งเป้าหมายกองทุนในปี พ.ศ.2551 จำนวน 57 ตำบล ให้ครอบคลุมหลากหลายประเด็น และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ คนพิการ (นครราชสีมา)
- ในเบื้องต้น จะจัดตั้งกองทุนวันละ 1 บาท จากที่นำร่องแล้ว 2 ตำบล ดังนั้น เป้าหมายปี พ.ศ.2551 กำหนดเป็น 50 ตำบล และจะให้การอุดหนุนได้ 24 ตำบล จุดเริ่มต้นจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มก้อนอยู่แล้ว ขยายจากกิจกรรม เพิ่มเป็นสวัสดิการเพิ่มเติม โดยการจัดประชุม อบรมผู้สูงอายุทุกชุมชน ในส่วนการสร้างศูนย์การเรียนรู้ได้เตรียมงบประมาณรองรับระดับหนึ่ง (เลย)
- ทำงานร่วมกับ พอช. อย่างใกล้ชิด และมีรูปแบบการจัดสวัสดิการที่หลากหลาย ทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า การจัดสวัสดิการปี พ.ศ.2551 ตั้งเป้าหมาย 50 ตำบล โดยการค้นหาแกนนำ ชี้แจง อบรม กองทุนวันละ 1 บาท และจะดำเนินการในพื้นที่ที่พร้อม (สกลนคร)

เวทีเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชน

ความเป็นมาของสวัสดิการสังคมของโลก กับสวัสดิการสังคมของไทย

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในโลก มีหลากหลายรูปแบบ แต่ในปัจจุบันที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป จะเป็นรูปแบบการ**จัดสวัสดิการสังคม** โดยเฉพาะแพร่หลายในประเทศกลุ่มทุนนิยม-อุตสาหกรรม

ในอดีต การจัดสวัสดิการสังคม เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองระบบทุนนิยม โดยเฉพาะช่วงศตวรรษที่ 18 ที่มีการผลิตขนาดใหญ่ (Mass Product) ต้องใช้แรงงานกรรมกรมาก เกิดคน 2 กลุ่ม เรียกว่า นายทุน และกรรมกร ส่วนที่เป็นกรรมกรจะรวมตัวต่อสู้ เรียกร้องขอสวัสดิการสำหรับการทำงานที่หนักและเสี่ยงอันตรายโดยตลอด

□□□□□.indd 53 5/23/09 10:54:47 PM

หลายครั้ง หลายเหตุการณ์ เกิดภาวะการล้มละลายของครอบครัว ชุมชน ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2480 ประเทศอังกฤษ ได้ออกกฎหมายสงเคราะห์คนจน ให้ท้องถิ่นเก็บภาษีช่วยเหลือคนจน ซึ่งกฎหมายนี้ สะท้อนวิธีคิดของสังคมอังกฤษขณะนั้นว่า "คนต้องทำงาน ถ้าทำงานไม่ได้ ต้องรับสวัสดิการ ขณะเดียวกัน การไม่ทำงานเป็นเรื่องน่าอาย" หรือทุกคนต้องทำงาน และเมื่อใช้ได้ผลระดับหนึ่ง จึงแพร่สู่ยุโรปแถบประเทศสแกนดิเนเวีย และพัฒนาจนเป็นรัฐสวัสดิการ จนกระทั่งรัฐสวัสดิการค่อยๆ เสื่อมถอยลงไป แล้วค่อยๆ ปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมมีการปรับประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัยในแต่ละช่วง จนถึงปัจจุบัน ขณะนี้นับได้ว่าประเทศกลุ่มนี้มีสวัสดิการสังคมที่ดีแห่งหนึ่งของโลก

รัฐสวัสดิการปัจจุบันประเทศต่างๆ มีการใช้ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นสังคมสวัสดิการมากกว่า (Welfare Society) ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการที่หลากหลาย เป็นการจัดสวัสดิการแบบผสมผสาน หลายส่วนของสังคมช่วยกันดูแล ซึ่งสวัสดิการสังคมนี้ควรตั้งอยู่บนหลักการ 8 ประการ ได้แก่

1. ประชาชนมีส่วนร่วมทุกระดับ
2. สังคมมีระบบภาษีก้าวหน้า
3. มีระบบการคลังที่เป็นธรรม
4. ประชาชนมีงานทำและมีจริยธรรมสูง
5. ประชาชนทุกกลุ่ม มีอำนาจการต่อรอง
6. กฎหมายมีประสิทธิภาพ
7. ผู้สูงอายุได้รับการดูแล จากคนวัยอื่นๆ
8. ประชาชนมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือกันและกัน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดสวัสดิการสังคม

ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
- การกระจายรายได้มีความเป็นธรรม	- ประชาชนคาดหวังมากขึ้น
- มีการพัฒนาด้านอื่นๆ พร้อมกันได้	- คนจำนวนหนึ่งแสวงหาผลประโยชน์จากสวัสดิการ
- กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์	- ค่าใช้จ่ายทางสังคมสูงขึ้น
- ได้รับการยอมรับจากทุกเพศ วัย ชาติพันธุ์	

□□□□□.indd 54 5/23/09 10:54:47 PM

แนวโน้มการจัดสวัสดิการสังคม

- รัฐสวัสดิการจะลดบทบาทลง แต่สวัสดิการจะเป็นการร่วมกันสร้างของนักธุรกิจ ลูกจ้าง ศาสนา สหภาพแรงงาน สภานายจ้าง ช่วยกันคิดค้นและมีส่วนร่วมในการจัด
- การจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า จะลดลง แต่จะเน้นเฉพาะกลุ่มมากขึ้น
- ส่งเสริมให้คนทำงานมากกว่าการรอรับสวัสดิการ
- สวัสดิการแบบก้าวหน้า จะช่วยส่งเสริมสิทธิทางสังคมและสถานภาพทางเพศ เช่น เพศหญิงควรมีบทบาทอยู่ในโครงสร้างสังคมมากขึ้น และจะมีกฎหมายเฉพาะมากขึ้น

บทเรียนเพื่อการปรับใช้การจัดสวัสดิการสังคมของไทย

1. ต้องร่วมกันหลายฝ่าย ร่วมจัดการมากกว่า "การให้"
2. รัฐสวัสดิการเป็นไปได้ยาก เพราะเป็นภาระของงบประมาณ ปัจจัยสำคัญหรือเสาหลัก มีน้อย และคนจะคาดหวังมากเกินควร
3. ต้องรู้ความต้องการของครอบครัว และชุมชนของตนเอง
4. ภาคประชาสังคม / อปท. ต้องปรับบทบาท สู่การจัดสวัสดิการมากขึ้น
5. ต้องสร้างสำนึกสาธารณะในการดูแล ห่วงใย
6. รักษาทรัพยากรธรรมชาติ
7. ปฏิรูประบบภาษีให้ก้าวหน้า เช่น ภาษีมลพิษ
8. ทบทวนลักษณะการสมทบ ตามกำลังความสามารถของแต่ละกลุ่ม
9. การจัดสวัสดิการต้องยืดหยุ่น ตามกลุ่มเป้าหมายและสามารถทำได้หลายระดับ
10. บังคับใช้กฎหมายได้อย่างจริงจัง

□□□□□.indd 55 5/23/09 10:54:47 PM

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการ สนับสนุนงานสวัสดิการชุมชน

จากประสบการณ์การทำงานชุมชน ช่วงที่ผ่านมา พอประมวลถึงกระบวนการ วิธีการทำงานกับชุมชน และเพื่อให้ชุมชนจัดสวัสดิการได้ดังนี้

หลักคิด

1. คนทำงานกับชุมชน ต้องมีความรู้ แนวคิด การพัฒนาการที่ต่างกันไป ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นแนวโน้มในอนาคต ได้แก่
   - แนวคิด สงเคราะห์ ผลลัพธ์ คนทำงานจะรู้สึกให้เท่าไรก็ไม่พอ หรือถมเท่าไรก็ไม่เต็ม
   - แนวคิด โง่ จน เจ็บ ผลลัพธ์ คนทำงานมองชุมชนเสมือนเป็นผู้ขาดแคลนและไม่มีประสิทธิภาพ
   - แนวคิด การจัดระเบียบชุมชน ผลลัพธ์ ชุมชนรวมกันเป็นหลายกลุ่ม และบางกลุ่มมี (Community Organization) ความขัดแย้งกันเอง
   - แนวคิด วัฒนธรรมชุมชน ผลลัพธ์ คนทำงานเชื่อมั่นว่า ชุมชนมีความสามารถ เอาตัวรอดได้ พึ่งตนเองได้ และมีภูมิปัญญา

   ดังนั้น อนาคต แนวคิดของการร่วมคิด ร่วมทำงานจะมีมากขึ้น

2. การทำงานร่วมระหว่างคนในชุมชนกับคนภายนอกชุมชน

คน	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
คนในชุมชน	รู้บางเรื่อง	ไม่รู้บางเรื่อง
คนนอกชุมชน	รู้บางเรื่อง	ไม่รู้บางเรื่อง

   ดังนั้น การร่วมคิด ร่วมทำระหว่างคนในกับคนนอก จะช่วยต่อเติมเต็มกันและกันได้ โดยบทบาทชุมชน ต้องเป็นพระเอก คนนอกจะเป็นผู้ช่วย

3. คนทำงานควรมองชุมชนแบบองค์รวม ไม่แยกส่วน และสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เป็นเชิงบวก และเชิงลบ และเข้าใจกระแสบริโภคนิยม ตลอดจนการเชื่อมโยงถึงผลที่มีต่อชุมชน

□□□□□.indd 56 5/23/09 10:54:47 PM

กระบวนการทำงาน

1. ค้นหาความจริงจากชุมชนโดยการศึกษาชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพกว้างและภาพลึกได้

2. ค้นหา พลังของชุมชน หรือ ศักยภาพของชุมชน

3. วิเคราะห์ทุนทางสังคม

4. ดึงพลังของชุมชนมาขับเคลื่อนร่วมกับทุนที่มีอยู่ ด้วยวิธีการ ศึกษา ดูงานชุมชนต้นแบบ หรือชุมชนต้นคิด เพื่อจุดประกาย จัดฝึกอบรมในเนื้อหาต่างๆ จัดประชุมต่อเนื่อง

5. การทำงานควรเป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ ดังนั้น การเข้าใจระบบคิดของชุมชนจะเป็นวงจรที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การเก็บเกี่ยว การเตรียมการเพาะปลูกรอบใหม่ ซึ่งเกี่ยวพันกับทรัพยากรธรรมชาติ ขณะที่คนนอกจะวางแผนตามปีงบประมาณ ซึ่งการทำงานร่วมต้องเรียนรู้ และเข้าใจระบบคิดของกันและกันระดับหนึ่ง

6. คนทำงานและชุมชนต้องมีการสรุปบทเรียน หรือ "ผิดเป็นครู"

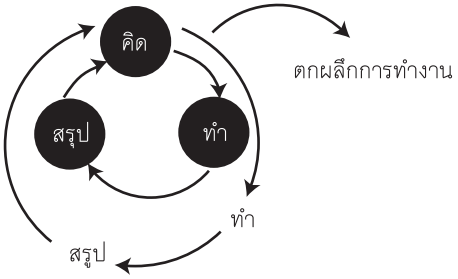

7. ควรมีการจัดเวทีปรึกษา หารือ ที่หลากหลาย เช่น สภาองค์กรชุมชน

□□□□□.indd 57 5/23/09 10:54:48 PM

ที่มาจากหลายกลุ่มในชุมชน และมีการเชื่อมโยงกับเวทีอื่นๆ ของชุมชน

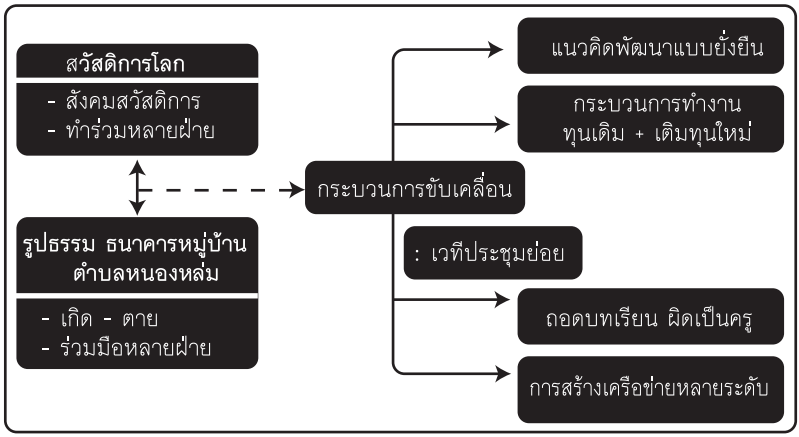

สรุปเวทีเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาดูงาน 4 ชุมชน

โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ดูงานที่จังหวัดเชียงใหม่ สหกรณ์การเกษตรแม่ทา และ อบต. ดอนแก้ว

กลุ่มที่ 2 ดูงานที่จังหวัดลำพูน ชุมชนทุ่งยาว และบ้านศรีลาภรณ์

การศึกษาดูงานแบ่งออกเป็นช่วงเช้า 1 ชุมชน ช่วงบ่าย 1 ชุมชน

ชุมชนทุ่งยาว	บ้านศรีลาภรณ์	สหกรณ์การเกษตรแม่ทา	อบต. ดอนแก้ว
1. แนวคิดการจัดสวัสดิการ			
เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับป่าไม้และป่าชุมชน เป็นแหล่งอาหาร ยา ที่อยู่อาศัย ของชุมชน การรักษาป่าคือ การดูแลชีวิต และป่าจะคืนสวัสดิการให้	เป็นชุมชนขนาดเล็ก ประมาณ 120 กว่าครัวเรือน ประมาณ 400 กว่าคน อาชีพปลูกลำใยเป็นส่วนใหญ่ และหลายครั้งประสบกับปัญหาราคาตกต่ำ เป็นหนี้สิน	เป็นชุมชนชาวลั้ว ประมาณ 300 ปี ราชการไม่ให้ความสนใจ ไม่มีสาธารณูปโภค มีปัญหาขาดแคลนด้านต่างๆ มีการรวมกลุ่มกันโดยมี NGO เป็นผู้กระตุ้น	อยู่ในเขตพื้นที่ติดกับตัวจังหวัดเชียงใหม่ มีความเป็นเมืองสูง

□□□□□.indd 58 5/23/09 10:54:48 PM

ชุมชนทุ่งยาว	บ้านศรีลาภรณ์	สหกรณ์การเกษตรแม่ทา	อบต. ดอนแก้ว
1.1 ภูมิหลังและประวัติสวัสดิการชุมชน - เดิมเป็นชาวยองอพยพตั้งถิ่นฐาน 7 ครอบครัว แล้วขยายเพิ่มเรื่อยๆ มาตั้งแต่ พ.ศ.2448 บนผืนป่าอุดมสมบูรณ์ - ต่อมาป่าถูกสัมปทานไม้สัก สัมปทานไม้หมอนรถไฟ และสัมปทานเผ่าถ่าน จนป่าหมด - พ.ศ.2502 น้ำขาดแคลนแห้งแล้ง จึงร่วมกันฟื้นฟูป่าเริ่มจาก 60 ไร่แล้วขยายจนเป็น 1,200 ไร่ ด้วยวิธีการเจรจาต่อรอง การบวชป่า การใช้ความเชื่อเรื่องผีป่า ผีเหมือง เป็นจุดเชื่อมโยง 1.2 แนวคิด "การต่อสู้รักษาป่า เพื่อการอยู่รอดของคนในป่า	1.1 ภูมิหลัง หน่วยงานราชการและอาสาได้ร่วมกับชุมชน ตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ เช่น อสม. กองทุนหมู่บ้าน อพปร. ทั้งนี้จะยกตัวอย่างกลุ่มสัจธรรมชีวิต จึงมีกิจกรรมรองรับสมาชิก 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) ปุ๋ยชีวภาพ 2) ต้นไม้และน้ำส้มควันไม้ 3) น้ำดื่ม 4) สถาบันการเงิน 5) ร้านค้าชุมชน 1.2 แนวคิด ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และสร้างความสามัคคีในชุมชน	1.1 ภูมิหลัง ชาวบ้านมีการรวมตัวเพื่อทำงธนาคารข้าว แก้ไขปัญหาขาดแคลนข้าวจนสำเร็จ ต่อมาภายหลังก็แยกตัวไปเป็นกลุ่มบ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะกลุ่ม และพบว่ากลุ่มย่อยไม่มีอำนาจต่อรอง จึงคิดรวมตัวกันอีกครั้ง โดยไปศึกษาดูงานกลุ่มทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว จนมีข้อสรุปว่าจะจัดตั้งเป็นสหกรณ์ 1.2 แนวคิด รูปแบบสหกรณ์ที่ไม่เน้นการกู้ยืมจนสมาชิกมีหนี้สิน แต่เน้นเสริมให้สมาชิกมีที่ดินตนเอง และดำเนินการผลักเกษตรอินทรีย์	1.1 ภูมิหลัง อบต. มีความสามารถการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก 33 หน่วยงาน เพื่อทำงานให้กับชุมชน และสามารถบูรณาการการจัดการกับกลุ่มเป้าหมายได้ทุกกลุ่ม เด็ก / เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ 1.2 แนวคิด อบต. เป็นสถาบันการเมือง เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ดูแลประชาชนในพื้นที่ในทุกเรื่อง ซึ่งเป็นภารกิจต้องทำ
2. หลักการทำงาน			
2.1 ชุมชนต้องเป็นเจ้าของทุน (ทรัพยากรป่า) 2.2 ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการป่า	2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผ่านการเรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ทั้งผู้นำและสมาชิก	2.1 การพัฒนาแบบยั่งยืน สมดุล คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี และมีหลักเศรษฐกิจพอเพียง	2.1 การจัดทำประชาคมทำแผนระดับตำบล และพัฒนาโครงการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
	2.2 วัตถุประสงค์ 1) เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) เกิดความสามัคคี 3) ประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ 4) เป็นกลุ่มไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง	2.2 วัตถุประสงค์ 1) เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการเกษตรอินทรีย์ 2) พัฒนาคุณภาพชีวิต 3) เพิ่มอำนาจต่อรอง	2.2 เชื่อมโยงกับหน่วยบริหารอื่นๆ เพื่อสนับสนุนงานพื้นที่เป้าหมาย ทำตามภารกิจหน้าที่ของ อบต.

□□□□□.indd 59 5/23/09 10:54:49 PM

ชุมชนทุ่งยาว	บ้านศรีลาภรณ์	สหกรณ์การเกษตรแม่ทา	อบต. ดอนแก้ว
3. กระบวนการหรือแนวทางการทำงาน			
การเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากป่าในรอบ 1 ปี ด้วยการศึกษาของชาวบ้านเอง ซึ่งมีผลผลิตประมาณ 3 แสนบาท เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยราชการที่ของบประมาณพื้นฟูป่าปีละ 80,000 บาท การกั้นแนวเขตป่าชุมชน และมีการใช้พิธีกรรม "เป็นเครื่องมือการอนุรักษ์ป่า" มีการจัดโซนไม้ใช้สอย ครัวเรือนไม่เกิน 9 ต้น โดยต้องเสนอกับคณะกรรมการป่าชุมชน และโซนอนุรักษ์ เป็นต้น ได้รับรางวัลชุมชน รักษาป่าที่ชื่อเสียง ชุมชนต้นแบบ เพื่อการเผยแพร่ชื่อเสียงและแนวคิดชุมชนรักษาป่าให้แพร่หลาย	การต่อสู้ด้วยการเจรจากับหน่วยงานที่ต้องการ ให้ใช้เป็นพื้นที่รองรับการอพยพของชุมชนอื่น ธกส. ร่วมกับชุมชนจัดอบรม สัจจะธรรมชีวิต เมื่อเสร็จแล้ว จึงมีการยึดกันเป็นกลุ่มต่างๆ โดย - เปิดสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มสัจจะธรรมชีวิต และกลุ่มต่างๆ ตามความสนใจ เช่น กลุ่มน้ำดื่ม กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มถ่านและน้ำส้มควันไม้ - ดำเนินการระดมทุนของกลุ่มแต่ละกลุ่ม เพื่อสร้างผลผลิตของกลุ่มตนเอง - พิจารณากลุ่มไปตามที่ตกลง เช่น กลุ่มถ่านและน้ำส้มควันไม้ o จัดอบรมดูงานต่างจังหวัด ดูวิธีการก่อสร้างเตา o ระดมทุน สมาชิกและก่อสร้างเตาแรก และได้รับการสนับสนุนจาก อบต.	ขับเคลื่อนโดยแผนแม่บทชุมชน สร้างคนรุ่นใหม่ให้เรียนรู้ภาคการเกษตรอินทรีย์ จัดเวทีประชุมสรุปบทเรียน ต่อเนื่อง จัดตั้งระบบสหกรณ์ชาวบ้าน ที่เน้นภาคเกษตรอินทรีย์โดยมี 3 แผนรองรับ - แผนพัฒนาบุคลากร - แผนบริหารธุรกิจ - แผนบริหารเงินทุน การจัดตั้งสถาบันการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์และกระตุ้นเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าร่วมกิจกรรม แผนงานบริหารการเงินหรือกองทุนให้สินเชื่อสีเขียว และนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการของสมาชิกที่ประสบปัญหาการเงิน	ใช้ระบบการบริหารของ อบต. เป็นแกนหลัก เพื่อดำเนินการกำหนด และจัดสวัสดิการกับกลุ่มเป้าหมาย จัดทำเป็นโครงการ / กิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น - ผู้สูงอายุจะส่งเสริมอาชีพทำตุ๊กตา ทำแคปหมู - จัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุ ผู้ติดเชื้อ และคนพิการ - ผลักดันแผนงานพัฒนาคุณภาพคนพิการระดับตำบล จนเป็นที่ยอมรับในตำบล
ส่งเสริมกฎต่างๆ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ฐานทรัพยากรป่า การพัฒนาเยาวชน ผู้ใหญ่ ให้เข้าร่วมกิจกรรมในป่าและกิจกรรมที่เป็นส่วนรวม	o สมาชิกสามารถเผาถ่านและแบ่งปันน้ำส้มควันไม้ได้ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ o จัดฝึกอบรมการทำปุ๋ยอินทรีย์และรวมกลุ่มกันเอง 3 เดือนครั้ง o นำจำหน่ายกับสมาชิกในราคาถูก เพื่อลดต้นทุน และขายที่ร้านค้า สหกรณ์กลุ่มสถาบันการเงิน		

□□□□□.indd 60 5/23/09 10:54:49 PM

ชุมชนทุ่งยาว	บ้านศรีลาภรณ์	สหกรณ์การเกษตรแม่ทา	อบต. ดอนแก้ว
	o เงินระดมทุน จัดตั้งเป็นสถาบันทางการเงินโดยมี ธกส. เป็นพี่เลี้ยง o ดำเนินการฝากถอน ในวันจันทร์ และวันพฤหัสบดี o กลุ่มต่างๆ มีกำไรจะหัก 5% ของกำไรมาที่กลุ่มทุนสัจจะ และบริจาคเพื่อจัดสวัสดิการต่อไป		
4. ผลลัพธ์ของงาน			
• เกิดป่าชุมชน และเครือข่ายในพื้นที่ใกล้เคียง • ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่า ทำอาหาร ยา ที่อยู่อาศัย • ระบบนิเวศวิทยาได้รับการดูแล	• จัดให้มีการศึกษาดูงานทุกปี • ค่ารักษาพยาบาล โดยสนับสนุนผู้ป่วยที่พักรักษาตัวในโรงพยาบาลคืนละ 100 บาท ไม่เกิน 5 ครั้ง/ปี • เสริมระบบ อสม. • ให้ทุนการศึกษา ปีละ 20 ทุนๆ ละ 400 บาท • สนับสนุนน้ำดื่มในงานประเพณีต่างๆ ในชุมชน • ให้สวัสดิการคลอดบุตร แต่งงานและตาย 500 บาท/คน	• ครัวเรือนทำเกษตรอินทรีย์ ได้ผลผลิตปลอดสารพิษ รับประทานและขาย เพื่อครอบครัวอยู่รอด • พักอยู่ในครอบครัวตนเองให้เป็น ครอบครัวชุมชนอบอุ่น	• สามารถทำงานได้ตามเป้าหมายและภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานและประชาชน • ได้รับรางวัลเป็นหมู่บ้านดีเด่นในการพัฒนาครอบครัว
5. ตัวชี้วัดหรือความพึงพอใจ			
• คนในชุมชนได้สวัสดิการจากป่าชุมชนในรูป อาหาร ยาและวิถีชีวิต ภาคการเกษตรที่ต้องพึ่งพาระบบนิเวศ (ดิน น้ำ ป่า) • ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่สามารถต่อสู้กับการบุกรุกของผู้อื่นและมีสหกรณ์ พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการป่าที่ดีได้	• สมาชิกได้รับสวัสดิการและได้รับผลผลิตที่ตนเองร่วมทำ • สมาชิกได้รับสวัสดิการ 2 ทาง ได้แก่ ส่วนที่เป็นสถาบันการเงิน และส่วนที่เป็นกลุ่มสวัสดิการของกลุ่มสัจจะธรรมชีวิต	• คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีความสุข • อยู่ในครอบครัวอบอุ่น • อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีสมบูรณ์ • มีเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ได้	• กลุ่มเป้าหมายได้รับโครงการ / กิจกรรม / สวัสดิการ ตามกฎระเบียบที่ อบต. กำหนดไว้

□□□□□.indd 61 5/23/09 10:54:50 PM

ชุมชนทุ่งยาว	บ้านศรีลาภรณ์	สหกรณ์การเกษตรแม่ทา	อบต. ดอนแก้ว
6. ปัญหา อุปสรรค			
ไม่มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด อาจไม่มีคนรุ่นใหม่เข้าร่วมเรียนรู้เพื่อบริหารในระยะยาว ภูมิปัญญาเดิมอาจขาดหาย เพราะเด็กรุ่นใหม่ทำงานในโรงงานที่จังหวัดและ กทม.	ผลผลิตราคาตกต่ำ เป็นเรื่องของพืชเชิงเดี่ยว และต้นทุนการผลิตที่สูง บางครอบครัวยังมีการใช้สารเคมี หนี้สิน ชาวบ้านยังขาดความรู้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง เพราะขึ้นอยู่กับผู้นำสูง	<u>ข้อสังเกต</u> 6.1 การจัดสวัสดิการจะเป็นองค์รวมของชุมชนอยู่ในวิธีการผลิตวิถีชีวิตชุมชนมากกว่าสวัสดิการที่เป็นตัวเงินอย่างเดียว 6.2 สหกรณ์ชาวบ้านมีสมาชิกประมาณ 300 คน จากครัวเรือน 1,000 กว่าครัวเรือน บางส่วนอาจจะมีการทำเกษตรใช้สารเคมี ดังนั้น ต้องมีการระบุผลผลิตการเกษตรของแม่ทาที่ปลอดสารพิษที่ชัดเจน	<u>ข้อสังเกต</u> 6.1 เป็นหน่วยงานที่มีท่าที เป็นนักบุญทำงานลักษณะกึ่งสงเคราะห์ 6.2 เป็นการจัดสวัสดิการเฉพาะ ไม่ใช่จัดสวัสดิการทั่วหน้า เช่น ผู้สูงอายุต้องเป็น อายุ 60 ปีขึ้นไป ยากจน หรือ ช่วยกันเองได้น้อย มิได้จัดให้กับทุกคนที่อายุ 60 ปีขึ้นไป
7. ข้อเสนอแนะ			
การพัฒนาการจัดการป่าด้วยหลักภูมิ-สังคม	การเปิดตัวเพื่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ภายนอก เพื่อเสริมความร่วมมือการจัดสวัสดิการรูปแบบอื่นๆ มีการปลูกจิตสำนึกในเรื่องความประหยัด รวมกลุ่มผลิต ลดต้นทุนการผลิตเป็นปุ๋ยอินทรีย์ สร้างอาชีพเสริม เช่น แปรรูปผลผลิตจากลำใย	การขยายตัวของเกษตรอินทรีย์ให้มากขึ้น	• ควรเปิดโครงการให้ชุมชนหรือกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมมากขึ้น

ภายหลังการสรุปผลการศึกษาดูงาน ที่ประชุมได้อภิปรายการประยุกต์ใช้ ดังนี้

- จุดสำคัญคือ องค์กรปกครองท้องถิ่น ต้องมีความเข้าใจ และเชื่อมโยงการจัดสวัสดิการ สามารถสร้างความมั่นคง ยั่งยืน กับภาคประชาชนได้ ขณะเดียวกัน ภาคประชาชนต้องเข้ามีส่วนร่วมอย่างแข็งแรงในทุกระดับ ทั้งการประชุม การปฏิบัติงาน วางกฎ ระเบียบ (เชียงใหม่)

□□□□□.indd 62 5/23/09 10:54:50 PM

- การเลือกตั้งคณะกรรมการการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัด เรียบร้อยและพร้อมดำเนินการขับเคลื่อนตามแผนด้วยดี ขณะเดียวกัน พมจ. ต้องประชาสัมพันธ์ ประสานงาน กับท้องถิ่นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการมองงานสวัสดิการชุมชน สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ (ลำพูน)
- แนวทางการขยายผล สามารถทำได้ 4 แนวทางใหญ่ ได้แก่ 1) การสรุปบทเรียนของเก่าว่า ทำไมทำได้ตามเป้าหมาย ทำไมทำไม่ได้ตามเป้าหมาย แล้วนำบทเรียนนั้นๆ มาขยายผล 2) การสร้างศูนย์การเรียนรู้ในหลายพื้นที่ 3) การจัดสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม เช่น การให้ทุนการศึกษาเฉพาะเด็กในเขตเทศบาล 4) ต่อยอดกับสวัสดิการทำอยู่แล้วในชุมชน แต่ขยายหรือทำให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การปรับปรุงต่อไป (ลำปาง)

เวทีกระบี่

ส่วนที่ 1 การขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชน ท้องถิ่น เพื่อการขยายผล

การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาสังคมที่วางบนหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1. เป็นการคุ้มครองประชาชนโดยพื้นฐาน 2. เป็นการดำเนินงานที่สวัสดิการ เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน และ 3. ต้องมาจากกระบวนการมีส่วนร่วม ที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องคิดร่วม เรียนรู้ร่วม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากรูปธรรมที่ทำมา พบว่า ทุกชุมชนมีความแตกต่างกัน ตามสภาพพื้นที่ ช่วงเวลา วัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ การลด แลก แจก แถม ด้วยนโยบายภาครัฐ อนาคตจะลดความสำคัญลงตามลำดับ

กระบวนการจัดสวัสดิการสังคม

1. หลักคิดก่อนดำเนินงานจัดสวัสดิการชุมชน
   1) การค้นหาต้นทุนในชุมชน ได้แก่ คน ปัญญา ศาสนา ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน เวลา และเงินตรา ซึ่งตัวเงินนั้นต้องระมัดระวังไม่นำมาเป็นเป้าหมายของการทำงานสวัสดิการ แต่ต้องใช้เงิน เป็นเครื่องมือ รวมใจคน

□□□□□.indd 63 5/23/09 10:54:50 PM

2) การแก้ไขปัญหา ต้องแก้ที่สาเหตุ และเมื่อวิเคราะห์ลงลึกแล้ว คนคือต้นเหตุของเรื่องราวต่างๆ และจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นขั้นสุดท้าย ไม่ว่าจะเป็นฝนแล้ง ราคายางตกต่ำ อ้อยราคาตก คนคือผู้ได้รับผลกระทบ

ดังนั้น **การพัฒนา...คนจึงเป็นหัวใจหรือเป้าหมาย** ซึ่งการพัฒนาคนหมายถึง การพัฒนาในทุกๆ ด้าน และหมายรวมถึงการยกระดับคุณธรรมของมนุษย์ด้วย ได้แก่ สัจจะ ข่มใจฝึกตน อดทน อดออม และละเว้นความชั่ว

3) เป้าหมายและแนวทางของการพัฒนาคน การพัฒนาคนประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การพึ่งตนเอง (2) การมีวินัย (3) ขยัน (4) มีเหตุผล (5) มีคุณธรรม ขันติ (6) น้ำใจนักกีฬา และ (7) ความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งทั้ง 7 องค์ประกอบนี้จะต้องดำเนินการตามแนวทาง 3 แนวทาง

- การพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย
- การพัฒนาด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- การพัฒนาคนด้านการอยู่ร่วมแบบประชาธิปไตย

2. การระดมเงินในชุมชน

การตั้งคำถาม พูดคุยกลุ่มเล็กในชุมชน ทำไมเรา/พวกเรา ไม่ทำสวัสดิการเหมือนกับกลุ่มอื่นๆ ของสังคม ซึ่งจะทำให้ทุกคนช่วยกันตอบโจทย์โดย

1) การเปิดประเด็นพูดคุยในเวทีต่างๆ เรื่องทำไมเรา/พวกเราไม่มีสวัสดิการ เพื่อให้เกิดการขบคิด วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุต่างๆ

2) ทางออก ควรมีสวัสดิการของตนเอง เป็นสัจจะวันละ 1 บาท ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญ โดย
   - ต้องสมัครใจที่จะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อเป็นกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน
   - เป็นผู้มีภูมิลำเนาในตำบลที่ตั้งกองทุน หรือเป็นลูกหลาน หรือแต่งงานกับคนในพื้นที่ หรือเป็นที่ปรึกษา

□□□□□.indd 64 5/23/09 10:54:50 PM

- ไม่มีประวัติเสียทางการเงิน และต้องเสียค่าสมัครสมาชิกคนละ 20 บาท ค่าสมัครจะไม่คืนไม่ว่ากรณีใดๆ
- ลดรายจ่าย 1 บาทไว้ที่บ้านทุกวัน กองทุนจะกำหนดให้นำเงินมารวมกัน ณ ที่ทำการ
- บริหารจัดการในรูปคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งสมาชิก 50 คน: กรรมการ 1 คนให้อยู่ครบเกษียณ หรือลาออก หรือมีความผิดให้ออก กรรมการทำงานติดต่อกัน 15 ปีขึ้นไป อายุ 60 ปี เกษียณจะได้รับบำนาญเพิ่มขึ้น 1 เท่าของสมาชิก
- การบริหารการเงิน 20% ตั้งเป็นกองกลาง 30% ตั้งเป็นกองทุนยืม ทำวิสาหกิจ ทำธุรกิจที่ไม่เอาเปรียบสังคม หรืออาชีพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การยืมเงินไม่มีดอกเบี้ย 50% จ่ายด้านสวัสดิการ 9 เรื่อง
- สมาชิกจะได้รับสวัสดิการทุกเรื่องที่กองทุนจัดขึ้น และผู้รับประโยชน์ควรเป็นสมาชิกด้วย
- สมาชิกขาดสัจจะ ลดรายจ่ายเมื่อใด หมดสภาพการเป็นสมาชิก แต่ได้รับสัจจะช่วยคืน เฉพาะที่ไม่เคยได้รับสวัสดิการเลย
- หากมีปัญหาอื่นๆ คณะกรรมการสามารถออกกฎเพิ่มได้ แต่ต้องไม่ขัดกับกติกาเดิม

<u>สวัสดิการ 9 เรื่อง</u>

(1) เกิด ให้ลูก 500 บาท แม่นอนโรงพยาบาลได้คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 5 คืน ปีละไม่เกิน 2,000 บาท

(2) แก่ สัจจะครบอายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 300 บาท และเพิ่มขึ้นตามช่วงเวลาการออมสัจจะ สูงสุดสัจจะครบ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 1,200 บาท

(3) เจ็บ นอนโรงพยาบาลได้คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืน

(4) ตาย ออมสัจจะ 180 วัน ตายได้ค่าทำศพ 2,500 บาท เพิ่มจากเงินตามระยะเวลาออมสัจจะ จนถึงสัจจะ 5,840 วัน ได้ค่าทำศพ 30,000 บาท

□□□□□.indd 65 5/23/09 10:54:51 PM

(5) ทุนการศึกษาให้ยืม 30% ไม่มีดอกเบี้ย

(6) คนด้อยโอกาส กองทุนสวัสดิการจ่ายให้นำไปออมสัจจะ และได้รับสวัสดิการในเงื่อนไขเดียวกัน

(7) สวัสดิการคนทำงาน จ่ายให้คนละ 130 บาท/วัน ใช้ฝากออม 100 บาท และฝากสัจจะ 30 บาท

(8) สวัสดิการเงินกู้ ตาย กองทุนจ่ายในวงเงินไม่เกิน 30,000 บาท และกู้มาแล้วไม่น้อยกว่า 365 วัน มีการผ่อนส่งสม่ำเสมอ

(9) สวัสดิการเงินฝาก ตาย จ่ายให้ 50% แต่ไม่เกินวงเงิน 15,000 บาท และมีการฝากสม่ำเสมอ

3) เริ่มต้นการออมวันละบาท กับนักเรียนก่อนดำเนินงานต่อเนื่อง 4 ปี เริ่มเป็นที่ยอมรับมากขึ้น จึงขยายพาไปสู่ชุมชน

- ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ลานหมู่บ้าน จนครบจึงตั้งเป็นตำบล ซึ่งการประชุมในหมู่บ้านต้องไปพร้อมกับหน่วยงานต่างๆ 11 หมู่บ้าน ในเวลา 4 เดือน
- ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มสัจจะวันละบาท

4) การบริหารกองทุน

- สมาชิก 50 คน เลือกผู้นำ 1 คนที่ตนเองไว้วางใจ
- สมาชิกต้องหลากหลายประเภท ทุกวัย
- เลือกผู้นำ 3 คน เปิดบัญชี 3 บัญชี ได้แก่
  บัญชี 20% ฝากบัญชี 30% ให้ยืมทำธุรกิจ วิสาหกิจ บัญชี 50% จัดสวัสดิการ
- ใช้หลักศาสนา วินัย สัจจะ คุณธรรมและให้ทุกคนเข้าถึง เปรียบเสมือนเงิน 1 บาท เพื่อการทำบุญ 1 บาทให้กับผู้เสียชีวิต

5) ขยายผลไปยังจังหวัดตราด จันทบุรี

ปัญหาอนาคตคาดว่า กองทุนไม่พอจ่ายบำนาญ เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น จึงต้องขอเพิ่มเงินสมทบ 3 ส่วน (Matching Fund) จากประชาชน รัฐท้องถิ่น รัฐส่วนกลาง เป็นต้น

□□□□□.indd 66 5/23/09 10:54:51 PM

ส่วนที่ 2 กระบวนการ วิธีการ สนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชนปัจจุบัน มีความเป็นมาจาก 2 ฐานคิดประกอบร่วมกัน และต้องมีการจัดการที่เหมาะสม สมดุล กับชีวิตพื้นฐานของแต่ละชุมชน ทั้ง 2 ฐานคิดนี้ ได้แก่

เริ่มจากการคิดของกลุ่ม **วงใน** ภายในชุมชน เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เพื่อนำสู่การจัด สร้างกิจกรรมที่ทำให้เกิดความมั่นคงของชีวิต ที่เป็นปัจเจกบุคคล และชุมชน และฐานคิด **วงนอก** ที่เกิดจากกลุ่มการพัฒนาต่างๆ เช่น อสม. แม่บ้าน กองทุนต่างๆ เชื่อมโยงกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อปท. และรัฐส่วนกลาง แล้วนำสู่การบูรณาการกับวงใน ซึ่งชุมชนบางแห่งเป็นไปด้วยดี บางแห่งอาจต้องพัฒนาต่อไป ทั้ง 2 ฐานคิดนี้ ชุมชนทั้งหมดต้องเข้าใจตรงกันถึง

- เป้าหมายของการจัดสวัสดิการ เพื่อสร้างระบบให้สังคม ชุมชน อยู่ดีมีสุข
- กระบวนการทำงาน และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งการประชุมกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดูงานหรือกระบวนการของวัฒนธรรมชุมชน ต้องผสมผสานได้อย่างสอดคล้อง
- สรุปบทเรียน หรือคลังปัญญา ที่มาจากการประมวลผลตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และมองถึงอนาคต

ดังนั้น กระบวนการสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นคนทำงานหรือหน่วยงานต้องเข้าใจสาระสำคัญของการจัดสวัสดิการชุมชนดังกล่าวเป็นพื้นฐาน ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า หน่วยงานสนับสนุน (วงนอก) ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน เมื่อต้องพัฒนางานสวัสดิการชุมชนให้กว้างขวางออกไป

อนึ่งด้วยสถานการณ์ใหม่จากสังคมที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการ มีการเปลี่ยนแปลงพอสมควร ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของระบบการเลือกตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากการเลือกตั้งและอยู่ในวาระ 5 ปี ให้เป็นสามารถอยู่ในวาระได้ถึง อายุ 60 ปี
2. กฎหมายใหม่ เรื่องการจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย จะจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยมีที่มาจากทุกภาคส่วนของชุมชน ดังรูป

□□□□□.indd 67 5/23/09 10:54:51 PM

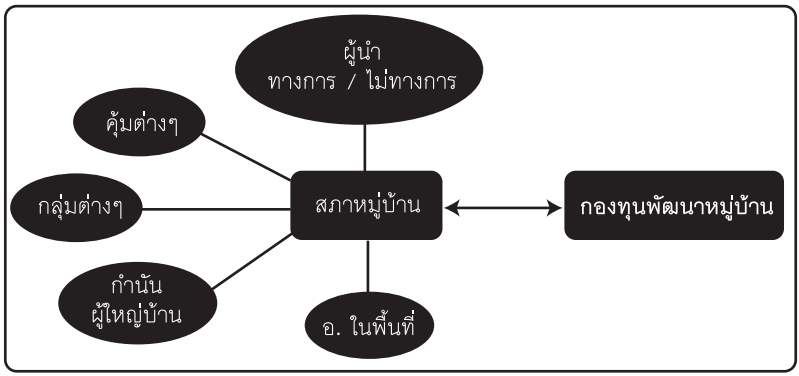

นอกจากสภาหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นเวทีปรึกษาหารือ วางนโยบาย ทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน สภาหมู่บ้านยังทำหน้าที่เป็นคณะทำงานด้านต่างๆ ดังรูป

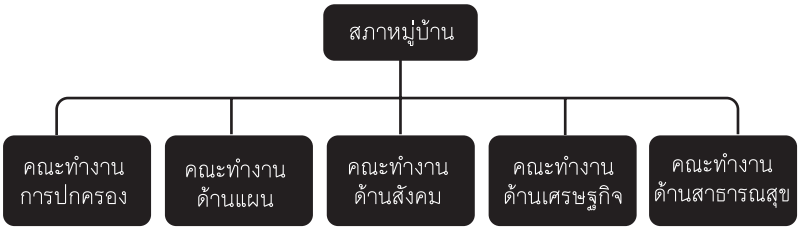

ข้อจำกัดของหน่วยงานสนับสนุน ภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานสนับสนุนหลักของแต่ละจังหวัดที่สำคัญคือ พมจ. (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) มีงาน 3 กลุ่มงาน ได้แก่ บริการสังคม งานยุทธศาสตร์การพัฒนา และการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ พบว่ากลุ่มงานการสังคม มีปริมาณงานค่อนข้างมาก จนทำให้บุคลากร เวลา ทรัพยากรของสำนักงานถูกใช้ในส่วนนี้มากกว่า 2 กลุ่มงานหลัง

ข้อเสนอต่อบทบาทของหน่วยงานภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

1. บทบาทใหม่ของหน่วยงานภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ต้องเป็นหน่วยนำหน้าด้านการจัดสวัสดิการ โดยจำแนกหน้าที่ตามกลไกที่มีอยู่แล้ว

□□□□□.indd 68 5/23/09 10:54:51 PM

- ควรพัฒนาขีดความสามารถของ อาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) ปรับบทบาทจากผู้จัด หรือร่วมจัดบริการทางสังคม ให้เป็นกลไกจัดสวัสดิการชุมชน หรือเป็นกลไกพัฒนายุทธศาสตร์ร่วมกับท้องถิ่นชุมชน มากขึ้น
- เสริมสร้างบทบาทให้กับ ศูนย์พัฒนาสังคม (ศพส.) เป็นผู้ที่เสริม "การจัดกระบวนการเรียนรู้" เพื่อการสนับสนุนการจัดสวัสดิการของชุมชนให้สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ควรทบทวนบทบาทของตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้จัดสรร และสนับสนุนงบประมาณเท่านั้น แต่ควรเพิ่มเติมการจัดการด้าน "กระบวนการเรีนรู้" ร่วมกับ ศพส. ซึ่งในอดีตเคยดำเนินการมามากพอสมควร
- สำนักงานส่งเสริมงานวิจัย (สสว.) ควรเพิ่มเติมด้านงานข้อมูล และส่งเสริมการวิจัยที่เอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- พมจ. ควรจัดทำฐานข้อมูลที่สามารถใช้ร่วมกับของทุกหน่วยงานเชื่อมโยง ใช้ร่วมกันได้ และเป็นข้อมูลที่เคลื่อนไหว เป็นปัจจุบัน เช่น แผนการจัดสวัสดิการชุมชนของจังหวัด ให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของ อปท. ภายในจังหวัด เพื่อจะได้กระจายการจัดสวัสดิการได้อย่างทั่วถึง เป็นธรรม ไม่กระจุกตัวในบางพื้นที่

2. ทุกหน่วยงานภายใต้การดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ต้องสร้างความเข้าใจร่วมของบทบาทใหม่ เพื่อหนุนเสริมการจัดสวัสดิการ และจัดทำแผนร่วมกัน สร้างโครงสร้างหรือคณะทำงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาองค์กรชุมชน และสภาหมู่บ้าน
3. จัดทำฐานข้อมูลที่ชัดเจน ในระดับพื้นที่ว่า มีกี่กลุ่ม สถานภาพขององค์กรนั้นเป็นอย่างไร จัดสวัสดิการกี่ประเภท ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากน้อยเพียงไร หน่วยงานสนับสนุนและปัญหาที่องค์กรชุมชนนั้นประสบอยู่
4. สร้างระบบการประสานงานเพื่อการจัดสวัสดิการของหน่วยงานภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ กับ กสจ. (คณะกรรมการสวัสดิการสังคมจังหวัด)

□□□□□.indd 69 5/23/09 10:54:52 PM

และประสานแผนของ อปท. ว่าด้วยเรื่องการจัดสวัสดิการ ดังรูป

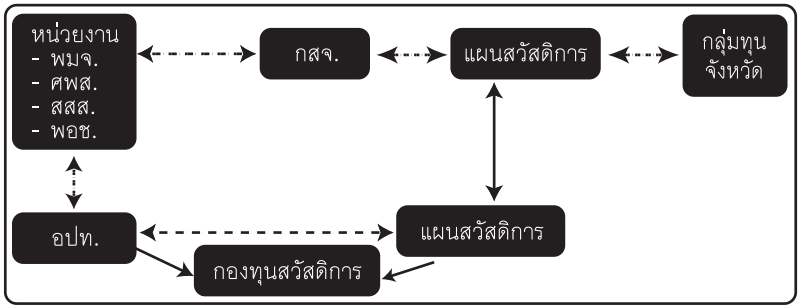

5. พัฒนาทีมทำงานภายใน พมจ. (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) ให้เป็นเอกภาพ ต่อภารกิจงาน และทำงานเชิงระบบมากขึ้น ด้วย 1) การกำหนดทิศทางขององค์กรให้ชัดเจน และกำหนดทิศทางงานสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างไร 2) ลดภารกิจการประชุม 3) จัดปรับบทบาทใหม่ของ พมจ. ศพส. สสว. และ 4) จัดลำดับความสำคัญของภารกิจงานของแต่ละจังหวัด

สรุปกระบวนการ การสนับสนุน การจัดสวัสดิการชุมชน

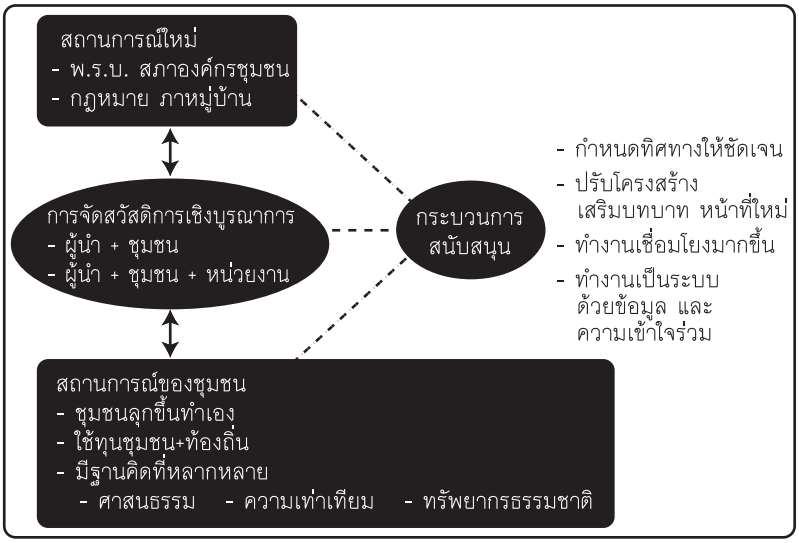

□□□□□.indd 70 5/23/09 10:54:53 PM

ส่วนที่ 3 การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคใต้ 4 พื้นที่

- ศึกษาดูงาน "การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง" ที่กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- ศึกษาดูงาน "การจัดสวัสดิการชุมชนสู่ความยั่งยืน (ใช้ครอบครัวเป็นฐาน) ที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขากลม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- ศึกษาดูงาน "การจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นสู่การบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่" ที่ อบต.ลำภี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา
- ศึกษาดูงาน "การแก้ปัญหาชุมชนหลังสึนามิกับการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน" ที่ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ตำบลเขาคราม	บ้านเขากลม	อบต. ลำภี	บ้านน้ำเค็ม
1. ภูมิหลัง			
• การรวมตัวของชุมชนมาจากปัญหาหนี้สิน	• เชื่อมั่นต่อ "ตามรอยพ่อหลวง" • ต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวและมองโลกเชิงบวก	• มีปัญหาหนี้สิน	• เป็นชุมชนที่หนาแน่นจากหลากหลายกลุ่ม • ประสบกับภัยพิบัติสึนามิและผลกระทบที่หน่วยงานภายนอกเข้าร่วมจัดสวัสดิการแบบไม่เหมาะสมไม่สอดคล้อง
2. แนวคิด			
• สวัสดิการภาพกว้าง คือ ดิน น้ำ ป่า พืช ทุนทางสังคม ต้องอยู่อย่างธรรมชาติ	• "ไม่ให้สังคมปัจจุบันถูกกลืน" ให้มองตนเองด้วยวิถีตนเอง • "กอดลูกให้แน่น ดึงลูกกลับมา" เน้นระดับครอบครัว	• การประสานทุนภายในชุมชนกับประสานทุน (อบต./อบจ.) ร่วมสนับสนุนการจัดสวัสดิการ	• อุดมการณ์สร้างความเป็นธรรมในสังคม ไม่อ่อนไหว ตามแหล่งทุน

□□□□□.indd 71 5/23/09 10:54:53 PM

ตำบลเขาคราม	บ้านเขากลม	อบต. ลำภี	บ้านน้ำเค็ม
3. จุดเริ่มต้น			
• พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ "จิบ จอย จูน" หมายถึง การเปิดเวทีพูดคุยและร่วมกันทำงาน จึงค่อยปรับตัวกัน	• การแก้ไขวิกฤติ คือ การมองเรื่องการพึ่งตนเองของครอบครัว	• ผู้นำเห็นความสำคัญการจัดสวัสดิการและการรื้อฟื้นการจัดสวัสดิการเป็นครั้งที่ 2 ที่พยายามรวมตัวอีกครั้ง และสามารถฝ่าฟันได้สำเร็จ	• สถานการณ์หลังภัยพิบัติสึนามิต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อจัดสวัสดิการ 3 ระยะ ระยะวิกฤติ ระยะปานกลาง และระยะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับพื้นที่ประสบภัยอื่นๆ
4. เป้าหมาย			
• คุณภาพชีวิตดีขึ้น ศูนย์การเรียนรู้พึ่งตนเอง มีภาคีต่างๆ	• ทำให้ทุกคน พึ่งตนเองให้ได้ เพราะ "ผมไม่ต้องเข้ากรุงเทพฯ"	• สังคมอยู่ดี กินดี สามัคคี และมีความสุข โดยให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย	• ทุกคน ทุกครอบครัวได้รับสวัสดิการจากภายในและภายนอกชุมชนอย่างเป็นธรรม แต่มีการเตรียมความพร้อมทุกคน ต้องไม่มีผู้เสียชีวิต หากมี ภัยพิบัติ สึนามิอีก
5. แนวทาง			
1. ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ลายแทงชีวิต 2. ค้นหา ครู คน ทุน 3. ค้นหาตนเอง จากข้อมูลและการดูงานพื้นที่ต้นแบบ "ลุงอัมพร" 4. มีการจัดการ พัฒนาผู้นำต่อเนื่อง 5. พัฒนาสภาผู้นำ 6. เตรียมพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ 7. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ซึ่ง Online ถึงกัน 8. ขยายงานวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงน้ำดื่ม ลานปาล์ม ลานมัน รถสิบล้อ โรงน้ำปลา	1. ฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง 2. สร้างต้นแบบของการเรียนรู้ (ทำให้ดู อยู่ให้เห็น) การพึ่งตนเอง ที่เป็นรูปธรรม เช่น การเลี้ยงปลาดุก เกษตรอินทรีย์ ปลูกตะไคร้ระหว่างต้นข่า 3. ยกระดับตนเอง ปลูกทุกอย่างที่อยากกิน และให้เอื้อประโยชน์ครบวงจรในพื้นที่	1. การสืบทอด วัฒนธรรมประเพณี เป็นตัวเชื่อมโยงหมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ การรำกลองยาว 2. การประสานงานกับ อบต. อบจ. เพื่อเป็นผู้สนับสนุนการเกิดสวัสดิการชุมชน 3. การจัดสวัสดิการทุกคนและคนชายขอบ	1. การจัดสวัสดิการช่วงวิกฤติ - การก่อสร้างส้วม เพื่อรวมคน - การตั้งเครื่องกรองน้ำดื่มให้เพียงพอ 2. การจัดสวัสดิการระยะปานกลาง - การจัดคนเข้าที่พักบ้านเรือนด้วยหลักเกณฑ์ ครอบครัวที่มีเด็กเล็กมาก ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ ลดหลั่นกัน 3. การเตรียมความพร้อมชุมชนรับภัยสึนามิและการแลกเปลี่ยนการช่วยเหลือช่วงเกิดภัยพิบัติต่างๆ 4. การจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่โดยภาพรวมทั้งชุมชน

□□□□□.indd 72 5/23/09 10:54:53 PM

ตำบลเขาคราม	บ้านเขากลม	อบต. ลำภี	บ้านน้ำเค็ม
6. กระบวนการ			
ทิศทาง : เอาทุนนิยม ออกไป 1. จัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน 2. กำหนดยุทธศาสตร์และใช้แผนชุมชน 3. สร้างศรัทธาผู้นำ มีการอบรม จัดทำกติกา ร่วมพัฒนาตนเอง 4. จัดตั้งสภาชุมชน 5. แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และเกิดกลุ่มออมทรัพย์ 6 กลุ่ม	ทิศทาง : ฟื้นฟูท้องถิ่นไม่ให้สังคมถูกกลืน หลักการ : ใช้ทุนให้น้อย และลดรายจ่าย 1. พึ่งตนเองด้านพลังงาน - สร้างเตาเผาถ่านและน้ำส้มควันไม้ - ทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การปลูกตะไคร้ระหว่างต้นข่า 2. การเกษตรที่พึ่งพากันเองในแปลงนา - การปลูกปาล์ม และเลี้ยงแพะ แพะกินใบ และมูลแพะเป็นปุ๋ย 3. เป็นที่เรียนรู้ของผู้อื่น	1. ระดมทุนจากสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการ 2. เลือกตั้งคณะกรรมการ กำหนดกติกา และดำเนินการจัดสวัสดิการ 3. ประสานกับ อบต. อบจ. รวมถึงการเข้าชี้แจงเป็นรายบุคคล เพื่อขอรับการสนับสนุน 4. การเชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรชุมชนอื่นๆ เช่น กลุ่มเลี้ยงผึ้ง	1. ปรึกษาหารือกลุ่มไม่เป็นทางการ (สภากาแฟ) และรวมกลุ่มผู้นำและแกนหลัก 30-50 คน ดำเนินการ 2. การทำงานจะมีข้อมูลประกอบที่ชัดเจน ตลอดจนการสร้างแผนที่เพื่อการพัฒนาป้องกันภัย 3. สร้างและพัฒนาบุคลากรด้านองค์กรการเงิน 4. ประสาน เชื่อมโยงกับภาคีพันธมิตรและเครือข่ายภายนอกอย่างต่อเนื่อง 5. ต่อรอง ต่อสู้ ประเด็นผลกระทบของชุมชน อันเนื่องจากปัญหาที่ดินในระดับประเทศ
7. ผลงาน			
• เกิดการจัดสวัสดิการชุมชนจากผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน • อบต. ชุมชน ตระหนักเข้าใจการจัดสวัสดิการด้วยหลักรู้จักตนเอง พัฒนาจากภายใน • เกิดแกนนำที่ดี	• เกิดรูปแบบการปรับชีวิตแบบแผน การผลิตเชิงปัจเจกที่ชัดเจน สำหรับการพึ่งตนเอง • ได้เป็นวิทยากรเผยแพร่แนวคิดและรูปธรรม สู่ชุมชนต่างๆ	1. เกิดรูปแบบการประสานทุนภายในชุมชน ได้แก่ ทุนความคิด ปัญญา ทุนวัฒนธรรม ทุนเงินตรา กับประสานทุนภายนอกอย่างเหมาะสม เพื่อจัดสวัสดิการของตนเอง 2. เกิดความสามัคคีในระดับตำบล 3. ชุมชนและสมาชิกรู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และปรับพฤติกรรมการบริโภคของตนเอง 4. เกิดการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเช่น การเลี้ยงผึ้งโพรง 5. ข้อเสนออาจต้องพิจารณาคนรุ่นใหม่มาทดแทนรุ่นปัจจุบัน	1. เกิดรูปแบบการจัดสวัสดิการช่วงวิกฤติ ช่วงปานกลาง และระยะยาว เพื่อการเตรียมการให้พร้อมที่จะเผชิญกับภัยพิบัติ 2. เกิดกลุ่มองค์กรการจัดสวัสดิการ 3. เกิดเครือข่ายพันธมิตรภายนอกที่หลากหลายกลุ่ม

□□□□□.indd 73 5/23/09 10:54:54 PM

ภายหลังการสรุปผลการศึกษาดูงาน 4 พื้นที่ ที่ประชุมได้อภิปรายถึงการประยุกต์ใช้ ดังนี้

- เวทีพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ จะช่วยปรับแนวคิดของภาคีต่างๆ ที่ทำสวัสดิการร่วมกัน ตั้งแต่วิสัยทัศน์ การใช้ข้อมูล และการประเมินศักยภาพของกลุ่มต่างๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ของกลุ่มชุมชนในพื้นที่ เพื่อการปรับเป้าหมายร่วมกัน จากนั้นจึงค่อยนำสู่กระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม แล้วจึงผลักดัน การจัดสวัสดิการชุมชนให้อยู่ในแผนของชุมชนและของ อบต. ในที่สุด (กระบี่)
- ต้องการจัดปรับระบบการขยายสวัสดิการเพิ่มเติมกับกลุ่มสมาชิก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่ม ดังนั้นการเตรียมความพร้อมการจัดสวัสดิการบำเหน็จ บำนาญ สำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต ต้องเริ่มจากสมาชิกวัย 35 ปีขึ้นไป และต้องเริ่มตั้งแต่บัดนี้ (สงขลา)
- การประสานงานกับนักการเมืองท้องถิ่น อบจ. อบต. เป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อมองภาพการสนับสนุนที่ยั่งยืน แต่ทั้งนี้ ควรมีสายใย ยึดโยงความสัมพันธ์ภายในชุมชนกับกลุ่มต่างๆ เช่น เด็ก เยาวชน สตรี กลุ่มอาชีพ ด้วยประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และต้องเป็นเรื่องที่ชุมชนให้ความสำคัญและให้การยอมรับ (พัทลุง)

□□□□□.indd 74 5/23/09 10:54:54 PM

	ยุครัฐสวัสดิการ	ยุคสังคมสวัสดิการ	พัฒนาการในประเทศไทย
พัฒนาการ	- ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - เริ่มที่อังกฤษ ขยายสู่ยุโรป - เป็นกฎหมาย เก็บภาษีช่วยเหลือคนจน	- สวัสดิการแบบผสมผสาน - ทุกส่วนสังคมร่วมกันดูแล	- จัดตั้งสภาอุณาโลมแดง (สภากาชาดไทย) - สภาสังคมสงเคราะห์ - พ.ร.บ.ประกันสังคม - พ.ร.บ.สวัสดิการสังคม
ระดับเครือข่าย ชาติ - ภาค – จังหวัด	พ.ร.บ.สวัสดิการสังคม ↓ คณะกรรมการสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ↓ คณะกรรมการสวัสดิการสังคมจังหวัด / ภาค ↓ บูรณาการทุกภาคส่วน		
	ศพส. พมจ. พอช. สสว. - ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่		
ระดับประสาน – สนับสนุน	เทศบาล	อบต. 7 ขั้นตอน	NGO	เครือข่ายสวัสดิการสังคม
	- วิเคราะห์ปัญหา - จัดเวทีประชุมกับชุมชน - คัดเลือกพื้นที่ - วางแผนร่วมกัน - ดำเนินการโครงการ - จัดตั้งกลุ่มประชาชน (สหกรณ์ออมทรัพย์) - ประเมินผล	- การพัฒนาผู้นำ - วิเคราะห์สังคม - ผลกระทบ - จัดสรรงบประมาณใหม่เน้นภาคสังคม - ปรับทัศนคติชุมชน สวัสดิการ : ออมอาชีพ ลดรายจ่าย	- ต้องมีหลักคิด - สังเคราะห์ / พัฒนา - เป้าหมายเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืน - บทบาทชุมชนเป็นพระเอก - ศึกษาชุมชน - วิเคราะห์และดึงศักยภาพชุมชน - วางแผนและดำเนินการ - สรุปบทเรียน	- จัดเวที พูดคุยแลกเปลี่ยน - อบรม / ดูงาน - สนับสนุนความรู้ วิชาการ ทักษะ - เครื่องมือ - สรุปบทเรียนร่วมกันกับชุมชน

□□□□□.indd 75 5/23/09 10:54:55 PM

		- ไม่ทุจริต ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย - แก้ไขปัญหาที่สาเหตุ - จัดตั้งองค์กรชุมชนในพื้นที่ - ประสานงานภายนอก		
กลไก	ผู้ใหญ่บ้าน	อบต.	ชุมชน	
ระดับชุมชน	แนวคิด : สังคมนิยม + ประชาธิปไตย	แนวคิด : ท้องถิ่นภิวัฒน์	แนวคิด : วัฒนธรรมชุมชน : เขื่อนเก็บน้ำหน้าแล้ง ออมเงินเก็บไว้ยามจำเป็น	
	ผู้ใหญ่บ้าน <u>ใช้ข้อมูลเป็น</u> - รู้ตัวตน / ชุมชน - ตั้งโจทย์วิเคราะห์ - เข้าใจสถานการณ์ <u>จัดเวทีต่อข้อมูล</u> - ประชุมบ่อย - ใช้หอกระจายข่าว <u>บทบาท</u> – กล้าหาญเสียสละ - ประสานงานดี <u>ใช้หลายเครื่องมือ</u> - แผนแม่บท - โครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ	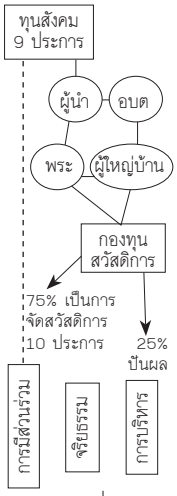 - ขยายประเภทสวัสดิการ - ขยายสมาชิก - ขยายพื้นที่	7 รูปแบบ 1. มาจากการรวมตัวของสมาชิก เช่น ลุ่มออมทรัพย์ สัจจะสะสมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน 2. เป็นกองทุนหมุนเวียนจากโครงการต่างๆ 3. ผลกำไรของกองทุน 1 ล้านบาท 4. กองทุนวันละบาท 5. ทำบุญวันละบาท 6. กองทุนสุขภาพ 7. เครือข่ายกองทุนหลักประกันสุขภาพ	4 รูปแบบ 1. มาจากการระดมทุนทางสังคมหลากหลายรูปแบบ 2. มาจากการออมทรัพย์ในรูปหุ้นสหกรณ์ วิสาหกิจ 3. มาจากผลผลิตกลุ่มต่างๆ มาจัดกองทุนสวัสดิการ 4. การจัดการ ดิน น้ำ ป่า

□□□□□.indd 76 5/23/09 10:54:55 PM

การเชื่อมโยงระบบสวัสดิการจากกระแสโลก-ชุมชนท้องถิ่น

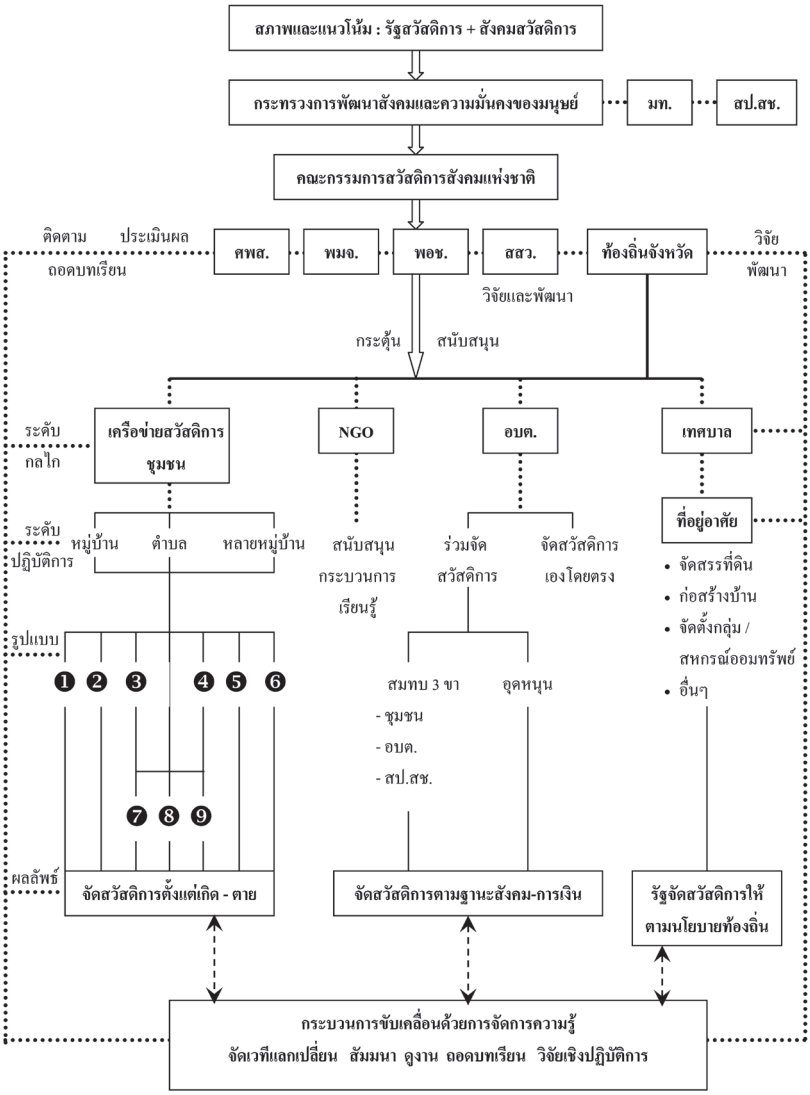

□□□□□.indd 77 5/23/09 10:55:01 PM

สรุปผลการปรับประยุกต์ใช้ จากการระดมความคิดเห็นทุกเวที พอสรุปผลการปรับใช้ได้ ดังนี้

1. ความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักต่อภารกิจงานสวัสดิการ
   - รู้ เข้าใจ แนวคิด หลักการ กระบวนการที่ชัดเจนถูกต้อง เช่น
     - สวัสดิการต้องมาจากประชาชนเป็นผู้กำหนด
     - วิธีคิดบนฐานการพึ่งตนเอง
     - กระบวนการต้องมาจากการมีส่วนร่วม
     - เป็นเครื่องมือของการพัฒนาสังคม เพื่อสังคมที่เป็นสุข ยั่งยืน
     - มีความหมายเชิงกว้าง หลากหลายรูปแบบตามภูมิ-สังคม
     - เป็นภารกิจร่วมของหลายฝ่ายต้องช่วยกันจัดสวัสดิการแบบผสมผสาน

2. ทักษะ แนวทางการเริ่มต้น และพัฒนาสังคม
   - การจัดประชุม ทั้งประชาคมหมู่บ้าน และประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
   - การคัดเลือกคณะกรรมการ การวางกฎระเบียบต่างๆ
   - การเริ่มต้นจากกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้ว เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ โดยยึดหลัก ทำเล็กไปใหญ่ ทำง่ายไปยาก
   - การบริหารเงินกองทุน เพื่อจัดสวัสดิการให้สามารถรองรับสมาชิกได้อย่างยั่งยืน
   - การประสานงานในพื้นที่ และในโครงสร้างของจังหวัด
   - การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และรูปแบบการขยายผลด้วยกระบวนการจัดการความรู้
   - การบริหารจัดการรูปแบบการสวัสดิการต่างๆ เช่น สวัสดิการบนฐานทรัพยากร สวัสดิการบนฐานการบริหารกองทุน สวัสดิการบนฐานผลกำไรของกลุ่มต่างๆ
   - การตั้งเป้าหมายสู่ระดับตำบล และต้องทำงานเชิงคุณภาพ ค่อยเป็นไป ต้องใช้เวลา

□□□□□.indd 78 5/23/09 10:55:01 PM

3. การใช้เครื่องมือ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการ

- การจัดทำแผนแม่บทชุมชน
- กองทุนที่มีผลกำไร กับกองบุญ
- ข้อมูลอัตราการเสียชีวิตด้วยลักษณะต่าง ๆ ของพื้นที่
- กฎ กติกา ข้อบังคับ ของสวัสดิการต่าง ๆ
- การประชุมต่อเนื่อง
- การจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือถอดบทเรียน
- กลไกท้องถิ่น รูปแบบต่าง ๆ อบจ. อบต.
- การพูดคุย เวทีที่ไม่เป็นทางการ ควรมีสม่ำเสมอควบคู่กับเวทีทางการ
- ตารางคณิตศาสตร์ประกันชีวิต

4. การเชื่อมโยงกับหน่วยงานสนับสนุน

- การทำงานกับ พอช. พมจ. คณะกรรมการขับเคลื่อนสวัสดิการสังคม
- การทำงานกับเครือข่าย

□□□□□.indd 79 5/23/09 10:55:01 PM

บทที่ 3
บทสรุปและการวิเคราะห์โดยภาพรวม

รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน สังคมของไทยมีความหลากหลาย ตามภูมิสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ผลของการจัดเวทีสัมมนา การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการชุมชน สามารถสะท้อนถึงสาระการเรียนรู้หลัก 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. **แนวคิดพื้นฐานการจัดสวัสดิการชุมชนและกระบวนการจัดสวัสดิการ**

เวทีเพชรบุรี

แนวคิดพื้นฐาน (ชุมชนเข้มแข็ง)

- การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการ มีความสัมพันธ์กับชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้น การสร้างชุมชนเข้มแข็ง จะเป็นฐานรากของการจัดสวัสดิการ
- ชุมชนต้องรวมตัวกัน มองเป้าหมายร่วมกัน กล้าคิดนอกกรอบ วิเคราะห์และตัดสินใจได้เอง
- ผู้นำชุมชนมีความสำคัญ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล้าทำ สร้างความร่วมมือกับทุกส่วนและมีส่วนร่วมกับชุมชน อย่างเหมาะสมกับวิถีและแบบแผนชีวิตของชุมชน

กระบวนการ

- กระบวนการทำงาน ต้องมีแผนงาน โครงการการทำงานกับสภาชุมชน มีข้อมูล ประชุมต่อเนื่อง เนื้อหาการประชุมต้องแก้ไขปัญหาชุมชนได้ และมีการถอดบทเรียนทุกเดือน
- ต้องประสานกลุ่มในชุมชน 14 กลุ่ม โดยมีตัวแทน 14 กลุ่มๆ ละ 4 คน รวม 56 คน เพื่อประชุมกำหนดแผนชุมชนร่วมกัน และประสานแผนผ่าน ส.อบต. 2 คนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการทำงานพร้อมกับการพัฒนา จนขยายผลเป็นระดับตำบล

□□□□□.indd 80 5/23/09 10:55:01 PM

- ต้องเชื่อมโยงกิจกรรมด้วยข้อมูล เพื่อนำไปสู่รูปธรรม แก้ไขปัญหาของชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ปั๊มน้ำมัน เกษตรธรรมชาติ การแปรรูปสับปะรด และองค์กรการเงิน เพื่อสวัสดิการ

เวทีจันทบุรี

แนวคิดพื้นฐาน (เขื่อนเก็บน้ำในหน้าแล้ง การออมเก็บไว้ยามจำเป็น เพื่อประกันสังคมและความมั่นคงของคน)

- ระบบสวัสดิการชุมชน เริ่มจากฐานชุมชนมากกว่า 30 ปีมาแล้ว
- ตราสัญลักษณ์ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แสดงถึง คุณธรรมวงจรชีวิตให้มีวินัย การออม เสมือนทำเหมือง ฝายเก็บน้ำ คือ เงินไว้ใช้ยามจำเป็น

กระบวนการ

- มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ ใช้วัดเป็นสถานที่ทำงาน สมาชิกมีสิทธิเท่าเทียมกัน
- ทำงานเป็นเครือข่ายจากตำบล สู่อำเภอ และสู่จังหวัด เปิดให้ทุกกลุ่มเข้ามีส่วนร่วม
- มีกติกาชัดเจน โดยนำกำไร 25% จ่ายปันผล และ 75% ตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ
- ต้องมีการขยายผล ซึ่งปัจจุบันมี 125 กลุ่ม สมาชิก 38,800 คน เงินออม 250 ล้านบาท เงินหมุนเวียน 400 ล้านบาท กำไร 150 ล้านบาท เพื่อจัดสวัสดิการ

เวทีเชียงใหม่

แนวคิดพื้นฐาน (สังคมสวัสดิการ)

- ความเป็นมาของสวัสดิการโลก ที่เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองระบบทุนนิยมที่มีชนชั้นกรรมกร ต่อสู้ เรียกร้องกับนายทุน จนสามารถเป็นรัฐสวัสดิการในหลายประเทศ (ค.ศ.1960-1970) รัฐได้ให้สวัดิการกับประชาชนอย่างหลากหลาย ตั้งแต่เกิด-ตาย ต่อมามีการปฏิรูปสวัสดิการ เป็นสังคมสวัสดิการ (Welfare Society) ซึ่งหมายถึง เป็นหน้าที่ของหลาย ๆ ส่วนเข้ามาร่วมกัน
- สวัสดิการจะเติบโต เข้มแข็งได้ ต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การเสียภาษี

□□□□□.indd 81 5/23/09 10:55:01 PM

ของประชาชนแบบตรงไปตรงมา สังคมมีจริยธรรมส่งเสริมการทำงาน ประชาชนมีอำนาจต่อรองกับรัฐ ผู้สูงอายุได้รับการดูแล และประชาชนต้องมีจิตสาธารณะ

- ค.ศ.1990-2000 สวัสดิการแบบถ้วนหน้า ค่อยๆ ลดบทบาทลง แต่ให้เน้นช่วยเฉพาะกลุ่ม และส่งเสริมให้ประชาชนทำงาน

กระบวนการ

- สภาพปัจจุบัน การจัดสวัสดิการชุมชน ได้รับการยอมรับและขยายตัวมากขึ้น และมีบทเรียนว่าสวัสดิการต้องมาจากการร่วมจัดการ โดยมีประชาชนเป็นหลัก/ศูนย์กลาง ต้องเริ่มที่ท้องถิ่น (อปท.) ซึ่ง อปท. ควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น
- คนไทยต้องสร้างจิตสวัสดิการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของชาวพุทธ ควรต้องมีการทบทวนสวัสดิการถ้วนหน้าอย่างเป็นระบบ มาเป็นการจ่ายตามรายได้ของแต่ละคน แต่ละกลุ่ม
- แนวโน้มสวัสดิการของไทย จะเป็นแบบพหุลักษณ์ หลายรูปแบบ หลายระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน รัฐ และต้องสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย

เวทีขอนแก่น

แนวคิดพื้นฐาน (ชุมชนภิวัฒน์)

- สถานการณ์ปัญหารุมเร้าคนอีสาน จากปัญหาการอพยพราษฎรออกจากป่า เพื่อเข้าสู่โครงการจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อเกษตรกรผู้ยากไร้ (คจก.) โครงการอีสานเขียว การส่งเสริมโคนม โคเนื้อ ที่ไม่มีคุณภาพ โครงการปลูกมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนต้องเรียกร้องสิทธิการกำหนดทิศทางการพัฒนาของคนอีสานเอง
- โอกาสการเมืองภาคประชาชนเปิดมากขึ้น ทั้งการกระจายอำนาจ การปฏิรูปการเมือง แต่ขณะเดียวกัน เยาวชนในหมู่บ้านมีจำนวนน้อย วัยแรงงานอายุต่ำกว่า 50 ปี มีจำนวนน้อยเช่นกัน ประชากรที่อยู่จริงส่วนใหญ่อายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ เพราะการอพยพไปเป็นแรงงานต่างถิ่น

□□□□□.indd 82 5/23/09 10:55:01 PM

• ชุมชนที่อยู่ได้ปัจจุบัน ต้องใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาเพื่อให้อยู่รอด ดังนั้น การปรับ ประยุกต์การเรียนรู้ภายในชุมชนและการเรียนรู้ร่วมกับภายนอกชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรม เพื่อต่อยอดออกไป

กระบวนการ

• ต้องปรับระบบการจัดสรรงบประมาณโดยสภา อบต. ต้องตอบสนองกับแผนงานที่มาจากประชาชน เช่น การปรับงบประมาณ เน้นคุณภาพชีวิต 80% โครงสร้างพื้นฐาน 20% ในปีงบประมาณ 2551

• สร้างระบบการบริหารจัดการภายใน อบต. และโครงการต่างๆ ให้เป็นไปอย่าง โปร่งใส เปิดเผย ไม่ทุจริต

• จัดตั้งองค์กรชุมชน เปิดเวทีการเรียนรู้ วิเคราะห์สถานการณ์ และเลือกแนวทาง ทิศทางที่เหมาะสม แบบยั่งยืนด้วยตนเอง

• ทิศทาง แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ต้องมาจากภาคประชาชน ซึ่งบทบาทหลักคือ ฐานองค์กรชุมชนที่มีอยู่ และเพิ่มประเด็นสวัสดิการให้เป็นเรื่องหนึ่งขององค์กรชุมชนนั้น ซึ่งจะรับหรือไม่ และจะดำเนินการอย่างไรต่อไป เป็นอิสระการคิดขององค์กรนั้น โดยที่ อปท. หรือหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้คำปรึกษา สนับสนุนตามความต้องการ

• การทำงานพื้นฐานของชุมชน ต้องมีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (ทำประชาคมอย่างแท้จริง ต้องมีส่วนร่วมระดมความคิดเห็น)

• อปท. ต้องต่อสู้การกระจายงบประมาณ จากปัจจุบัน 24% ให้เป็น 35% และ อปท. ต้องปรับปรุงตัวเอง ยกระดับการทำงานที่มีคุณภาพเหมือนกัน

หลักการทำงานสวัสดิการ

• ไม่คิดตั้งกองทุนเป็นอันดับแรก แต่ให้คิดถึงการจัดเวทีเป็นเครื่องมือดึงคนมาร่วมคิด พูดคุย ปรึกษากัน

• การทำสวัสดิการ หมายถึง การเอาเงินแต่ละบ้านมาออมรวมกัน เป็นประจำจะได้พูดคุยกัน ซึ่งอาจไม่เฉพาะเพียงแค่สวัสดิการ แต่อาจเชื่อมโยงกับนโยบายต่างๆ เช่น ปัญหาหนี้สิน ผลกระทบ FTA (Free Trade Assessment) เป็นต้น

• แนวคิดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรคิดว่าสังคมเราจะอยู่อย่างไรกับกระแสทุนนิยม ความทันสมัย การทำสวัสดิการ ชุมชนต้องเอาท้องถิ่นภิวัฒน์ สู้กับโลกาภิวัฒน์ ซึ่งหมายถึง

□□□□□.indd 83 5/23/09 10:55:02 PM

1) การเรียกคืนความเป็นชุมชน ความเป็นพี่เป็นน้อง 2) การเท่าทันกับบริโภคนิยม รู้ เลือก รับ สินค้าคุณภาพและสุขภาพ

- เราต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้าน หรือที่เห็นแตกต่าง เข้ามีส่วนวางแผนการพัฒนา และขณะเดียวกัน ชาวบ้านต้องรู้เท่าทันปัญหา ข่าวสาร ทั้งจาก Internet และจากเวทีการประชุม

เวทีกระบี่

แนวคิดพื้นฐาน (สัจจะออมทรัพย์เพื่อพัฒนาครบวงจรชีวิต : การพัฒนาแบบองค์รวม)

- การจัดสวัสดิการ ต้องใช้ฐานทุนสังคม 9 ประเภท ประกอบด้วย คน ปัญญา ศาสนา วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน ทุน เวลา เงินตรา
- จากแนวพระราชดำริ "สัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต 11 หมู่บ้าน โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือ เพื่อนำสู่การพัฒนาคนให้ขยัน ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน รู้จักคิด วิจารณ์ มีเหตุผล มีน้ำใจนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น เป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ
- ต้องเตรียมความพร้อมชุมชน ประชุมชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านต่อเนื่องนาน 4 เดือน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
- หลักการ 1. ออมมากู้กันเอง ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย ไม่เสียค่าบำรุง เอาครึ่งหนึ่งมาจัดสวัสดิการ ครึ่งหนึ่งมาปันผล

  2. ออมสัจจะ คนละ 10 บาท-30 บาททุกเดือน

  3. ต้องตั้งคณะกรรมการบริหารกันเอง

  4. ออมครบ 12 เดือน ใครไม่เคยขาด จึงจัดสวัสดิการ
- ต่อมาเปลี่ยนแนวคิดใหม่ ไม่ใช่ออมจากรายได้ แต่ออมจากการลดรายจ่าย 6 เดือน แล้วเอาเงินมาจัดสวัสดิการ จึงเกิดสัจจะวันละ 1 บาท
- เป็นแนวคิด 1 ตำบล 1 กองทุน และต้องมีสมาชิก 100 คนขึ้นไป และสมาชิกต้องมีหลายวัย

□□□□□.indd 84 5/23/09 10:55:02 PM

กระบวนการ

- ต้องมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน
- ต้องมีการเตรียมชุมชน ประชุม พูดคุยให้ชัดเจน ก่อนเริ่มและต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ
- ต้องบริหารในรูปของคณะกรรมการ สมาชิก 50 คน เลือกกรรมการ 1 คน กรรมการได้รับงบบริหาร 20%

กระบวนการขับเคลื่อน

เวทีเพชรบุรี	เวทีจันทบุรี	เวทีเชียงใหม่	เวทีขอนแก่น	เวทีกระบี่
แนวคิด				
ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง ต้องมาจากชุมชน สามารถดึงหน่วยงานต่างๆ มาบูรณาการได้ ในระดับพื้นที่ (Area Approach) สังคมสวัสดิการและชุมชนสวัสดิการ	• พัฒนาการสวัสดิการเริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ส่วนใหญ่เป็นสังคมสงเคราะห์ ต่อมาเริ่มมีการทำประกันสังคม และ พ.ร.บ.สวัสดิการสังคม • ปัจจุบันเป็นสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนทำเอง รัฐส่วนกลาง ประชาชน อปท. สนับสนุนร่วมทำ	วัฒนธรรมชุมชน แนวคิดดั้งเดิม คือ การสงเคราะห์ ระยะต่อมาเป็น โง่ จน เจ็บ และระยะต่อมา การพัฒนาระบบชุมชน (Community Organization) ทั้ง 3 แนวคิดมาจากคนภายนอก ปัจจุบันปรับเป็นภายใน คือ วัฒนธรรมชุมชน ที่คนชุมชนเป็นพระเอก ท้องถิ่นภิวัฒน์-วัฒนธรรม	• ทิศทาง แผนงานต้องมาจากภาคประชาชน • ควรใช้ฐานองค์กรชุมชนที่มาอยู่แล้วให้ดำเนินการต่อเนื่อง ปรึกษาหารือ และเพิ่มประเด็นสวัสดิการเพิ่มขึ้น	การบูรณาการสวัสดิการ สวัสดิการชุมชนท้องถิ่นแบ่งเป็น 2 รูปแบบ • สวัสดิการวงในหมายถึงสวัสดิการอิงฐานชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา • สวัสดิการวงนอกหมายถึง สวัสดิการบนฐานการพัฒนาที่หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการไปได้ระดับหนึ่ง ซึ่งต้องสนับสนุนกันและกัน

□□□□□.indd 85 5/23/09 10:55:02 PM

เวทีเพชรบุรี	เวทีจันทบุรี	เวทีเชียงใหม่	เวทีขอนแก่น	เวทีกระบี่
เป้าหมาย				
ชุมชนสามารถจัดสวัสดิการได้ด้วยตนเองและให้ครอบคลุมตามสภาพของพื้นถิ่น เพื่อให้เกิดการกินดีอยู่สุข เพื่อให้สังคม ชุมชนสามารถดำรงชีวิตดีขึ้นทุกด้าน ด้วยความร่วมมือจากหลายส่วน โดยชุมชนเป็นเจ้าของ		ต้องการการพัฒนาแบบสมดุล ยั่งยืน	• ต้องการสังคมที่สร้างสรรค์ ยุติธรรม • ทำงานอย่างโปร่งใส ไม่ทุจริต มองปัญหาที่สาเหตุอย่างแท้จริง และต้องไม่มองวิธีการแก้ไขปัญหาแบบการเมือง	การจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง
บทบาท				
บูรณาการหลากหลายหน่วยงาน ศพส. สนับสนุนการจัดสวัสดิการ ให้ตำบลเป้าหมาย ชุมชน เป็นผู้ดำเนินการ ที่ต้องแน่นในด้านข้อมูล เป้าหมาย แผน และทีมงาน	• ชุมชนเป็นเจ้าของ รัฐเป็นผู้สนับสนุน	คนนอก ชาวบ้าน และหน่วยงานในชุมชน เป็นหุ้นส่วนกัน	เปิดเวที พูดคุย ประเมินสถานการณ์ วิเคราะห์ เชื่อมโยง และกำหนดทิศทางการพัฒนา	รัฐ : ใช้กฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เชื่อมโยงองค์กรภาคประชาชน เช่น 1. องค์กรสวัสดิการที่ไปจดแจ้งกับ อบจ. 2. องค์การเครือข่ายสวัสดิการชุมชน 3. การเชื่อมโยงสวัสดิการภายในชุมชน โดยให้หน่วยงานของกระทรวงประกอบด้วย 3 กลุ่มงาน 1) กลุ่มงานบริการสวัสดิการ เป็นงานให้บริการ

□□□□□.indd 86 5/23/09 10:55:02 PM

เวทีเพชรบุรี	เวทีจันทบุรี	เวทีเชียงใหม่	เวทีขอนแก่น	เวทีกระบี่
				2) กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นงานแผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ซึ่งจะสอดคล้องระบบงบประมาณที่จังหวัดเสนองบประมาณตรงได้ 3) กลุ่มสนับสนุนกระบวนการ ซึ่งทำหน้าที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ ทั้ง 3 กลุ่มงานต้องผ่านการขับเคลื่อนโดยกลไกของกระทรวง ในพื้นที่ เช่น อพม. (อาสาสมัครพัฒนาสังคม) ศพค. (ศูนย์พัฒนาครอบครัว) ศพส. (ศูนย์พัฒนาสังคม) พอช.(สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) สสว. (สำนักงานส่งเสริมการวิจัย)
ขั้นตอน				
<u>ระดับชุมชน</u> 1. ศึกษาปัญหาให้ชัดเจน 2. ต้องระบุความต้องการโดยประชาชนเอง 3. ดำเนินการประสานความร่วมมือในและนอกชุมชน 4. วิเคราะห์เจาะลึกในทุกประเด็น	1. ค้นหาต้นทุนของชุมชน 9 ต้นทุน 2. เตรียมความพร้อมภายในชุมชน 3. เชื่อมโยง / ดึงหน่วยงานภายนอกเพื่อบูรณาการ 4. จัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ	1. การศึกษาชุมชน • ตานอก คนภายนอกดูเชิงกว้าง • ตาใน คนในชุมชนดูละเอียด ลงลึก 2. การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ชุมชน หาทุนสังคม หรือพลังชุมชน	1. ความรู้ ความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาโดยรวม • เด็ก เยาวชนอยู่กับเกมส์ และเทคโนโลยี ประมาณ 5 แสนคน อยู่ในสถานพินิจ มีเยาวชน 7 แสนคน เป็นแม่วัยรุ่น วัยรุ่นการฆ่าตัวตายมากขึ้น	1. การจัดกลุ่มสวัสดิการ 2) กระบี่เป็นการจัดสวัสดิการจากกำไรของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมาเป็นระดับตำบล มี 7 ประเภทสวัสดิการ

□□□□□.indd 87 5/23/09 10:55:03 PM

เวทีเพชรบุรี	เวทีจันทบุรี	เวทีเชียงใหม่	เวทีขอนแก่น	เวทีกระบี่
5. ติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรม 6. สนับสนุนให้ชุมชนกล้าแสดงออก	• ระบบทุนในชุมชน • ระบบวิสาหกิจ • ระบบเกษตรกรรม • ระบบสุขภาพ • ระบบสิ่งแวดล้อม	3. การสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างคนนอก คนใน ถึงศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน	2. เข้าใจความเป็นมาของการจัดสวัสดิการสังคม • พ.ศ.2436 เกิดสภาอุณาโลมแดง	3) ระนอง เป็นสัจจะวันละบาท หรือพัทลุงออมเพื่อทำบุญและทำกิจกรรมแยกขยะนำกำไรมาจากสวัสดิการ 4) ตรัง สัจจะวันละบาท 5) กลุ่มที่เป็นธนาคารชุมชนระดับตำบล
<u>ระดับหน่วยงานสนับสนุน</u> การใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ เสริมให้กับชุมชนเติบโต 1) ความรู้มี 2 แบบ คือ แบบที่ร่ำเรียนเป็นปกติ กับความรู้ที่ฝังอยู่กับตัวคน 2) หัวใจของการจัดการความรู้อยู่ที่ทุก<u>เปิดใจ (Care) อยาก</u>เรียนรู้ และพร้อม<u>แลกเปลี่ยน</u> (Share) ซึ่งรูปแบบแลกเปลี่ยนเกิดการเรียนรู้ถึง 46% 3) จัดกระบวนการเรียนรู้ (การทำอย่างเป็นระบบมีเป้าหมายชัดเจน)	5. รูปแบบต้องมาจากภาคีความร่วมมือ รัฐ ชุมชน เอกชน 6. ใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ • บทเรียนมาจากความรู้ที่ฝังลึกและจากประสบการณ์ ที่เมื่อเรียนรู้แล้วต้องไปใช้ได้จริง • หลักการ ต้องเปิดใจและแลกเปลี่ยนอย่างมั่นใจ ตั้งใจดึงความรู้อยู่กับตัว • สามารถใช้เครื่องมือการแลกเปลี่ยนทั้ง KM และ AAR • หน่วยงานต้องทะลายกำแพงอาณาจักรของตนเองโดยร่วมมือกับชุมชน	4. การวางแผน ตามวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เป็นวัฏจักรของการผลิต ซึ่งวางแผนแบบภายนอก จะกำหนดเป็น 1 ปี-3 ปี ซึ่งต้องเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน 5. การพูดคุยแลกเปลี่ยนกับชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ 6. การหนุนเสริม ให้เป็นลักษณะการเชื่อมโยงในแผน เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ หรือเชื่อมโยงกับแผนระดับชาติ 7. การสรุปบทเรียนแบบ ผิดเป็นครู 8. ในอนาคตควรพิจารณาสนับสนุนผู้นำชุมชน "คนบุญ" เพราะทำทุกเรื่องมากมายเพื่อส่วนรวม	• พ.ศ.2533 เกิด พ.ร.บ.ประกันสังคม ครอบคลุมประชาชน 33 ล้านคน แต่ยังมีอีก 30 กว่าล้านคนไม่มีสวัสดิการ • พ.ศ.2546 เกิด พ.ร.บ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม 3. การค้นหาทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ศาสนา 4. เรียนรู้กับผลสำเร็จของชุมชนต้นแบบต่างๆ เช่น	6) พังงา กลุ่มสตรีจัดสวัสดิการ เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน 7) กองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงิน 2. การทำงานผ่านกลไกใหม่ๆ เช่น สภาผู้นำชุมชน สภาองค์กรชุมชนในหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละองค์กรจะมีบทบาทของตนเองโดยเฉพาะ 3. ต้องจัดทำฐานข้อมูลที่จริงจังมากขึ้นเพื่อจะได้แผนพัฒนาจังหวัดที่ถูกต้อง โดย พมจ. ควรเป็นเจ้าภาพโดยตรง และทำหน้าที่เชื่อมโยงกับแหล่งงบประมาณ

□□□□□.indd 88 5/23/09 10:55:03 PM

เวทีเพชรบุรี	เวทีจันทบุรี	เวทีเชียงใหม่	เวทีขอนแก่น	เวทีกระบี่
4) การจัดกระบวนการต้องมีคุณเอื้อ : สนับสนุน คุณอำนวย : การบริหาร คุณประสาน : เชื่อมโยง คุณกิจ : กิจกรรมต่างๆ ร่วมดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การแลกเปลี่ยนต้องเกิดบทเรียน (ความรู้จากประสบการณ์จริง) เพื่อนำสู่การพัฒนาสังคม และสวัสดิการอย่างบูรณาการ 5.1 การตั้งคำถาม • แนวคิด หลักการของเขา • ชุมชนคาดหวังอะไร • ทำกิจกรรม และได้ผลเพียงใด • สำเร็จ หรือล้มเหลวเพราะอะไร 6) กลับจากดูงานต้องถอดบทเรียนทันทีโดยคุณเอื้อ อำนาจ ประสาน ซึ่งรวมตัวประชุม 7) หลักการถอดบทเรียน • เปิดใจ • มีเป้าหมายการเรียนรู้ • รู้อะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ • ไม่วิจารณ์ ถูก-ผิด และเน้นการเรียนรู้	• ต้องมีการประชุมพูดคุย เมื่อเกิดการเรียนรู้กันและกัน และต้องเปิดใจเคารพความรู้ของกันและกัน		• ต.หนองสาหร่าย อ.ดอนเจดีย์ ปรับระบบเอาสวัสดิการเป็นตัวตั้ง (ไม่ปล่อยกู้) และมีวิธีการเติมเงินจากสหกรณ์ร้านค้าทุก 6 เดือน ประมาณ 30,000 บาท/เดือน • ทำเป็นสถาบันการเงินในท้องถิ่น • การทำแบบออมบุญ บริจาค ทำบุญวันละ 1 บาท 5. ต้องหมั่นสรุปบทเรียนของแต่ละรูปแบบ การจัดสวัสดิการ ซึ่งการทำงานต้องยืดหยุ่น ใช้ระยะเวลา และที่สำคัญต้องถือว่า มีชุมชนเป็นตัวตั้ง	4. ส่งเสริมให้คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการจังหวัด จัดทำแผนสวัสดิการจังหวัด และแผนสังคมคุณภาพชีวิต 5. ส่งเสริมให้แผนท้องถิ่นทำแผนสวัสดิการสังคม เพิ่มเติม ซึ่งต้องเชื่อมโยงข้อมูลกับ อปท. ต่างๆ 6. การพัฒนาภายในของ พมจ. เพื่อเน้นกลุ่มยุทธศาสตร์ และกระบวนการเรียนรู้ โดยอาจลดเวลาของการประชุมที่มีจำนวนค่อนข้างมาก

□□□□□.indd 89 5/23/09 10:55:04 PM

เวทีเพชรบุรี	เวทีจันทบุรี	เวทีเชียงใหม่	เวทีขอนแก่น	เวทีกระบี่
กลไกขับเคลื่อน				
ผู้ใหญ่บ้าน อปท. ชุมชน พระ อปท. ชุมชน		อปท. ชุมชน	อปท. ชุมชน พระ ผู้นำ (ครู) ชุมชน	
ปัจจัยความสำเร็จ				
• ชุมชนเข้มแข็ง • นโยบายมีการสนับสนุนทุกระดับ • หน่วยงานต่างๆ ต้องไม่มีอาณาจักร • พัฒนาชุมชนและผู้นำพร้อมกันไป	• การบูรณาการคนในชุมชนและบูรณาการหน่วยงานภายนอก • การทำงานรูปแบบเครือข่าย • การประสานงานภายในชุมชน-จังหวัด • พระและวัดเป็นที่เคารพศรัทธาสูงมาก	• กระบวนการทำงานชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน และต่อเนื่อง • มีเวทีการเรียนรู้ต่อเนื่งอ • ชุมชนต้องเป็นพระเอก และดำเนินงานด้วยตนเอง	• อปท. เป็นแกนหลักการ กระตุ้น สนับสนุน การจัดสวัสดิการ • ภาวะผู้นำ ที่สามารถคิด วิเคราะห์ เชื่อมโยง การจัดสวัสดิการ แบบองค์รวม กับมิติต่างๆ • อปท. บริหารโปร่งใส สุจริต เปิดเผย	• ผู้นำชุมชน ที่มีความสามารถทั้งระดับปัจเจกและระดับการทำงานกลุ่ม การเตรียมความพร้อมชุมชน ที่ต้องสร้างจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้ • การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส มีคุณธรรม

□□□□□.indd 90 5/23/09 10:55:04 PM

บทที่ 4
ข้อเสนอแนะ

จากภาพรวมของการจัดสวัสดิการชุมชน ผ่านเวทีการเรียนรู้และการศึกษาดูงานระดับชุมชนทุกภูมิภาค แต่ละเวทีได้ผนวกรวมในเวทีการเรียนรู้ที่พอสรุปเป็นข้อเสนอแนะหลายระดับของการทำงานสวัสดิการชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย ระดับประสานงาน และระดับชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **ระดับนโยบาย**
   - การใช้นโยบายส่งเสริมแบบคิดสำเร็จรูปจากส่วนกลาง ควรเปิดโอกาสให้พื้นที่ได้พัฒนาและจัดปรับให้เหมาะสมกับตนเอง เช่น เครื่องอัด ปุ๋ยอินทรีย์แบบเม็ด อาจไม่จำเป็นมากนัก ควรปรับให้เหมาะกับท้องถิ่น
   - นโยบายไม่ควรให้เปล่า ควรเลิกเงินถ่ายโอนเบี้ยยังชีพหรือปรับปรุงระเบียบใหม่ แต่ควรส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนากองทุนขึ้นมาเอง ส่วนกลางควรมีส่วนร่วมสมทบกับงานสวัสดิการ
   - นโยบายการกระจายอำนาจสู่ อปท. เป็นหลักการที่ดี แต่ควรมีการส่งเสริมให้เกิดระบบการตรวจสอบควบคู่กันไป
   - ควรเร่งศึกษา ท้องถิ่นภิวัฒน์ เพื่อต่อสู้กับโลกาภิวัฒน์ ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาประเทศ จะอยู่อย่างไร ให้อยู่ดีมีสุขท่ามกลางกระแสโลกาภิวัฒน์
   - การสมทบงบประมาณเพื่อการจัดสวัสดิการ 3 ฝ่าย โดย

ปีแรก	ประชาชนออม	100	รัฐ สมทบ 100
ปีที่สอง	ประชาชนออม	120	รัฐ สมทบ 80
ปีที่สาม	ประชาชนออม	140	รัฐ สมทบ 60
จนถึงปีที่ 6			รัฐ สมทบ 10

     และประชาชนจะเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง และตรวจสอบกันเอง

□□□□□.indd 91 5/23/09 10:55:04 PM

- รัฐควรสนับสนุนงบประมาณการจัดสวัสดิการต่อประชากร 7 บาท-20 บาท / คน ตามแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดสวัสดิการด้วยตนเอง
- ส่งเสริมให้เกิดสวัสดิการบำนาญ สำหรับผู้สูงอายุในอนาคต
- แนวโน้มจะมีกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเงินจะมาจากส่วนกลาง โดยมีคณะกรรมการหรือคณะทำงาน 5 ด้าน ได้แก่ คณะทำงานอำนวยการการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ซึ่งแนวโน้มนี้ พมจ. อาจต้องร่วมกันศึกษา และจัดทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อนำสู่การเชื่อมโยงกับชุมชน และเชื่อมโยงกับ อปท. ต่อไป
- พมจ. จะทำหน้าที่เป็นหัวใจการประสาน ข้อมูล แผนสวัสดิการสังคมระดับท้องถิ่น สู่ระดับจังหวัด และเชื่อมต่อกับแผนพัฒนาจังหวัด ดังนั้นบทบาทของ พมจ. ควรมุ่งเน้นกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้
- พม. ควรเพิ่มขีดความสามารถให้กับ ศพส. มากยิ่งขึ้นในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษา วิจัย และปฏิบัติการทดลอง การจัดสวัสดิการที่มาจากการสมทบ หลากหลายรูปแบบ เพื่อสรุปและนำสู่การขยายผลต่อไป

2. **ระดับประสาน**
    - รัฐควรให้ความสำคัญกับหน่วยประสานงานระดับจังหวัด อปท. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชน ซึ่งเป็นกลไกประสานและทำงานที่แท้จริง
    - พอช. และ พมจ. ควรประสานงาน ทำงานร่วมกันแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ แล้วจึงนำสู่การประสานกับ อปท. อย่างเท่าเทียม
    - คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมระดับชาติ ต้องมีการประสาน เชื่อมโยง กับระดับจังหวัดและพื้นที่อย่างเข้มข้นแน่นแฟ้น โดยเฉพาะด้านข้อมูล ทักษะการทำงาน และเครื่องมือการทำงาน

□□□□□.indd 92 5/23/09 10:55:04 PM

- สนับสนุนให้เกิดการพัฒนากลไกปฏิบัติงานในระดับ หมู่บ้าน ตำบล โดยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะบุคลากรในพื้นที่
  1) อพม. อาสาสมัครพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นบุคลากรในหมู่บ้าน ตำบล ควรเพิ่มเติมจัดสัมมนาปีละ 1-2 ครั้งต่อปี ซึ่งต้องวิเคราะห์บทบาทงานที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการในระยะต่อไปให้ชัดเจน
  2) ศพค. ศูนย์พัฒนาครอบครัว เป็นหน่วยงานจัดบริการส่งเสริมด้านครอบครัว ซึ่งอยู่ในระดับตำบล บางแห่งมีงบประมาณระดับหนึ่ง แต่ยังขาดบุคลากรที่มีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้
  3) พอช. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในภูมิภาค เดิมทำหน้าที่ส่งเสริม จัดตั้ง และจัดกระบวนการเรียนรู้ แต่ปัจจุบันชุมชนหลายแห่งสามารถดำเนินการได้เอง ซึ่งควรปรับเข้าบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้มากขึ้น
  4) สสว. ควรมีบทบาทส่งเสริมการวิจัย รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน และส่งเสริมพัฒนารูปแบบ กลไกต่างๆ ให้เหมาะสม
  5) พมจ. จัดทำฐานข้อมูล และเชื่อมโยงแผนระดับจังหวัดและ อปท. ต่างๆ

  โดยบูรณาการตามขั้นตอนดังนี้
  (1) แยกพื้นที่ที่เกิดรูปธรรมการจัดสวัสดิการแล้ว กับพื้นที่ส่งเสริม
  (2) วางแนวทางการทำงานที่แตกต่าง โดยให้พื้นที่รูปแบบดำเนินการขยายผล และพื้นที่ส่งเสริม ต้องจัดกระบวนต่างกัน แต่ต้องเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วม
  (3) เชื่อมโยงทุกพื้นที่ด้วย เวทีสมัชชา หรือ คณะกรรมการสวัสดิการชุมชน เขต อำเภอ จังหวัด เป็นต้น
  (4) การบูรณาการ ต้องทำพร้อมกัน ระหว่าง คน ระเบียบต่างๆ แผนงาน และการรับรองสถานภาพ ซึ่งอาจใช้แผนที่ทางสังคมกำหนดร่วมกัน โดยต้องใช้ชุมชนเป็นผู้บูรณาการเอง
  (5) ควรสร้างกลไก / คณะทำงานสวัสดิการ ระดับท้องถิ่น เขต จังหวัด และภาค

□□□□□.indd 93 5/23/09 10:55:04 PM

3. **ระดับปฏิบัติการในชุมชน**

1. การบูรณาการในพื้นที่ โดยผู้นำชุมชน

   การตกผลึกความคิดก่อนทำสวัสดิการที่ชุมชนช่วยกันตอบ

   - ทำไมต้องพัฒนาสังคม
   - ทำไมต้องจัดสวัสดิการสังคม

   เนื่องเพราะ สังคมโลกประสบกับวิกฤตการณ์ทุกด้าน สิ่งแวดล้อม เสื่อมโทรม พลังงานขาดแคลน ความรุนแรง ความยากจน และกระทบกับส่วนใหญ่ ดังนั้น สวัสดิการที่เป็นอยู่ ยังไม่เพียงพอ ไม่ทั่วถึง และไม่ครอบคลุม ซึ่งนำสู่การจัดทำสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น และต้องควบคู่กับการพัฒนาสังคม

   การเรียนรู้รูปแบบการจัดสวัสดิการต่างๆ

   การค้นหาทุนในชุมชน หรือการจัดสรรงบประมาณ / ทรัพยากรให้ได้ตามความเหมาะสม

   การเสริมความรู้ และจัดปรับทัศนคติของชาวบ้าน

   กำหนดระเบียบ กติกา การจัดสวัสดิการโดยชุมชนมีส่วนร่วม

   จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเป็นโครงสร้างชัดเจน ให้มีส่วนร่วมในการบริหาร

   การประสานงาน ร่วมมือภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

2. การริเริ่มกิจกรรม ต้องใช้กลุ่มฐานเดิม หรือทุนเดิมของชุมชน แล้วค่อยๆ เพิ่มพัฒนาต่อไป

3. ชุมชนต้องเพิ่มเติมและแสวงหาความรู้ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยเวทีเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ค่อยๆ ฟอร์มเป็นแบบความคิดใหม่หรือรูปแบบการจัดสวัสดิการใหม่ๆ

4. ส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ อย่างต่อเนื่อง "ผิดเป็นครู" หรือ การถอดบทเรียน

5. ผู้นำต้องมีความกล้าหาญ เสียสละ จัดการข้อมูลเพื่อการเรียนรู้กับชุมชน การจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตลอดจน ความสามารถการประสานกับหน่วยงานภายในและภายนอกชุมชน

□□□□□.indd 94 5/23/09 10:55:05 PM

ปัจจัยความสำเร็จ โดยตรงต่องานสวัสดิการ

1. เป็นชุมชนเข้มแข็งระดับหนึ่ง ซึ่งหมายถึง มีผู้นำกล้าหาญ ใช้ข้อมูลเป็น จัดประชุมต่อเนื่อง และสามารถเชื่อมโยงกับเวทีเล็กในทุกกลุ่ม มีแผนแม่บท สามารถสร้างโครงสร้างการทำงานแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีมได้
2. ประชาชนต้องไม่เฉย เฉื่อย ต่อประเด็นการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อเห็นทิศทางระบบประชาธิปไตย ผสมกับสังคมนิยม
3. สร้างการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย อย่างน้อย 3 ฝ่าย ได้แก่ ชุมชน อปท. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อมองเป้าหมายร่วมกัน และนำสู่ประสานร่วมมือได้ระดับหนึ่ง
4. ชุมชนใช้พลัง ปัญญา การวิเคราะห์ ทุกมิติของชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ 1) แบบองค์รวม 2) รับรู้ปัญหาร่วม 3) เกิดสำนึกร่วม 4) ตระหนักต่อตนเอง 5) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง จนกระทั่งสามารถปรับกระบวนทัศน์ของตนเองได้ เช่น ไม่เน้นรายได้ แต่มุ่งสู่ความสุข
5. สวัสดิการต้องมาจากความต้องการของประชาชน และประชาชนจะเป็นผู้ดำเนินการหลัก
6. การกระจายงบประมาณสู่ อบต. 35% ต้องเป็นจริง
7. การบริหารกองทุนสวัสดิการ / การจัดการสวัสดิการ ต้องเปิดเผย โปร่งใส เป็นธรรม และครอบคลุม ตอบสนองความต้องการสมาชิกและผู้ด้อยโอกาสที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการ
8. เวทีการถอดบทเรียน หรือสรุปผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง
9. งานพัฒนาชุมชน ไม่มีคำว่า "เสร็จ" ต้องทำไปเรื่อยๆ เหมือนขี่จักรยานต่อเนื่อง ไม่หยุด ดังนั้น นโยบายการจัดสวัสดิการต้องมีความต่อเนื่อง ยั่งยืนทั้งระดับชุมชนและการสนับสนุน
10. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การจัดสวัสดิการในชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบการศึกษาเรียนรู้ของชุมชนอื่นๆ

□□□□□.indd 95 5/23/09 10:55:05 PM

ปัจจัยเสริมภายนอก

11. ต้องมีระบบการคลัง ระบบภาษีก้าวหน้า และเป็นธรรม
12. ประชาชนส่วนใหญ่มีงานทำ และมีจริยธรรมสูง
13. ประชาชนมีอำนาจการต่อรอง และมีจิตสาธารณะช่วยเหลือกัน
14. กลไกทำงานของกระทรวง พม. และ อปท. ได้รับการเสริมความรู้ ทักษะที่เหมาะสมสอดคล้องเป็นระยะ ๆ

กระบวนการ สนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมกับการพัฒนาสังคม

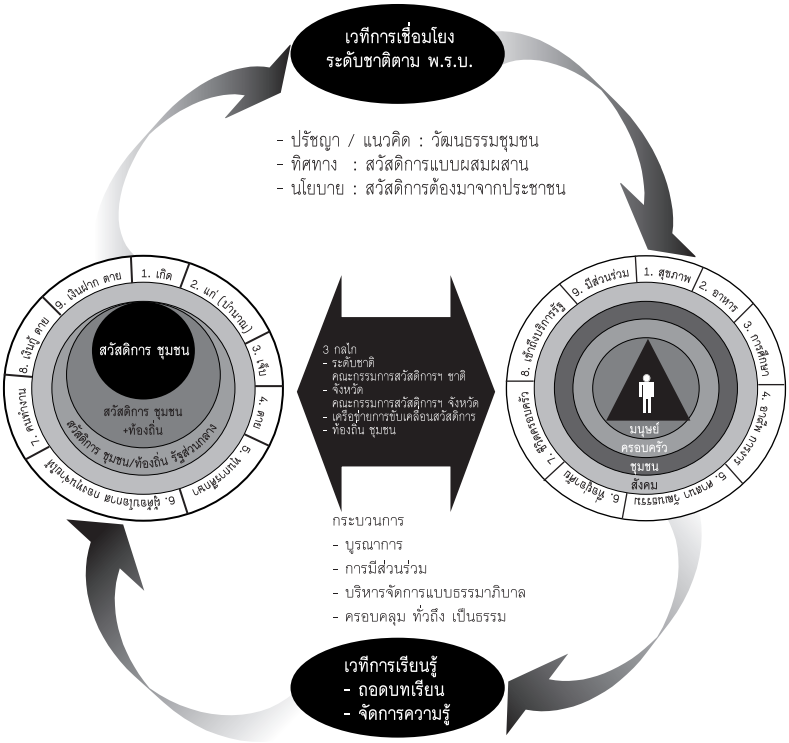

การส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาสังคม โดยผ่านเวทีนโยบาย และเวทีการถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านจากประสบการณ์จริง จึงตกผลึกเป็นแนวคิด ทิศทาง นโยบาย และกระบวนการทำงานทั้งระบบ

□□□□□.indd 96 5/23/09 10:55:06 PM

ภาคผนวก

โครงการ
“การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ”
ประจำปีงบประมาณ 2551

1. หลักการและเหตุผล

สืบเนื่องจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินการศึกษาเรื่อง ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อปีงบประมาณ 2548 ซึ่งผลการศึกษา พบว่า กระบวนการพัฒนาสังคมมี 3 รูปแบบ คือ การพัฒนาสังคมโดยองค์กรบริหารของรัฐ การพัฒนาตามแนวองค์กรชุมชน/องค์กรพัฒนาเอกชน และการพัฒนาแบบผสมผสาน และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าภาครัฐควรปรับปรุงและพัฒนากลไกการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคม รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนและสังคม ให้มีการทำงานที่บูรณาการเชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการอยู่ดี มีสุขร่วมกัน และปีงบประมาณ 2549 ได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาฯ มาถ่ายทอดให้กับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม จากภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การบรรยาย อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งผลการประชุมว่าแนวทางการพัฒนาระบบพัฒนาสังคมที่นำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมร่วมกันของกลไกเครือข่ายด้านการพัฒนาสังคมทุกภาคส่วน

ต่อมาปีงบประมาณ 2550 ได้ดำเนินการติดตามการดำเนินงานขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เพื่อรับทราบสถานการณ์ ความก้าวหน้า

□□□□□.indd 98 5/23/09 10:55:07 PM

ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ปฏิบัติงาน ซึ่งผลการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า การดำเนินการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในหลายพื้นที่มาจากตัวผู้นำ สำหรับปัญหาอุปสรรค พบว่า ยังมีปัญหาในการบูรณาการการทำงานและด้านทุนดำเนินการ จึงต้องการให้ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการจัดสวัสดิการชุมชน และสนับสนุนองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อที่จะขยายการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เต็มพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมไทย เป็นสังคมที่ดีงามและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์สังคมเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม โดยมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทำหน้าที่ประสานนโยบายและยุทธศาสตร์ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้จัดทำโครงการ "การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ" ในปีงบประมาณ 2551 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนาสังคมให้มีความรู้และประสบการณ์ในการขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ให้แก่บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่

3. วิธีดำเนินการ

ประสานงานกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อพิจารณาคัดเลือกบุคลากรที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) จากทุกภาคส่วนเข้าร่วมโครงการ

□□□□□.indd 99 5/23/09 10:55:07 PM

จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย กิจกรรมดังนี้

- การให้ความรู้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ โดยวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์พิเศษมาบรรยาย ร่วมอภิปรายในการประชุมฯ
- การศึกษาดูงานสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ต้นแบบ (Best Practice)
- เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น
- การสรุปบทเรียนร่วมกัน (After Action Review — AAR)

4. พื้นที่เป้าหมาย

ในพื้นที่ 5 ภาคได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

5. ผู้เข้าประชุม

ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาสังคม จากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์กรปกครองท้องถิ่น (เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล) องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน ในพื้นที่ 5 ภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้) รวม 75 จังหวัดๆ ละ 5 คน โดยแบ่งการจัดประชุมเป็น 5 ครั้งๆ ละ 3 วัน จำนวน 375 คน

6. ระยะเวลาดำเนินการ

ดำเนินการในปีงบประมาณ 2551 (เดือนพฤศจิกายน 2550 — กันยายน 2551)

- ไตรมาสที่ 1 (ต.ค. — ธ.ค. 50) จัดประชุม 1 ครั้ง
- ไตรมาสที่ 2 (ม.ค. — มี.ค. 51) จัดประชุม 2 ครั้ง
- ไตรมาสที่ 3 (เม.ย. — มิ.ย. 51) จัดประชุม 1 ครั้ง
- ไตรมาสที่ 4 (ก.ค. — ก.ย. 51) จัดประชุม 1 ครั้ง

□□□□□.indd 100 5/23/09 10:55:07 PM

7. งบประมาณดำเนินการ

โดยใช้งบประมาณของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าประชุมได้รับองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

ผู้เข้าประชุมสามารถนำองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และบังเกิดผลเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายของกระทรวงฯ

ได้เครือข่ายการทำงานด้านสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น

9. ความสำเร็จของโครงการ

ผลผลิต - ร้อยละ 100 ของผู้เข้าร่วมโครงการฯ ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลลัพธ์ - ได้แนวทางในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ (ยุทธศาสตร์สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม)

10. ผู้รับผิดชอบโครงการ

กลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

□□□□□.indd 101 5/23/09 10:55:08 PM

(ตัวอย่าง)
กำหนดการประชุม
"เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคม
และสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น"
วันที่ 19 — 21 มีนาคม พ.ศ. 2551
ณ โรงแรมบุษราคัม จังหวัดขอนแก่น

วันพุธ ที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2551

13.00 — 14.00 น.	- ลงทะเบียน
	- ชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม
14.00 — 17.15 น.	การนำเสนอ "แนวทางการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนสู่การขยายผล"
14.00 — 15.30 น.	- นำเสนอประเด็น "การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน" โดย นายบำรุง คะโยธา
15.30 — 15.45 น.	- พัก รับประทานอาหารว่าง
15.45 — 17.15 น.	- นำเสนอประเด็น "กระบวนการ วิธีการและการสนับสนุนกระบวนการชุมชนสู่การปฏิบัติ" โดย นายยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว
18.00 — 19.00 น.	- พัก รับประทานอาหารเย็น
19.00 — 21.00 น.	- ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น โดย นายสุวินัย วัตตธรรม ผอ.สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

□□□□□.indd 102 5/23/09 10:55:08 PM

วันพฤหัสบดี ที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2551

07.00 — 08.00 น. - รับประทานอาหารเช้า

<u>คณะที่ 1</u> : ศึกษาดูงานที่จังหวัดขอนแก่น

09.00 — 12.00 น. - ศึกษาดูงาน "การขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเข้มแข็ง" ที่ ต.บ้านผือ อ.หนองเรือ

12.00 — 13.00 น. - พัก รับประทานอาหารกลางวัน

13.30 — 16.30 น. - ศึกษาดูงาน "การแก้ปัญหาชุมชนเมืองอย่างบูรณาการ" ที่เทศบาลเมืองชุมแพ อ.ชุมแพ

<u>คณะที่ 2</u> : ศึกษาดูงานที่จังหวัดขอนแก่น

09.00 — 12.00 น. - ศึกษาดูงาน "การขับเคลื่อนกระบวนการชาวบ้านและการเชื่อมโยภาคีเครือข่าย" ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงพัง อ.แวงใหญ่

12.00 — 13.00 น. - พัก รับประทานอาหารกลางวัน

13.30 — 16.30 น. - ศึกษาดูงาน "กระบวนการขับเคลื่อนในการสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน" ที่เทศบาลนครขอนแก่น

<u>คณะที่ 3</u> : ศึกษาดูงานที่จังหวัดกาฬสินธุ์ และมหาสารคาม

09.00 — 12.00 น. - ศึกษาดูงาน "การแก้ไขปัญหาสังคม และชุมชนแออัด" ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จ.กาฬสินธุ์

12.00 — 13.00 น. - พัก รับประทานอาหารกลางวัน

13.30 — 16.30 น. - ศึกษาดูงาน "กองบุญสัจจะสวัสดิการวังแสง" ที่ชุมชนวังแสง อ.แกดำ จ.มหาสารคาม

18.00 — 19.00 น. - พัก รับประทานอาหารเย็น

19.00 — 21.00 น. - การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และสรุปบทเรียนจาก การศึกษาดูงาน (AAR)

□□□□□.indd 103 5/23/09 10:55:08 PM

วันศุกร์ ที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2551

09.00 — 12.00 น.	- สรุปบทเรียนการศึกษาดูงานร่วมกันในภาพรวม (AAR) และการวางแผนสู่การปฏิบัติ โดย นายวีระชัย วีระฉันทะชาติ
12.30 — 13.00 น.	- พัก รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 — 14.30 น.	- สรุปบทเรียนการศึกษาดูงานร่วมกันในภาพรวมและการวางแผนสู่การปฏิบัติ (ต่อ)
	- ปิดการประชุม
	- เดินทางกลับ

หมายเหตุ วันที่ 20 — 21 มีนาคม พ.ศ. 2551 รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มภายในห้องประชุมและระหว่างศึกษาดูงานช่วงเวลา 10.30 — 10.45 น. และเวลา 15.00 — 15.30 น.

□□□□□.indd 104 5/23/09 10:55:08 PM

สัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อทำสวัสดิการภาคประชาชน

ครูชบ ยอดแก้ว ได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการชุมชนจากการเริ่มทำกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ มาตั้ง พ.ศ. 2526 โดยการนำดอกผลจากการให้กู้ยืมเงินร้อยละ 50 มาจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ จากนั้นได้เสนอให้กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIP) สมทบงบประมาณกองทุนสวัสดิการของเครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา 21 กลุ่ม ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งจากการสมทบงบประมาณ 12 ล้านบาท ทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเติบโตขึ้นอีก 6.48 ล้านบาทในช่วง 2 ปี เกิดรูปแบบกองทุนสวัสดิการที่หลากหลาย และการจัดสวัสดิการเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกออมและชำระคืนสม่ำเสมอ เพราะถ้าไม่ออมต่อเนื่องจะไม่ได้รับสวัสดิการ

จากการที่ครูชบ ยอดแก้ว ได้ร่วมกับแกนนำกลุ่มออมทรัพย์ก่อตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชนแห่งชาติ (พอสช.) สำรวจข้อมูลองค์กรการเงินทั่วประเทศ พบว่า ส่วนใหญ่เน้นการปันผลมากกว่าการจัดสวัสดิการ และได้พบว่ามีการออมสัจจะวันละ 1 บาท ที่เน้นการออมเพื่อให้นำเงินมาทำสวัสดิการโดยตรง จึงได้นำพัฒนากองทุนสวัสดิการที่มาจากการออมสัจจะวันละ 1 บาท ที่ตำบลน้ำขาว เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2547 เป็นกลุ่มแรก โดยใช้แนวคิดสัจจะวันละ 1 บาท ทำสวัสดิการภาคประชาชน เพื่อเป็นการพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม ตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งได้แก่ "สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ" ให้เกิดขึ้นในตัวคน กระบวนการทำให้เกิดการรวมกลุ่มสร้างโอกาสให้ใช้เงินตราเป็นเครื่องมือพัฒนาคน เกิดการใช้สาระของความเป็นมนุษย์ในมิติช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตวิญญาณของคนให้สูงขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดความสมดุลยของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน 7 ทุน ได้แก่ ทุนคน ทุนภูมิปัญญา ทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนแรงงาน และทุนเงินตรา นำไปสู่เป้าหมายการมีสังคมที่ดี และคนในสังคมมีความสุข

จากการเริ่มดำเนินการที่ตำบลน้ำขาว ก็ได้มีความคิดที่จะขยายให้กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา ครูชบ ยอดแก้ว จึงได้ไปปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งก็ได้ให้ความสนใจ ประกอบกับเป็นช่วงที่ UNDP ได้เข้ามาสนใจสนับสนุนโครงการใน

□□□□□.indd 105 5/23/09 10:55:08 PM

ประเด็นการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) สนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในปี พ.ศ.2548 จังหวัดสงขลาได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานกองทุนสัจจะวันละ 1 บาท ซึ่งประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาคการเมืองบ และภาควิชาการ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนกองทุน ซึ่งได้รับการตอบรับจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐเป็นอย่างดี

แนวทางการดำเนินการสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ได้มีเครื่องมือเป็นแบบฟอร์มที่ระบุกติกากองทุนสวัสดิการภาคประชาชน ได้แก่

1. ต้องสมัครใจที่จะทำสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อทำกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน
2. ผู้สมัครต้องเป็นคนมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลที่ตั้งกองทุน หรือเป็นลูกหลาน หรือแต่งงานกับคนในพื้นที่ หรือเป็นที่ปรึกษา
3. ต้องเป็นผู้ไม่มีประวัติเสียทางการเงิน และต้องเสียค่าสมัครเป็นสมาชิกคนละ 20 บาท ค่าสมัครไม่คืนไม่ว่ากรณีใดๆ
4. วิธีการสัจจะลดรายจ่ายให้สัจจะลดรายจ่ายไว้ที่บ้านวันละ 1 บาท และทุกวัน กองทุนกำหนดให้นำเงินมารวมกัน ณ ที่ทำการ
5. บริหารจัดการในรูปคณะกรรมการ ที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก 50 คน (50 คน เลือก 1 คน) ให้อยู่จนครบเกษียณ หรือลาออก หรือมีความผิดให้ออก กรรมการทำงานติดต่อกัน 15 ปีขึ้นไป อายุ 60 ปี เกษียณได้รับบำนาญเพิ่มขึ้น 1 เท่าของสมาชิก
6. การบริหารการเงิน 20% ตั้งเป็นกองกลาง 30% ตั้งเป็นกองทุนยืม ทำวิสาหกิจ ทำธุรกิจที่ไม่เอาเปรียบสังคม หรืออาชีพที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายคุณภาพชีวิตผลผลิตที่เกิดขึ้นจากเงินยืมไปลงทุนค้าขาย จะต้องลดราคาต่ำกว่าท้องตลาด 1 บาท ยืมเพื่อการศึกษา ให้ตามหลักฐานการจ่าย การยืมเงินกองทุนสวัสดิการไม่มีดอกเบี้ย 50% จ่ายสวัสดิการ 9 เรื่อง
7. สมาชิกจะได้รับสวัสดิการทุกเรื่องที่กองทุนจัดขึ้น และผู้รับผลประโยชน์ควรเป็นสมาชิกด้วย

□□□□□.indd 106 5/23/09 10:55:09 PM

8. สมาชิกขาดสัจจะลดรายจ่ายเมื่อใด หมดสภาพการเป็นสมาชิกแต่ได้รับเงินสัจจะช่วยคืนเฉพาะที่ไม่เคยได้รับสวัสดิการเลย
9. หากมีปัญหาอื่นๆ คณะกรรมการสามารถออกเพิ่มได้ แต่ต้องไม่ขัดกับกติกาเดิม

ในส่วนของการจัดการเงินตั้งเป้าไว้ว่า สัจจะครบ 180 วัน จ่ายสวัสดิการ 9 เรื่อง ได้แก่

- เกิด ให้ลูก 500 บาท แม่นอนโรงพยาบาล ได้คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 5 คืน ปีละไม่เกิน 20,000 บาท
- แก่ สัจจะครบ 15 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 300 บาท และเพิ่มขึ้นตามช่วงเวลาการออมสัจจะสูงสุดสัจจะครบ 60 ปี อายุครบ 60 ปี ได้บำนาญเดือน 2,500 บาท
- เจ็บ นอนโรงพยาบาลได้คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืน
- ตาย ออมสัจจะ 180 วัน ตายได้ค่าทำศพ 2,500 บาท เพิ่มจากเงินตามระยะเวลาออมสัจจะ จนถึงออมสัจจะ 5,840 วัน ตาย ได้ค่าทำศพ 30,000 บาท
- ทุนการศึกษาให้ยืม 30% ไม่มีดอกเบี้ย ด้อยโอกาสกองทุนสวัสดิการจ่ายให้นำไปออมสัจจะ และได้รับสวัสดิการตามเงื่อนไขเดียวกัน สวัสดิการคนทำงานจ่ายให้คนละ 130 บาท/วัน ใช้ฝากออม 100 บาท ฝากสัจจะ 30 บาท

การขับเคลื่อนกองสวัสดิการภาคประชาชน จ.สงขลา ได้ตั้งมูลนิธิ ดร.ครูชบ — ปราณี ยอดแก้ว เป็นฐานในการขับเคลื่อนจนเกิดเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด มีการปะชุมร่วมกัน ทุกวันที่ 16 ของเดือน เวลา 10.00 น. — 12.00 น. ที่ทำการมูลนิธิ เพื่อให้แกนนำกองทุนระดับตำบลมารับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานร่วมกัน พร้อมกันนี้ได้นำเรื่องการจัดการความรู้มาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพร่วมกัน โดยหน่วยจัดการความรู้องค์กรการเงินชุมชน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยการสนับสนุนของกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งหลังจากการประชุมเครือข่ายในช่วงบ่ายของวันที่ 16 จะมีการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องการจัดสวัสดิการ ซึ่งจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่าย ได้นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนากองทุน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายเพิ่มสมาชิกในระดับตำบลให้ได้ 50% ของประชากร เพื่อจะได้มีพลังเพิ่มขึ้น และกระจายครอบคลุมทุกช่วงวัย

□□□□□.indd 107 5/23/09 10:55:09 PM

จากการเริ่มต้นดำเนินการในปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ได้เกิดกองทุนสวัสดิการภาคประชาชนจ.สงขลา 94 กองทุน สมาชิก 66,413 คน ครอบคลุม 76 ตำบล 11 เทศบาล ซึ่งเกือบจะครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดใน จ.สงขลา เงินกองทุนสวัสดิการรวม 19.60 ล้านบาท เป็นกองทุนที่ได้รับการสมทบงบประมาณ จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 19 กองทุน 1.9 ล้านบาท รวมที่ได้รับสมทบจากองค์กรปกครองท้องถิ่น 293,810 บาท พื้นที่ที่ยังคงมีข้อติดขัดในการสนับสนุนของ อปท. แต่หลายพื้นที่นายก อบต. เข้าสนับสนุนและดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เช่น อบต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่ ที่มีสมาชิกเข้าร่วม 1,805 ราย ซึ่งถือเป็นคนส่วนใหญ่ของตำบล และเป็นพื้นที่นำร่องกองทุนสุขภาพสำนักงานหลักประกันสุขภาพอีกด้วย ส่วนองค์กรปกครองท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนส่วนหนึ่ง ก็คือองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งได้ทำแผนสนับสนุน 53 ตำบลๆ ละ 1 แสนบาท

หลายพื้นที่ได้นำแนวคิดสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ไปใช้ในการขยายกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งหากพื้นที่นั้นได้ตั้งเป้าหมายขยายสมาชิกให้กว้างขวางครอบคลุมครัวเรือนส่วนใหญ่ ในแต่ละครัวเรือนมาร่วมกันเป็นสมาชิกกันหลายคน เหมือนเครือข่ายสวัสดิการภาคประชาชน จ.สงขลา ตั้งเป้าหมายว่า สมาชิกต้องเกินร้อยละ 50 ของประชากรในตำบล เงินสัจจะก็เพียงพอกับการจัดสวัสดิการ แต่ถ้าจำนวนสมาชิกน้อยและไม่กระจายช่วงอายุ ก็จะมีความเสี่ยงในการบริหารกองทุน ซึ่งแนวทางที่น่าจะทำให้เกิดความยั่งยืนอีกส่วนหนึ่ง คือ การเชื่อมต่อกับกลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรทางเงินที่มีอยู่เดิม

กองทุนสวัสดิการชุมชน ต.ป่าชิง อ.จะนะ จ.สงขลา เป็นหนึ่งในขบวนการสวัสดิการภาคประชาชนที่ได้รับการขยายแนวคิดสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ในตำบลเป็นคนไทยพุทธ และไทยมุสลิม รวม 9 หมู่บ้าน ประชากร 4,393 คน หรือ 982 ครัวเรือน วิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมได้อย่างลงตัว แทบไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น

การจัดกระบวนการของ ต.ป่าชิง เริ่มจากการเชิญผู้นำกลุ่ม / องค์กรต่างๆ มาร่วมเรียนรู้ เรื่องการทำสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท แล้วเปิดรับสมาชิก โดยสมาชิก 50 คน จะมีกรรมการรับผิดชอบ 1 คน กรรมการจะทำงานเดือนละ 1 ครั้ง มีการส่งหลักฐานรายรับ — รายจ่าย และมีการประชุมประจำทุกเดือนเพื่อ

□□□□□.indd 108 5/23/09 10:55:09 PM

ประเมินผลการทำงาน และเมื่อครบ 180 วัน การจ่ายสวัสดิการที่มีการจ่ายสวัสดิการ 9 เรื่องนั้น ต้องมีหลักฐาน เช่น นอนโรงพยาบาล ต้องมีใบรับรองแพทย์ เป็นต้น

สิ่งที่ชุมชนจะดำเนินการต่อไปคือ การขยายฐานสมาชิกให้เต็มพื้นที่ของตำบล ในปี พ.ศ. 2553 การจัดให้มีวิทยุชุมชน โดยเชิญผู้นำของกองทุนไปพูดคุยกันโดยผ่านสื่อวิทยุชุมชน การปรับปรุงและพัฒนาระบบการทำงานของคณะกรรมการให้มีความเข้มแข็ง และมีความสามารถเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยเหลือ ดูแลสมาชิกได้อย่างทั่วถึง และสามารถบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

□□□□□.indd 109 5/23/09 10:55:09 PM

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด

นโยบาย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด

"ปลูกฝังนิสัยของประชาชนให้รู้จักการออมเงินและการเงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพที่สุจริต นำไปลงทุนวิสาหกิจในชุมชน"

โดยแบ่งเงินรายรับทั้งหมด ออกเป็น 4 ส่วน

3 ส่วน ให้สมาชิกกู้

1 ส่วน นำไปลงทุนวิสาหกิจในชุมชน

หมวดที่ 1
ว่าด้วยคุณสมบัติของสมาชิก

สมาชิกมี 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 สมาชิกสามัญ มีคุณสมบัติ ดังนี้

ข้อ 1 มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ และอาศัยอยู่ในตำบลห้วงน้ำขาว

ข้อ 2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 3 ขวบ

ข้อ 3 ไม่เป็นคนวิกลจริต พิการ ทุพพลภาพ หรือเคยมีประวัติเสื่อมเสียทางการเงินมาก่อน

ข้อ 4 สมัครเข้าเป็นสมาชิกเมื่อต้นปีการเงินเท่านั้น

ข้อ 5 เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน (ฌาปนกิจ) รายปี

ข้อ 6 มีคุณธรรม 5 ประการ คือ ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ประเภทที่ 2 สมาชิกสมทบ

หมายถึง ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างที่ทำงานประจำในตำบลห้วงน้ำขาว และรวมถึง ข้อที่ 3, ข้อที่ 4, ข้อที่ 5 และข้อที่ 6 ของสมาชิกสามัญด้วย

□□□□□.indd 110 5/23/09 10:55:09 PM

ประเภทที่ 3 กลุ่มองค์กร

หมายถึง กลุ่มต่างๆ ในตำบลห้วงน้ำขาวที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมหมู่บ้าน ตำบล

หมวดที่ 2
ว่าด้วยการออมเงินสัจจะ

ข้อ 7 สมาชิกต้องออมเป็นสัจจะทุกเดือนๆ ละเท่าๆ กัน ตลอดทั้งปี

ข้อ 8 ออมทุกวันที่ 5 ของเดือน ตั้งแต่เวลา 09.00 — 14.00 น.

ข้อ 9 ออมรายเดือน อย่างน้อย 1 หุ้น 100 บาท สูงสุดไม่เกิน 20 หุ้น 2,000 บาท

ข้อ 10 กลุ่มวิสาหกิจต้องฝากตั้งแต่ต้นปีการเงิน

หมวดที่ 3
ว่าด้วยการซื้อหุ้น ขายหุ้น

ข้อ 11 สมาชิกจะซื้อหุ้น ขายหุ้นกันเองโดยไม่ผ่านคณะกรรมการไม่ได้

ข้อ 12 การซื้อหุ้น ขายหุ้น จะกระทำได้ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ เท่านั้น

หมวดที่ 4
ว่าด้วยการถอนหุ้น การลาออก

การถอนหุ้นมี 2 ลักษณะ คือ 1. ถอนทั้งหมดเพื่อปิดบัญชี 2. ถอนเป็นบางส่วนเท่าใดก็ได้

ข้อ 13 แจ้งความประสงค์ต่อคณะกรรมการ ภายในวันที่ 1-4 กุมภาพันธ์

ข้อ 14 ต้องได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการแล้วว่าไม่เป็นหนี้ ไม่เป็นผู้ค้ำประกันรายใด

ข้อ 15 ประกาศอนุมัติการถอนหุ้น ให้ลาออกและรับเงินคืนได้ ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์

□□□□□.indd 111 5/23/09 10:55:10 PM

หมวดที่ 5
ว่าด้วยการกู้เงิน

การกู้เงินแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 กู้รายบุคคล

ข้อ 16 ต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 เดือน (ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป)

ข้อ 17 ยื่นกู้ในวันที่ 5 ของเดือน ตั้งแต่เวลา 09.00 — 13.00 น.

ข้อ 18 ยื่นคำขอกู้ ทำสัญญากู้ และรับเงินกู้ด้วยตนเอง (1 ชื่อมีสิทธิกู้ได้ 1 บัญชีเท่านั้น)

ข้อ 19 วงเงินกู้ = จำนวนเงินกู้ที่รับได้ในวันนั้น หาร จำนวนหุ้นของสมาชิกที่ยื่นกู้ทั้งหมด

ข้อ 20 สัญญาเงินกู้จะต้องมีสมาชิกค้ำประกัน 1 หรือ 2 คน แล้วแต่ดุลพินิจของกรรมการ

ข้อ 21 การกู้โดยใช้สมุดค้ำประกัน กู้ไม่เกิน 80% ของเงินหุ้นที่มีอยู่

ข้อ 22 สมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ต้องมีผู้ปกครองรับรอง

ข้อ 23 ผู้ยื่นกู้ต้องเข้ารับฟังการประชุมประชาคมตลอดการประชุม และอยู่ในสถานที่ที่คณะกรรมการจัดให้ มิเช่นนั้นจะถูกตัดสิทธิเงินกู้ 20%

ข้อ 24 สมาชิกสมทบที่ย้ายออกไปจากตำบลห้วงน้ำขาว ไม่มีสิทธิกู้ หรือค้ำประกัน

ข้อ 25 สมาชิกที่ไม่ได้สวัสดิการชุมชน (ฌาปนกิจ) จะได้รับเงินกู้น้อยกว่า ซึ่งแล้วแต่คณะกรรมการจะพิจารณา

ลักษณะที่ 2 กู้ในนามวิสาหกิจชุมชน

ข้อ 26 ผู้ยื่นกู้ต้องเป็นประธานกลุ่มองค์กร หรือตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มองค์กร

ข้อ 27 แนบสำเนาวาระการประชุมขององค์กรว่าด้วยเรื่องการกู้เงินกลุ่มออมทรัพย์ฯ

□□□□□.indd 112 5/23/09 10:55:10 PM

ลักษณะที่ 3 การกู้พิเศษ กู้ได้ในกรณีมีเงินเหลือจ่าย

หมวดที่ 6
ว่าด้วยการค้ำประกัน

ข้อ 28 สมาชิกสามารถค้ำประกันเงินกู้ได้ 1 หรือ 2 คน แล้วแต่ดุลยพินิจของกรรมการ

ข้อ 29 ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบเงินกู้ ในกรณีที่ผู้กู้ไม่ชำระเงินกู้ตามสัญญา

ข้อ 30 สมาชิกที่มีอายุไม่ถึง 15 ปี ไม่สามารถค้ำประกันได้

ข้อ 31 กู้กรณีพิเศษ ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันเท่านั้น

หมวดที่ 7
ว่าด้วยการชำระเงินกู้

ข้อ 32 ผ่อนชำระเงินกู้เป็นรายเดือน ไม่น้อยกว่า 5% ของวงเงินกู้ แต่ไม่เกิน 20 เดือน

ข้อ 33 ชำระเงินกู้ทุกวันที่ 5 ของเดือน เวลา 09.00 — 14.30 น. เกินเวลาปรับ 50 บาท:บัญชี

ข้อ 34 กู้รายบุคคลและกู้พอเศษ ดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี ดอกเบี้ยลดลงตามเงินต้น

ข้อ 35 ชำระครึ่งหนึ่งของวงเงินกู้ สามารถกลบหนี้และกู้ใหม่ได้ โดยเงินสดหรือตั๋วเงิน

ข้อ 36 กลบหนี้ยังไม่ถึงครึ่งของเงินกู้ ต้องยกเว้นไป 1 เดือนจึงจะมีสิทธิกู้ใหม่

ข้อ 37 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชำระดอกเบี้ยเป็นรายปี ไม่กำหนดระยะเวลาผ่อนชำระดอกเบี้ยร้อยละ 9 ต่อปี

□□□□□.indd 113 5/23/09 10:55:10 PM

หมวดที่ 8

ว่าด้วยการนำไปลงทุนวิสาหกิจชุมชน

เงินออมหนึ่งส่วน ต้องยินยอมให้กรรมการนำไปลงทุนวิสาหกิจชุมชน โดยใช้กติกาการกู้เงินประเภทกลุ่มองค์กร และเสียดอกเบี้ยตามระเบียบว่าด้วยการชำระเงินกู้

หมวดที่ 9
ว่าด้วยการประชุมสามัญประจำปี และการปันผล

การประชุมสามัญประจำปี และการปันผล จะกระทำทุกวันที่ 5 กุมภาพันธ์ วิธีการจัดสรรเงินกำไร มีดังนี้

1.	ปันผลคืนให้สมาชิก	80%
2.	ค่าตอบแทนกรรมการ	10%
3.	กองทุนสะสม	7%
4.	สาธารณประโยชน์	3%

หมวดที่ 10
ว่าด้วยคุณสมบัติของคณะกรรมการ

ข้อ 38 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้วงน้ำขาว รู้และปฏิบัติตามระเบียบ กติกา ข้อบังคับของกลุ่มเป็นอย่างดี

ข้อ 39 มีอายุตั้งแต่ 25 ปี ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 60 ปี

ข้อ 40 มีความพร้อม และร่วมปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ทุกเมื่อ

ข้อ 41 มีคุณธรรม 6 ประการ คือ

- ซื่อสัตย์
- เสียสละ
- ยุติธรรม
- รับผิดชอบ
- เห็นอกเห็นใจ
- ไว้วางใจเพื่อนร่วมงาน

□□□□□.indd 114 5/23/09 10:55:10 PM

กองทุนสวัสดิการชุมชน
ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด

ความเป็นมา

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นที่ตำบลห้วงน้ำขาว โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการให้สมาชิกได้รู้จักการออมเป็นนิสัย (ออมสัจจะ) และช่วยเหลือเรื่องเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ / สร้างรายได้ ในระยะต้นๆ สมาชิกยังมีน้อยปัญหามีไม่มากนัก แต่เมื่อนานปีขึ้น สมาชิกก็เพิ่มมากขึ้น เริ่มมีการขาดส่งเงินออมสัจจะสาเหตุหนึ่งที่ค้นพบนั่นคือ การเจ็บป่วยและเสียชีวิต การทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเริ่มมีปัญหา เมื่อต้องเข้ารับการรักษายังสถานพยาบาล ญาติต้องไปเฝ้าไข้ หรือเมื่อเสียชีวิตผู้ที่อยู่ข้างหลังก็ขัดสนเงินที่จะจัดการเรื่องการทำศพ อีกทั้งต้องรับผิดชอบหนี้สินที่ขอกู้ไปจากกลุ่มฯ ทำให้สมาชิกครอบครัวขาดกำลังใจ และที่พึ่งคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ จึงพิจารณาจัดสรรเงินในส่วนของสาธารณประโยชน์ไปให้การช่วยเหลือในเบื้องต้น (ปี พ.ศ. 2536 — 2543) ได้ช่วยเหลือสมาชิกที่เจ็บป่วย ปีละ 200 บาท และช่วยเป็นเงินฌาปนกิจ รายละ 3,000 บาท แต่เมื่อสมาชิกมากขึ้น ทำให้ต้องมีรายจ่ายในส่วนนี้มากขึ้นตามตัว

ดังนั้น วันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2544 ได้มีการประชุมประชาคม และมีมติจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจ (ชื่อดั้งเดิม) อย่างเป็นทางการ โดยเริ่มดำเนินการในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 มีสมาชิก 431 คน มีเงินเข้ากองทุน 43,100 บาท และในทุกวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ของทุกปี จะมีสมาชิกสมัครเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

การทำงานกองทุนสวัสดิการชุมชน (ฌาปนกิจ) ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตำบลห้วงน้ำขาวดีขึ้น สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

□□□□□.indd 115 5/23/09 10:55:10 PM

ระเบียบ ข้อบังคับ
กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลห้วงน้ำขาว

หมวดที่ 1
ข้อความทั่วไป

ข้อ 1 กองทุนนี้เรียกว่า "กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลห้วงน้ำขาว"

ข้อ 2 ก่อตั้งกองทุน เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

ข้อ 3 สำนักงานตั้งอยู่ เลขที่ 31/3 หมู่ 4 ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด

ข้อ 4 "กองทุน" หมายถึง กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลห้วงน้ำขาว

ข้อ 5 ระเบียบนี้ใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป

หมวดที่ 2
วัตถุประสงค์

ข้อ 6 วัตถุประสงค์

6.1 เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งในยามปกติสุข และในยามเจ็บป่วยและเสียชีวิต

6.2 เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ หรือแรงจูงใจให้สมาชิกได้ปฏิบัติกิจกรรมช่วยงานสังคม และส่วนรวม

6.3 เพื่อสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง ชาวบ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงาน-องค์กรอื่นๆ

6.4 เพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมโยงกองทุนต่างๆ ในชุมชน

□□□□□.indd 116 5/23/09 10:55:10 PM

หมวดที่ 3
สมาชิกภาพและการขาดจากสมาชิกภาพ

ข้อ 7 คุณสมบัติของสมาชิก

7.1 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้วงน้ำขาว

7.2 ไม่เป็นผู้เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หรืออันตรายร้ายแรง

7.3 ต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกด้วยตนเอง

ข้อ 8 จ่ายเงินเข้ากองทุนฯ ปีละ 360 บาท ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ของทุกปีหรือผ่อนส่ง 3 งวด ติดต่อกัน คือ งวดที่ 1 (ก.พ.) 160 บาท งวดที่ 2 (มี.ค.) 100 บาท งวดที่ 3 (เม.ย.) 100 บาท

ข้อ 9 การขาดจากสมาชิกภาพ

เมื่อครบกำหนด 1 ปี (สิ้นสุด วันที่ 4 กุมภาพันธ์)

เมื่อลาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลห้วงน้ำขาว

ให้ออก เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนฯ หรือทำความเสียหายต่อกองทุนฯ

หมวดที่ 4
รายได้ รายจ่ายของกองทุน

ข้อ 10 กองทุนสวัสดิการชุมชน มีรายได้ ดังนี้

10.1 ได้จากเงินสมัครข้าวของสมาชิก รายละ 360 บาท

10.2 ได้จากเงินบริจาค

10.3 ได้จากเงินสาธารณประโยชน์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

10.4 รายได้อื่นที่ได้มาโดยชอบธรรม

ข้อ 11 กองทุนสวัสดิการชุมชน มีรายจ่าย 4 ส่วน คือ

11.1 จ่ายค่ารักษาพยาบาล

11.2 จ่ายค่าฌาปนกิจศพ

11.3 จ่ายเป็นถุงยังชีพแก่ผู้สูงอายุ

11.4 จ่ายเป็นเงินการศึกษาบุตรสมาชิก

□□□□□.indd 117 5/23/09 10:55:11 PM

สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ค่ารักษาพยาบาล (คนไข้ใน) คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืน เป็นเงิน 1,000 บาท:ปี
2. เงินฌาปนกิจ สูงสุด 40,000 บาท ดังนี้

ปีที่ 1	ช่วง 6 เดือนแรก	จ่าย 2,500 บาท
	ช่วง 6 เดือนหลัง	จ่าย 5,000 บาท
ปีที่ 2		จ่าย 10,000 บาท
ปีที่ 3		จ่าย 15,000 บาท
ปีที่ 4		จ่าย 20,000 บาท
ปีที่ 5		จ่าย 25,000 บาท
ปีที่ 6		จ่าย 30,000 บาท
ปีที่ 7		จ่าย 35,000 บาท
ปีที่ 8		จ่าย 40,000 บาท

สมาชิกเก่า ปี 2549 ที่จ่าย 360 บาท

สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ค่ารักษาพยาบาล (คนไข้ใน) คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืน เป็นเงิน 1,000 บาท:ปี
2. เงินฌาปนกิจ จ่าย 40,000 บาท

   สมาชิกเก่า ปี 2549 ที่จ่าย 100 บาท และปี 2550 จ่าย 360 บาท

สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ค่ารักษาพยาบาล (คนไข้ใน) คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืน เป็นเงิน 1,000 บาท:ปี

□□□□□.indd 118 5/23/09 10:55:11 PM

2. เงินฌาปนกิจ สูงสุด 40,000 บาท ดังนี้

เสียชีวิต ปี 2550	จ่าย	20,000 บาท
เสียชีวิต ปี 2551	จ่าย	25,000 บาท
เสียชีวิต ปี 2552	จ่าย	30,000 บาท
เสียชีวิต ปี 2553	จ่าย	35,000 บาท
เสียชีวิต ปี 2554	จ่าย	40,000 บาท

หมวดที่ 5
สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

ข้อ 13 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

13.1 มีสิทธิแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชน

13.2 มีสิทธิได้รับสวัสดิการต่างๆ ที่กองทุนสวัสดิการชุมชน จัดให้มีขึ้น

13.3 มีสิทธิในการออกเสียงในการประชุม ได้คนละ 1 เสียง

13.4 มีสิทธิร้องต่อคณะกรรมการฯ เพื่อตรวจสอบเอกสาร และบัญชีทรัพย์สินของกองทุน โดยมีสมาชิกเข้าชื่อร่วมอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด

13.5 มีหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนฯ โดยเคร่งครัด

13.6 มีหน้าที่ให้ความร่วมมือ และสนับสนุนการดำเนินงาน และกิจการของกองทุน

13.7 มีหน้าที่เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์กองทุนฯ ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

หมวดที่ 6
คณะกรรมการและการดำเนินการ

ข้อ 14 ให้คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นคณะกรรมการชุดเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งไม่น้อยกว่า 15 คน

□□□□□.indd 119 5/23/09 10:55:11 PM

แต่ไม่เกิน 18 คน ประกอบไปด้วย ประธาน รองประธาน เหรัญญิก เลขานุการ และกรรมการต่างๆ

ข้อ 15 คณะกรรมการอยู่ในวาระ 1 ปี และสามารถได้รับการเลือกตั้งเข้าเป็นกรรมการอีกได้

ข้อ 16 กำหนดวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ของทุกปี คือวันตั้งคณะกรรมการ

ข้อ 17 กรณีกรรมการฯ ว่างลงด้วยเหตุใดก็ตาม ให้ประธานพิจารณาแต่งตั้งผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน

ข้อ 18 ให้คณะกรรมการฯ มีอำนาจหน้าที่ประชุมในการวางแผนการดำเนินเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุนสวัสดิการชุมชน

หมวดที่ 7
การประชุมใหญ่สามัญประจำปี

ข้อ 19 ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และจะต้องมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด จึงจะถือว่าครบองค์ประชุม

ข้อ 20 กรณีที่สมาชิกไม่ครบองค์ประชุม ตามข้อ 19 ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนต้องนัดประชุมใหม่ ภายใน 15 วัน และถ้ามีสมาชิกมาประชุมไม่เป็นไปตามข้อ 19 ก็อนุโลมให้ประชุม และลงมติได้

หมวดที่ 8
การลงทะเบียน การเงิน และบัญชี

ข้อ 21 คณะกรรมการกองทุนฯ ต้องจัดให้มีทะเบียนสมาชิกและเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานกองทุนฯ พร้อมหลักฐาน เอกสารประกอบ

ข้อ 22 ต้องทำบัญชีแสดงสถานะทางการเงินไว้ที่สำนักงานฯ

ข้อ 23 เงินกองทุนฯ ให้ฝากไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ นำไปบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์

□□□□□.indd 120 5/23/09 10:55:11 PM

ข้อ 24 กันเงินสดสำรองไว้จ่ายรายเดือนๆ ละไม่เกิน 10,000 บาท

ข้อ 25 ดอกเบี้ยที่เกิดจากการนำเงินไปฝากกับกลุ่มออมทรัพย์ให้เป็นรายได้รวมอยู่ในส่วนของกองทุนสะสมและสาธารณประโยชน์ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ข้อ 26 ประธานแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชี/การเงินของกองทุนฯ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อ 27 ให้เหรัญญิกจัดทำงบดุล เสนอต่อที่ประชุมใหญ่

ข้อ 28 หลักฐานเอกสารทางการเงิน บัญชี งบดุล ต้องเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานฯ

หมวดที่ 9
การแก้ไข หรือเพิ่มเติมระเบียบ ข้อบังคับ

ข้อ 29 การแก้ไข หรือเพิ่มเติมระเบียบ ข้อบังคับจะกระทำได้โดยมีมติที่ประชุมใหญ่และต้องมีคะแนนเสียอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของสมาชิกที่เข้าประชุม โดยไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ และกฎหมาย

หมวดที่ 10
การยุบหรือเลิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

ข้อ 30 กองทุนสวัสดิการชุมชนจะยุบหรือเลิกได้ก็ต่อเมื่อมีมติที่ประชุมใหญ่ให้ยุบหรือเลิก

ข้อ 31 เมื่อมีการยุบหรือเลิก กองทุนสวัสดิการชุมชน ให้คณะกรรมการกองทุนฯ ให้มีการชำระบัญชีและจัดการสินทรัพย์ โดยโอนเข้าเป็นรายได้ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้วงน้ำขาว ในส่วนของเงินสาธารณประโยชน์

□□□□□.indd 121 5/23/09 10:55:11 PM

ชุมชนตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

โดย...กรเกษ ศิริบุญรอด

"ชุมชนเขาคราม" สร้างแผนแม่บทแก้จน: การจัดการความรู้ฉบับชาวบ้าน

จากตัวเมืองจังหวัดกระบี่ไปประมาณสิบกว่ากิโลเมตรเป็นที่ตั้งของตำบลเขาคราม ชมชนเล็กๆ ที่ในอดีตคนในชุมชนเคยมีหนี้สินรวมกันกว่า 120 ล้านบาท ทั้งที่เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และหนี้นอกระบบ แต่มาวันนี้ปัญหาเหล่านั้นได้คลี่คลายลง เนื่องจากการร่วมแรงร่วมใจของคนในตำบล ระดมทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติ ริเริ่มจัดทำแผนแม่บทชุมชนขึ้นมาใช้จัดการปัญหาในชุมชน และร่วมมือกันดำเนินงานด้วยตัวเอง โดยมีจุดหมายปลายทางคือ สังคมสวัสดิการที่คนในชุมชนเป็นผู้สร้างและรับประโยชน์

หนี้ 120 ล้าน : จากความไม่รู้สู่ความรู้และปัญญา

ตำบลเขาครามประกอบไปด้วย 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านทุ่ง หมู่ 2 บ้านหนองจิก หมู่ 3 บ้านไหนหนัง หมู่ 4 บ้านเขาแก้ว หมู่ 5 บ้านเขาขาว และหมู่ 6 บ้านเขาค้อม โดยมีอาณาเขตทางทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามันใน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองจิก และบ้านไหนหนัง มีประชากรกว่า 8,000 คน ที่อยู่รวมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชาวเขาครามจึงประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น การทำสวนปาล์ม สวนยางพารา เลี้ยงสัตว์ และการประมง เป็นต้น

แม้ว่าชาวเขาครามจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลาย แต่ก็มีหนี้สินมากมายเช่นเดียวกับชาวบ้านในพื้นที่อื่นๆ จนกระทั่งเมื่อประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบไปถึงชุมชนรากหญ้าอย่างเช่นเขาครามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในช่วงนั้นเอง แวดวงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้มีการจุดประกายเรื่องการจัดทำ "แผนแม่บทชุมชน" ขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือให้ชาวบ้านได้

□□□□□.indd 122 5/23/09 10:55:11 PM

ทบทวนตัวเอง และจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนและหาทางออกด้วยการพึ่งตนเอง ต.เขาครามเป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้รับคัดเลือกจากมูลนิธิหมู่บ้านให้เข้าร่วมเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนเข้มแข็ง ในปี พ.ศ. 2543 โดยมีกิจกรรมสำคัญคือ การรวบรวมผู้นำของชุมชนมาร่วมดำเนินงานจัดกิจกรรมทบทวนตัวเอง ศึกษาข้อมูล รวมรวมความคิด กำหนดทิศทาง กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และกำหนดอนาคต ตลอดจนสร้างอุปนิสัย พันธะสัญญา หรือความเชื่อมั่นที่ดีของคนให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่มาจากจิตสำนึก ผูกพัน หวงแหนชุมชน หวงแหนชาติของตนเองเป็นที่ตั้ง เพื่อให้ชุมชนเขาครามสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีนายเชษฐา มุคุระ นายก อบต. เป็นประธาน และธกส. สนับสนุนด้านเงินทุนในการดำเนินงาน ส่วนสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้านคอยเป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุน ด้านข้อมูล ด้านวิชาการ และให้กำลังใจ

การร่างแผนแม่บทชุมชนเริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน เพื่อทำความรู้จักตัวเอง แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ดังนี้ 1. รู้จักตนเอง เป็นการสำรวจให้รู้ว่าตัวเองเป็นอยู่อย่างไร ทำไมถึงเป็นหนี้ ไม่มีเงิน มีรายได้เท่าไร ใช้จ่ายค่าอะไรไปแค่ไหน 2. รู้จักชุมชน เป็นการค้นหาศักยภาพของชุมชนว่าเขาครามมีอะไรดี รากเหง้าเป็นอย่างไร มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไร และ 3. รู้จักโลก คือการสร้างนิสัยการสร้างอนาคตได้ "ก่อนที่จะมีการสำรวจตัวเอง แรกเริ่มเดิมทีชาวบ้านไม่เชื่อว่าชุมชนจะมีปัญหาหนี้สินมากมาย แต่พอได้ทำแบบสอบถาม ได้ทำบัญชี กรอกตัวเลขค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เพื่อหาต้นเหตุของการไม่มีเงิน ผลสำรวจทำให้ผมถึงกับตกใจ เพราะว่าคนในเขาครามกว่า 1,600 ครัวเรือน เป็นหนี้รวมกันมากกว่า 120 ล้านบาท" นายเชษฐา กล่าว จากข้อมูลหนี้สินครัวเรือนซึ่งไม่เคยเปิดเผยมาก่อน เมื่อนำมารวมกันได้กลายเป็นข้อมูลสำคัญที่ช็อกคนทั้งตำบล แทบไม่มีใครเชื่อว่าชาวเขาครามจะเป็นหนี้รวมกันมากถึงเพียงนี้ ไม่มีใครรู้ว่าชาวเขาครามต้องซื้อข้าวสารกันปีละถึง 6 ล้านบาท ซื้อเหล้า บุหรี่ ขนมขบเคี้ยวปีละนับสินล้านบาท ความรู้นี้ได้นำไปสู่การหวนทบทวนวิถีชีวิตของคนเขาครามใหม่ เกิดเป็นจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาร่วมกันแล้ว จึงมีการจัดเรียกประชุมแกนนำ พูดคุยตกลงกันจะทำแผนแม่บทชุมชนแบบพึ่งตนเอง นายประพาส ธรรมศรี เลขาธิการ อบต. กล่าวว่า การประชุมจะเป็นการถกปัญหากันถึงข้อมูลที่ได้สำรวจมา พอเห็นตัวเลขค่าใช้จ่ายของคนเขาครามที่มีมากกว่ารายรับ ที่ประชุมจึงรู้ทันทีว่า ในแผนแม่บทที่จะร่างขึ้นมา แผนนั้นจะต้องพึ่งตัวเองให้มากที่สุด คือ ต้องลดการนำเข้าสินค้าภายนอก เพื่อเงินของชุมชนจะได้

□□□□□.indd 123 5/23/09 10:55:12 PM

ไม่รั่วไหลไปอยู่ที่อื่น และต้องสร้างนิสัยการเก็บออม "ผมจำได้ว่าระหว่างที่เราประชุมหาทางออก โดยมีกองข้อมูลเอกสารวางอยู่เต็มโต๊ะ ก็มีชาวบ้านคนหนึ่งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาว่า ถ้าคนเขาครามจะเป็นหนี้ ก็น่าจะเป็นหนี้กันเอง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น เพื่อระดมเงินทุนให้หมุนเวียนอยู่ในตำบล แทนที่จะเป็นหนี้คนข้างนอก" นายประพาส กล่าว

เส้นทางสู่การเรียนรู้ใหม่

เมื่อชาวบ้านตกลงกันจะจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ แต่ขาดประสบการณ์ในการดำเนินงาน ดร.วิชิต นันทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถานบันพัฒนาชุมชน มูลนิธิหมู่บ้าน จึงเข้ามามีบทบาททำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง หรือ "คุณอำนวย" สร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ชาวบ้าน ดร.วิชิต กล่าวว่า จุดเริ่มต้นที่สำคัญคือ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้าน ว่าตนเองมีศักยภาพอยู่ในตัวมากมาย การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดกับชาวบ้านจะถูกถ่ายทอดผ่านกิจกรรม 4 วิธีด้วยกันคือ

1. สร้างเวทีการเรียนรู้ เป็นวิธีที่ช่วยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ทุกคนได้กล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
2. การทำแบบสำรวจข้อมูล เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ให้ชาวบ้านได้ทบทวนตัวเอง โดยแบบสอบถามจะอยู่ในรูปแบบของคำถามที่ทำให้เกิดการทบทวนตัวเอง ตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ ไปจนถึงเรื่องที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ครอบครัวมีกี่คน แต่ละคนประกอบอาชีพอะไรบ้าง มีรายรับ รายจ่ายเท่าไร เป็นต้น
3. การค้นหาลายแทงชีวิต เป็นการจัดทำคู่มือของชุมชนที่ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดทำ และร่วมกันคิดกำหนดทิศทางในการแก้ปัญหา โดยผ่านการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบจากข้อมูลรายได้ รายจ่าย หนี้สินรวม ทรัพยากร และศักยภาพที่เป็นจริงในแต่ละชุมชน เพื่อกำหนดอนาคตของชุมชน เปรียบเสมือนการวางวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในชุมชน
4. การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน เป็นการไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน แล้วนำความรู้ที่ได้จากการดูงานมาปรับใช้ให้เข้ากับท้องถิ่น

□□□□□.indd 124 5/23/09 10:55:12 PM

"ชาวบ้านไม่ชอบฟังทฤษฎีวิชาการ การจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวบ้านจะต้องยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ การศึกษาดูงานตามหน่วยงาน หรือชุมชน ที่ประสบความสำเร็จจึงเป็นสิ่งสำคัญ" ดร.วิชิต กล่าว

ดังนั้น ดร.วิชิต จึงเตรียมรายชื่อและข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และการทำแผนแม่บทชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชาวเขาครามได้ไปศึกษาหาความรู้ เช่น กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียน จ.พระนครศรีอยุธยา เด่นเรื่องการส่งผลิตภัณฑ์ทางเกษตรออกขาย ประเทศอิสราเอล กลุ่มอบต.ดอยสุเทพ จ.เชียงใหม่ ศึกษาเรื่องการทำแผนแม่บทชุมชน ศูนย์พัฒนาอาชีพและรายได้ ต.ชมพู จ.เชียงใหม่ ที่มีจุดเด่นเรื่องสร้างรายได้แก่สมาชิก กลุ่มของครูประยงค์ รณรงค์ ต.ไม้เรียง จ.นครศรีธรรมราช และกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน ต.คลองเปียะ จ.สงขลา เป็นต้น

นายเชษฐา กล่าวว่า ตลอดระยะเวลา 1 ปี ที่ชาวเขาครามทุ่มเทแรงกายแรงใจ ศึกษาข้อมูลในเชิงลึกตามหน่วยงานต่างๆ เพื่อดูความเป็นไปได้ในทุกๆ ด้านของการทำแผนแม่บทชุมชนเข้มแข็ง และการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้ชาวเขาครามมีข้อมูลที่เพียงพอจะสร้างแผนแม่บทเป็นของตัวเอง

จากนั้น แกนนำชาวบ้านจึงมาระดมสมองกันนำข้อมูลจริงที่มีอยู่มาผนวกกับความต้องการของชาวเขาครามถึง "สิ่งที่อยากเห็น อยากเป็น อยากมี" ในอนาคตข้างหน้า และท้ายที่สุดก็นำมาสรุปเป็นบทเรียนของตนเอง จนกลายเป็นแผนแม่บทชุมชนเขาครามที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยมีเป้าหมายหลักในการลดหนี้และการสร้างสวัสดิการในชุมชนให้ "กินดี อยู่ดี มีสุข" ที่มีเนื้อหาครอบคลุม 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ 1. ทำให้เกษตรกรลดต้นทุนในการผลิตและการดำรงชีวิต 2. ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และ 3. สร้างนิสัยการออมให้เกิดขึ้นในชุมชน

แผนแม่บทชุมชนเข้มแข็งตำบลเขาคราม เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไปสู่การพึ่งตนเอง ที่กำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันไปในทุกส่วนของระบบเศรษฐกิจสังคมของชุมชนเขาครามบนพื้นฐานของทรัพยากร ผลผลิตและความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน แบ่งออกเป็น 4 สถาบัน คือ 1. สถาบันการเรียนรู้ 2. สถาบันการเงิน 3. สถาบันวิสาหกิจชุมชน และ 4. สวัสดิการชุมชน

□□□□□.indd 125 5/23/09 10:55:12 PM

ออมทรัพย์สู่ธนาคารตำบล

จากการดำเนินการตามแผนแม่บทชุมชนของตำบลเขาคราม ทำให้ในปี พ.ศ. 2544 ชาวเขาครามสามารถจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ระดับหมู่บ้าน เพื่อปลูกฝังนิสัยการออมทรัพย์ให้เกิดแก่ชุมชน และเป็นการระดมทุนสร้างเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมสวัสดิการของชุมชนในอนาคต

"การออมเงินคนละ 100 บาท 200 บาทต่อเดือน ดูเหมือนจะเป็นเงินจำนวนไม่มาก แต่ถ้าอาศัยจำนวนสมาชิกมาก ๆ จะทำให้เงินที่ดูน้อยนิดกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ และหมุนเวียนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้ ก่อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ตามมาได้ อีกทั้งกลุ่มออมทรัพย์เป็นส่วนสำคัญของระบบสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายที่คนในชุมชนต้องการ" เมื่อมาเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ระดับหมู่บ้านแล้ว กลุ่มแกนนำชาวบ้านยังได้ทำการต่อยอดความรู้เกี่ยวกับการออมทรัพย์ ด้วยการไปศึกษาดูงานตามหน่วยงานทั่วประเทศ พร้อมกับการจัดฝึกอบรมผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการเงิน การบัญชี ระบบการออมทรัพย์ ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล อย่างไม่ลดละเป็นเวลาร่วม 2 ปี เพื่อนำไปสู่การสร้างธนาคารตำบลชุมชนเขาครามในโอกาสต่อมา

จากการทำงานอย่างหนักตลอด 2 ปี ของกลุ่มแกนนำชาวบ้านจนสามารถสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาดูงาน พบว่า ชุมชนที่พอจะนำมาเป็นแบบอย่างในเรื่องวิธีการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม ต.ไม้เรียง ที่มีจุดเด่นตรงการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ที่แต่ละหมู่บ้านจะแยกการบริหารจัดการออกจากกัน ทำให้การบริหารจัดการกลุ่มง่ายขึ้น ส่วนกลุ่มออมทรัพย์ ต.คลอดเปียะ จะมีจุดเด่นเรื่องการรวมกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านขึ้นมาเป็นกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบล ทำให้สามารถระดมทุนได้มากและเติบโตได้เร็วมาก ผลดีคือก่อให้เกิดการรวมทุนในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้เร็ว และสามารถจัดสวัสดิการชุมชนได้ทั่วถึง รวดเร็วและเป็นเงินก้อนโต

นายเชษฐา กล่าวว่า เมื่อเราได้ผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลมาแล้ว จึงนำข้อดีของทั้ง 2 แห่ง มาปรับใช้กับระบบออมทรัพย์ของตำบล ด้วยการใช้ระบบการบริหารจัดการแบบชุมชนไม้เรียงคือ การแยกการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ออกเป็นแต่ละหมู่บ้าน แต่ทุกหมู่บ้านจะต้องนำเงินมาฝากที่ออมทรัพย์ตำบล เพื่อเป็นการระดมทุนให้ได้มากเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนคลองเปียะ

□□□□□.indd 126 5/23/09 10:55:12 PM

ด้วยความพากเพียรพยายามของแกนนำชาวบ้านในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระบบทุน ทำให้ในปี พ.ศ. 2546 ชาวเขาครามได้ต่อยอดความรู้จากการออมทรัพย์ระดับหมู่บ้าน จัดตั้งเป็นธนาคารชุมชนตำบลเขาคราม ซึ่งเป็นธนาคารชุมชนแห่งแรกในประเทศไทย โดยการรวมกลุ่มออมทรัพย์ระดับหมู่บ้าน รวมกันเป็นตำบล ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 5,000 คน และมีเงินทุนหมุนเวียนกว่า 20 ล้านบาท เพื่อให้เป็นแหล่งทุนสำคัญที่สมาชิกสามารถกู้ยืมไปลงทุนในวิสาหกิจชุมชน ให้ชาวบ้านมีส่วนถือหุ้นโครงการวิสาหกิจชุมชนของตำบล และอีกส่วนหนึ่งนำไปจัดเป็นสวัสดิการชุมชน

นายสราวุธ มุคุระ อายุ 43 ปี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านทุ่ง เล่าว่า ตนเป็นผู้ใหญ่บ้านมา 8 ปี เรียนจบแค่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาไฟฟ้า ไม่เคยมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการองค์กร การทำบัญชี แต่เมื่อต้องมารับหน้าที่เป็นเลขาธิการของสภาบริหารชุมชนเขาคราม จึงต้องมาเริ่มเรียนความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออมทรัพย์ การบริหารจัดการองค์กร "ตั้งแต่ผมรับหน้าที่เป็นเลขาธิการ ทำให้ผมต้องไปเรียนเพิ่มเติมมากมาย ทั้งเรื่องการทำบัญชี การเงิน การตลาด และหลักการการบริหารจัดการ ทีแรกก็รู้สึกหนักใจมาก ที่ต้องเริ่มเรียนสิ่งใหม่ๆ ตอนอายุมากแล้ว แต่ถือว่าเป็นโชคดีที่เมื่อเรียนมาแล้ว ได้นำสิ่งที่เรียนมาปฏิบัติในการทำงานจริง ทำให้เมื่อไม่รู้ ไม่เข้าใจเรื่องไหน ผมจะต้องรีบเสาะหาคำตอบ ทั้งการค้นคว้าจากตำรา การสอบถามผู้รู้ หรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากคนในชุมชน อีกทั้งยังมี ดร.วิชิต ที่คอยให้คำแนะนำให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด" ผู้ใหญ่บ้าน กล่าว และว่าเจ้าหน้าที่ในธนาคารตำบลเขาครามส่วนใหญ่จบการศึกษาแค่ ป.4 เท่านั้น แต่ทุกคนก็สามารถบริหารจัดการธนาคารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเจ้าหน้าที่ทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้งานต่างๆ การเรียนน้อยจึงไม่ใช่ปัญหาในการทำงาน

วิสาหกิจชุมชน : ธุรกิจของชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน

การสั่งสมองค์ความรู้จากการดำเนินงานสร้างแผนมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวบ้านตกผลึกทางความคิด สามารถเชื่อมโยงภาพของการพัฒนาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร แล้วนำความคิดเหล่านั้นมาสร้างเป็นธุรกิจของชุมชน นายเชษฐา กล่าวว่า การทำธุรกิจในชุมชนต้องใช้ "ทุน" และ "ทรัพยากร" เดิมที่มีอยู่แล้วนำมาบริโภคในชุมชน

□□□□□.indd 127 5/23/09 10:55:13 PM

"จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ชุมชนเขาครามเมื่อเลิกทำนาต้องซื้อข้าวสารปีละ 6 ล้านบาท ซื้อน้ำปลาปีละ 8.4 แสนบาท ทั้งๆ ที่มีผลผลิตจากปลากระดัก ค่าใช้จ่ายสำหรับปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงปีละ 48.9 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินที่คนในชุมชนต้องเสียไปให้กับภายนอก ทำให้คนในชุมชนเขาครามมีหนี้สินรุงรัง ชาวบ้านจึงคิดกันว่าจะทำอย่างไรถึงจะ "ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้" นายเชษฐา กล่าว และว่า ผลจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมที่สามารถลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน คือการดำเนินวิสาหกิจชุมชน เพื่อการจัดการ "ทุน" (ทรัพยากร) ของชุมชน สร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยเริ่มจากการผลิตเอง ใช้เอง กินเอง ส่วนเกินจากการบริโภคจะนำไปขาย และตลาดที่ใหญ่ที่สุดคือ ตลาดในชุมชนเขาครามนั่นเอง เป็นการลดการนำเข้าสินค้าจากภายนอก

การจัดระบบเศรษฐกิจและสังคมของตำบล ได้แบ่งออกเป็น 5 ระบบ โดยแยกตามลักษณะของผลิตภัณฑ์และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ประกอบไปด้วย 1. ระบบอาหาร คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ขนมนมเนย การทำผลไม้แช่อิ่ม 2. ระบบของใช้ คือ งานจักสานต่างๆ 3. ระบบทุน คือ ธนาคารตำบลที่ชาวเขาครามสามารถกู้เงินมาลงทุนได้ 4. ระบบผลิต คือ การส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น การประมง การทำสวนยาง สวนปาล์ม เป็นต้น และ 5. ระบบการจัดการผลิตคือ การดำเนินการทำวิสาหกิจชุมชน

ปัจจุบันชุมชนเขาครามมีวิสาหกิจชุมชนถึง 3 โรงงาน คือ ลานเทปาล์ม โรงงานหมักปุ๋ย โรงงานน้ำปลา นอกจากนี้ยังมีวิสาหกิจอีกหลายประเภทที่กำลังจะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจทุกอย่างของชุมชนเขาครามจะถูกส่งมาขายที่สหกรณ์วิสาหกิจชุมชนตำบลเขาคราม ทำให้ชาวบ้านในตำบลสามารถจับจ่ายซื้อของได้ในราคาถูก และยังได้เงินปันผลทุก 6 เดือน ในประการสำคัญรายได้จากการทำวิสาหกิจชุมชนทุกประเภทจะถูกหัก 10% เพื่อเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน อันเป็นเสมือนเป้าหมายของชาวบ้านที่ต้องการ "กินดี อยู่ดี" วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นธุรกิจที่ชาวบ้านร่วมกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมิใช่ประโยชน์ส่วนตน

นอกจากนี้ผลที่ได้จากการทำงานพัฒนาท้องถิ่นของชาวเขาครามนั้น ได้ย้อนกลับมาเป็นสวัสดิการให้แก่ทุกคนในชุมชน โดยผู้ด้อยโอกาสจะได้รับการช่วยเหลือจากกองทุน เช่น สวัสดิการของคนสูงอายุ และทุนการศึกษาแก่เด็กที่เรียนดี แต่ขาดแคลน

□□□□□.indd 128 5/23/09 10:55:13 PM

ทุนทรัพย์ ส่วนผู้ที่เป็นสมาชิกของธนาคารจะได้รับเงินปันผลและเงินช่วยเหลือพิเศษในกรณีต่างๆ เช่น ค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาล และค่าฌาปนกิจ เป็นต้น

ณ วันนี้ ความสำเร็จของชาวชุมชนเขาครามได้กลายเป็นต้นแบบให้กับงานพัฒนาชุมชนระดับชาติไปแล้ว จากเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ชาวเขาครามผู้ประสบวิกฤตชีวิตอย่างหนักได้ศึกษาเรียนรู้จากการดูงาน "เรื่องดีๆ" ที่ชาวบ้านในที่อื่นๆ ทำ แต่ปัจจุบันนี้ชุมชนเขาครามกลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานและเรียนรู้ของชุมชนอื่นๆ อีกมากมายทั่วประเทศ เคล็ดลับที่ชาวเขาครามเพียรบอกผู้มาดูงานคือ ขอให้ประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากเขาครามให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละชุมชน คนในชุมชนจะต้องเรียนรู้ร่วมกันบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง โดยมีเป้าหมายปลายทางร่วมกัน

□□□□□.indd 129 5/23/09 10:55:13 PM

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 มีจำนวนสมาชิกครั้งแรก 212 คน จำนวนหุ้น 467 หุ้น มีเงินสัจจะสะสมครั้งแรกจำนวน 9,340 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 807 คน มีเงินออม 6,001,918 บาท มีคณะกรรมการดำเนินงาน 15 คน ทุกวันที่ 2 ของทุกเดือน ตั้งแต่เวลา 06.00- 09.00 น. สมาชิกจะต้องนำเงินมาออมสัจจะ โดยสัจจะต่ำสุด 20 บาท และสูงสุด 1,000 บาท ต่อคน และทุก 1 ปี จะมีการปันผลให้กับสมาชิก

ฐานคิดสำคัญ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จัดตั้งขึ้นมาจากฐานคิดที่สำคัญ คือ เพื่อให้มีกองทุนเป็นของตัวเอง ให้มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และเพื่อการพึ่งตนเองในอนาคตของคนในชุมชน

ส่วนใหญ่สมาชิกมาจาก ตำบลบ้านขามจำนวน 4 หมู่บ้านประกอบด้วย บ้านขาม หมู่ 2 บ้านหนองลูกช้าง หมู่ 3 บ้านงิ้ว หมู่ 4 บ้านโนนตะโก หมู่ 10 และตำบลหนองโดน บ้านพลับ หมู่ 5 ลักษณะพิเศษของสมาชิก จะเป็นหมู่บ้านใกล้กัน เป็นเครือญาติที่เห็นประโยชน์ และได้รับข่าวสารการเปิดรับสมาชิกใหม่

หลักการบริหารจัดการ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม มีโครงสร้างการบริหารแบบแนวราบที่เน้นการทำงานร่วมกัน การประสานงานกันภายในโดยทำงานตามภารกิจที่รับมอบหมายจากคณะกรรมการ และสมาชิกมีการแบ่งงานกันทำ ภายใต้การทำงานของคณะกรรมการ 15 คน โดยมีนายประจวบ แต่งทรัพย์ ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความเข้มแข็ง อดทน และเสียสละ เป็นที่ยอมรับของคนทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นประธานดำเนินการ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 1 ปี

เมื่อปี พ.ศ. 2546 ได้มีการนำเงินกองทุนมาบูรณาการร่วมกัน 10 กองทุนด้วยเหตุผลสำคัญคือ

□□□□□.indd 130 5/23/09 10:55:13 PM

1. แก้ปัญหาความซ้ำซ้อนในการกู้ยืมให้สมาชิกกู้ยืมจากแหล่งเดียว
2. ดอกเบี้ยถูกกว่าเพราะต้นทุนเงินกู้มีปริมาณมากขึ้น
3. นำเงินในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทุกบาททุกสตางค์อย่างเต็มที่
4. ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ พึ่งพาภายนอกน้อยที่สุด
5. เป็นการผนึกกำลังคน กำลังทุนในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
6. ลดภารกิจของคณะกรรมการในการทำงานภายในกลุ่มของตนเอง

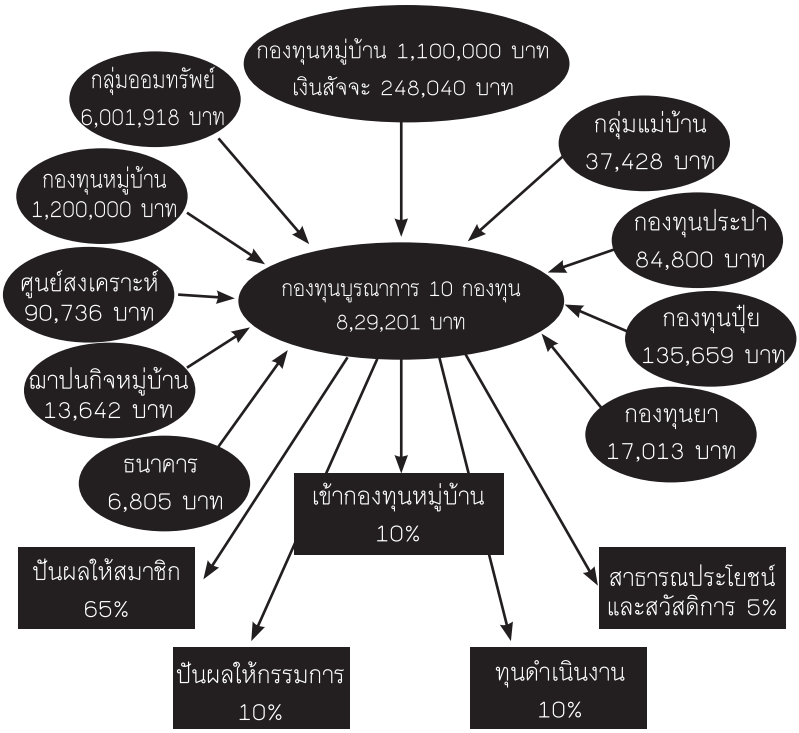

□□□□□.indd 131 5/23/09 10:55:14 PM

กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับชุมชนและสมาชิกs

1. **ประเภทของการจัดสรรผลกำไร**

ปันผลสำหรับสมาชิกและกรรมการที่ฝากเงินสัจจะประจำทุกปี

ค่าบริหารจัดการจะจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิก

ค่าดำเนินการสำหรับเป็นค่าสมุดฝากเงินสัจจะ อุปกรณ์ ค่าพาหนะ ค่าอาหาร และอื่นๆ

จัดสรรสำหรับการบำรุงดูแลสาธารณประโยชน์ จัดสวัสดิการและพัฒนาหมู่บ้าน

2. **การจัดสรรผลประโยชน์**

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม เริ่มนำดอกผลมาจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก และชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ถึง 2546 เป็นงบประมาณรวมทั้งสิ้น 550,854 บาท ส่วนใหญ่เป็นการจัดสวัสดิการในเรื่องการปันผลให้แก่สมาชิก การคืนกำไรสู่ชุมชน เช่น สร้างอาคารศูนย์สงเคราะห์ราษฎร์ประจำหมู่บ้าน ซื้อเครื่องมือซ่อมไฟฟ้าเพื่อเป็นอุปกรณ์กลางของชุมชน สร้างธนาคารข้าว สร้างถนน ซื้อที่ดินเพื่อขุดสระน้ำสำหรับทำประปาหมู่บ้าน ซื้อถังขยะให้หมู่บ้าน สร้างศาลาเอนกประสงค์ จัดสรรให้ผู้พิการ เด็กกำพร้า ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ค่าน้ำค่าไฟให้วัด สนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน ทุนการศึกษาเด็กเรียนดี สร้างกุฏิพระ เป็นต้น

กองทุนสวัสดิการออมวันละบาท

เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2548 เพื่อจัดสวัสดิการภาคประชาชน มีสมาชิกครั้งแรก 350 คน มีเงินออม 39,185 บาท ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องจ่ายค่าธรรมเนียมคนละ 15 บาท ณ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 มีเงินทั้งหมด 69,035 บาท การจัดสรรสวัสดิการเป็นดังนี้

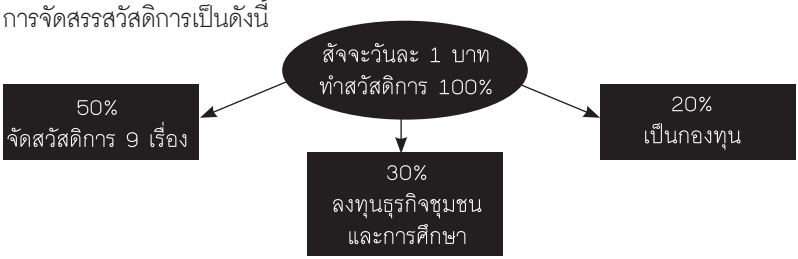

□□□□□.indd 132 5/23/09 10:55:14 PM

สำหรับสวัสดิการที่จัดสรรแก่สมาชิกและชุมชน ซึ่ง ณ ปัจจุบันยังจัดไม่ครบทั้งหมด 9 เรื่อง เนื่องจากกองทุนยังมีงบประมาณจำกัด ได้แก่ 1) สวัสดิการ 2) สวัสดิการแก่ (อายุ 60 ปี) 3) สวัสดิการเจ็บ 4) สวัสดิการตาย

ผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการ

1. การสนับสนุนจากภายนอก

เมื่อ พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2545 ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ และเอกชน ดังนี้ กรมการพัฒนาชุมชน สนับสนุนเงินสร้างศูนย์สาธิตการตลาดจำนวน 300,000 บาท สนับสนุนกองทุนปุ๋ยจำนวน 100,000 บาท กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) สนับสนุนงบประมาณตั้งโรงสีข้าว 430,000 บาท โดยชุมชนสมทบแรงงานและอุปกรณ์ก่อสร้าง 300,000 บาท งบประมาณสมทบก่อสร้างขยายลานตากข้าวโพด ตาชั่ง เครื่องวัดความชื้น อาคารสำนักงาน หอกระจายข่าวให้กับบ้านหนองลูกช้าง และสมาชิกลานตากข้าวโพด สนับสนุนทุนหมุนเวียน การศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่อง การจัดการโรงสีชุมชน ทำสวนสมุนไพร รวม 1,750,000 บาท สำนักงานจังหวัดสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างฉางข้าวจำนวน 814,000 บาท อบต. สนับสนุนงบก่อสร้างลานตากข้าวโพดจำนวน 25,000 บาท สนับสนุนขยายเขตไฟฟ้าจำนวน 180,000 บาท งบประมาณทุนหมุนเวียนและเรียนรู้การบริหารจัดการจำนวน 1,000,000 บาท และได้รับสนับสนุนงบกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัด ตำบลละ 1 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างขยายผลลานตากข้าวโพด 552,000 บาท และเครื่องสีข้าวโพด 250,000 บาท

2. การสนับสนุนภายในชุมชน

สนับสนุนการประกอบอาชีพของชุมชน

พ.ศ. 2543 จัดสรรเงินกองทุนของกลุ่มออมทรัพย์ซื้อปุ๋ย และเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดมาจำหน่ายให้สมาชิกนราคาถูก และดอกเบี้ยต่ำ พร้อมให้เครดิตได้จำนวน 300,000 บาท

พ.ศ. 2544 จัดสรรเงินกองทุนของกลุ่มออมทรัพย์มาเป็นทุนหมุนเวียนรับซื้อเมล็ดข้าวโพด และซื้อปุ๋ยเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด มาให้สมาชิกซื้อในราคาถูก และดอกเบี้ยต่ำ พร้อมให้เครดิตจำนวน 300,000 บาท

□□□□□.indd 133 5/23/09 10:55:14 PM

พ.ศ. 2545 จัดสรรเงินกองทุนของกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม มาซื้อปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดจำนวน 130,000 บาท ให้สมาชิกซื้อในราคาถูกและดอกเบี้ยต่ำ พร้อมให้เครดิต

พ.ศ. 2546 จัดสรรเงินกองทุนบูรณาการของชุมชน จำนวน 2,200,000 บาท มาซื้อปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้สมาชิกซื้อในราคาถูกและดอกเบี้ยต่ำ และเป็นทุนหมุนเวียนในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้สมาชิกในฤดูเก็บเกี่ยวแ

การสนับสนุนด้านธุรกิจชุมชน

พ.ศ. 2544 จัดสรรเงินปันผลกำไรจากหลายกิจกรรมในหมู่บ้านมาซื้อที่นาจำนวน 7 ไร่ พร้อมโรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่ 300,000 บาท

พ.ศ. 2546 จัดสรรเงินกองทุนบูรณาการ ดังนี้

- ขายที่นา 7 ไร่ มาซื้อ 9 ไร่ 1 งาน เป็นเงิน 238,500 บาท เพื่อทำนารวมให้สมาชิก ผลิตข้าวพันธุ์ดีเพื่อเป็นกองทุนให้สมาชิกกู้ยืม
- ซื้อรถตักข้าว และข้าวโพด 2 คัน ราคา 400,000 บาท
- ซื้อรถบรรทุกสิบล้อ 1 คัน ราคา 200,000 บาท
- ถมดิน ซ่อมแซมและเคลื่อนย้ายศาลาเฉลิมพระเกียรติ 200,000 บาท
- ทำกำแพงกั้นดิน 90,000 บาท

ผลที่เกิดต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในชุมชน

1. ผลที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

กิจกรรมธุรกิจชุมชน

- โรงสีข้าวชุมชน มีคณะกรรมการ 9 คน ดูแล ดอกผลที่เกิดขึ้น กลุ่มได้จัดสรรให้กับสมาชิก ปันผลให้กับผู้นำข้าวมาสี เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นำข้าวมาสีมากขึ้น จัดสรรสำหรับการบริหารจัดการครอบครัวคนสีข้าวและพัฒนาหมู่บ้าน
- ลานตากข้าวโพด ทำให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการดูแลการรับซื้อขายข้าวโพด และจำหน่ายข้าวโพดให้กับพ่อค้าหรือโรงงานอาหารสัตว์

□□□□□.indd 134 5/23/09 10:55:14 PM

- การจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและปุ๋ย สมาชิกจะได้ดอกผลจากการจำหน่าย และให้เครดิตดอกเบี้ยต่ำตลอดทั้งปี
- ศูนย์สาธิตการตลาด จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งน้ำมันเชื้อเพลิง
- การแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจน เงินสัจจะสะสมทรัพย์ของสมาชิก สามารถนำมาปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมรายบุคคลเพื่อหมุนเวียนใช้จ่าย ในการอุปโภคบริโภค และการประกอบอาชีพรายปี และรายเดือนเป็นทุนหมุนเวียน หรือแก้ปัญหาหนี้สินได้

กลุ่มได้ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและปุ๋ยมาปล่อยเครดิตให้สมาชิกนำไปเพาะปลูกก่อน และจะเก็บเกี่ยวและขายข้าวโพดให้ลานตากแล้วจึงหักหนี้กัน ทำให้สมาชิกไม่ไปกู้เงินนอกระบบมาประกอบอาชีพ หรือกู้ไปทำงานต่างประเทศ

การพัฒนาศักยภาพบุคคลของชุมชน

- ผู้นำสำคัญในชุมชน การทำกิจกรรมทำให้เกิดผู้นำทั้งชายและหญิงมีลำดับขั้นของการนำอย่างไม่เป็นทางการ มีผู้นำหลัก ผู้นำรองที่แสดงออกถึงศักยภาพของผู้นำ อยู่ในกติกา เคารพผู้อาวุโส ฟังเหตุผลของกันและกัน นุ่มนวลอ่อนโยนต่อกัน จริงใจและไม่แย่งชิงผลประโยชน์กัน
- การพัฒนาประสบการณ์คนทำงานให้เรียนรู้ตามความถนัด เช่น นักการตลาด นักบัญชี และการเงิน ช่างฝีมือของชุมชน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน จะมีการแบ่งความรับผิดชอบอย่างไม่หลีกเลี่ยง ในส่วนของสมาชิกจะฝากเงินและใช้หนี้ตรงเวลา รวมทั้งปฏิบัติตามกติกาอย่างจริงจัง

กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนมีกองทุนเป็นกองกลางในการทำกิจกรรมของชุมชน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าประสานงาน ค่าซ่อมบำรุงต่างๆ กองทุนนี้ได้เกิดมาจากผลกำไรธุรกิจ เงินปันผลของกลุ่มออมทรัพย์ เป็นวิทยากรของผู้นำ คณะกรรมการ และของสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการจัดการค่าสถานที่ ค่าอาหาร ที่มาศึกษาดูงาน

ป่าชุมชน ได้ร่วมกันฟื้นฟูป่าชุมชน มีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมทุกปี จนทำให้ชุมชนมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ จำนวน 37 ไร่

□□□□□.indd 135 5/23/09 10:55:14 PM

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบสังคม

1. ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนแบบบูรณาการจากฐานการออมร่วมกันในชุมชน ทำให้ชุมชนขยายผลไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจโรงสีข้าว ศูนย์เรียนรู้ธุรกิจข้าวโพด ศูนย์เรียนรู้การออมทรัพย์ชุมชน ศูนย์สาธิตการตลาด ซึ่งสามารถเรียนรู้อย่างครบวงจร และในเชิงการบูรณาการการบริหารจัดการ

2. ผู้นำในการประสานเชื่อมโยงกับสังคมภายนอก กลุ่มได้เป็นสมาชิกชมรมกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบลในปี พ.ศ. 2544 เชื่อมโยงให้สมาชิก และบุคคลในชุมชนอื่นมาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน ลานตากข้าวโพด นอกจากการเชื่อมโยงกับชุมชนข้างเคียงภายในตำบล อำเภอ จังหวัด แล้วยังเชื่อมโยงกับชุมชนในจังหวัดอื่นด้วย

ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ

1. **ปัจจัยภายใน**

- ผู้นำชุมชน — ผู้นำที่ประสานงานเชื่อมโยง และไปเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครับ และเอกชน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีโอกาสได้รับงบประมาณมากขึ้น ผู้นำเกิดทักษะเทคนิค วิธีการบริหารต่างๆ จากภายนอก มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับชุมชน และนำประสบการณ์มาถ่ายทอดให้กับคณะกรรมการ กลุ่ม สมาชิกได้อย่างเท่าทัน และสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นทั้งจากภายในชุมชน และนอกชุมชน
- ผู้นำที่ปฏิบัติการด้านต่างๆ ที่เน้นการทำงานร่วมกัน ประสานกันเป็นแนวราบ ไม่มีการสั่งการ เสนอความเห็นร่วม คิดร่วม ตัดสินใจร่วม และแก้ไขปัญหาร่วม
- การจัดปรับกระบวนการดำเนินงาน มีการเรียนรู้จัดปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงาน และจัดสรรผลประโยชน์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนทุกปี เช่น โครงสร้างการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกติกาของกลุ่ม ผลประโยชน์ของชุมชน และกติกาหรือข้อปฏิบัติร่วมกัน เป็นต้น

□□□□□.indd 136 5/23/09 10:55:15 PM

- ความโปร่งใสและความไว้วางใจกันและกัน มีการตรวจสอบกันเป็นทอดๆ ตรวจเช็คกันได้ตลอดเวลา
- การประชาสัมพันธ์ ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านข้อมูล ข่าวสาร
- การบูรณาการกองทุนภายในชุมชน ทำให้สถานะทางการเงินของชุมชนเพิ่มขึ้น มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำกระจายทั่วถึง มีสภาพคล่องทุกเดือน
- ศูนย์เรียนรู้ชุมชนแบบบูรณาการ ที่สามารถเรียนรู้อย่างครบวงจรในเชิงบรูณาการการจัดการ
- ภาพของชุมชน ทั้งทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิประเทศ มีความเป็นเครือญาติกัน

2. **ปัจจัยภายนอก**

ทั้งนโยบายรัฐและโครงการต่างๆ ของภาครัฐทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และองค์กรเอกชนได้มีส่วนร่วมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและเต็มที่

หลักคิดสำคัญจากประสบการณ์การทำงาน

1. สมาชิกเป็นศูนย์กลางของกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มออมทรัพย์ คือ กลไกหัวใจสำคัญของชุมชนไปสู่กิจกรรมอื่นๆ
2. เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพึ่งตนเอง
3. การมีส่วนร่วมของพลังภายในชุมชน ทั้งกรรมการ และสมาชิกร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์
4. ความโปร่งใสและความไว้วางใจกันและกัน

ทิศทางการทำงาน และการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น

1. สนับสนุนให้ชุมชนมีเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และพึ่งตนเองทางการเงินในระยะยาว ให้สมาชิกพึ่งตนเองต่อเนื่อง
2. การบริหารจัดการจะมีการขยายผลให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น เชื่อมโยงการพัฒนาไปสู่กิจกรรมการผลิตของชุมชนให้ได้เต็มที่ และขยายประสบการณ์

□□□□□.indd 137 5/23/09 10:55:15 PM

ไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง ให้สามารถนำกองทุนมาบริหารจัดการร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วเชื่อมโยงกันในรูปของเครือข่ายพื้นที่

3. นำกองทุนสวัสดิการออมวันละบาท เข้ารวมในกองทุนบูรณาการ 10 กองทุน เพื่อจะได้เชื่อมโยงให้เกิดเป็นสถาบันการเงินของชุมชนในอนาคต
4. ประสานงานกับ อบต. เพื่อบูรณาการแผนการจัดสวัสดิการชาวบ้านเข้ากับแผนพัฒนาตำบลของ อบต. เพื่อให้ อบต. สมทบงบประมาณส่วนหนึ่งเข้าในกองทุนสวัสดิการ

□□□□□.indd 138 5/23/09 10:55:15 PM

ธนาคารชุมชนบ้านห้วยทราย
ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ความเป็นมา

"ธนาคารชุมชนบ้านห้วยทราย" มีการก่อตั้งขึ้นจากการที่ผู้นำชุมชนได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารสถานการณ์ปัญหาเรื่องภาวะหนี้สิน จากการศึกษาข้อมูลภาวะหนี้สินของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันวิจัยระดับชาติ (TDR) ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการศึกษาสถานการณ์ปัญหาความยากจนของชาวบ้านในปี 2544-2546 ซึ่งพบว่าความยากจนของกลุ่มคนรากหญ้า ปัญหาส่วนใหญ่มาจากภาวะหนี้สิน ซึ่งจากหลายปัจจัย ปัญหาหนึ่งที่พบว่าจากการศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดภาวะหนี้สินเรื้อรัง คือปัญหาเรื่องของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทั้งภายใน-ภายนอกระบบการเงิน สิ่งที่พบคือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่มีความแตกต่างกัน (เงินกู้ในระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยถูกกว่านอกระบบเป็นสถาบันการเงินที่ชาวบ้านเข้าถึงได้ยากและมีข้อจำกัดหลายอย่าง จึงทำให้ชาวบ้านหันมากู้เงินนอกระบบ ซึ่งเงินกู้นอกระบบชาวบ้านเข้าถึงได้ง่ายและมีเงื่อนไขน้อย แต่อัตราดอกเบี้ยจะสูงกว่าเงินกู้ในระบบมาก)

หลังจากมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างแกนนำกองทุนต่างๆ ในชุมชนจำนวน 15 กองทุนหลัก กองทุนย่อย ร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา พบว่าหมู่บ้านเองก็มีหลายกองทุนที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการเงิน ซึ่งมีทั้งกองทุนที่รัฐเข้ามาส่งเสริมและกองทุนที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเอง ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะถูกกว่าเงินที่เป็นนายทุนนอกระบบแต่ก็จะแพงกว่าระบบเงินกู้ในระบบ ซึ่งเป็นกองทุนที่อยู่กึ่งกึ่งระหว่าง 2 แหล่งเงินกู้ แต่จุดเด่นที่พบคือ ชาวบ้านมีการบริหารจัดการกองทุนเอง อัตราดอกเบี้ยทั้งหมดเราไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารเลย ดังนั้น จึงมองว่าชุมชนควรจะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือโดยมองมิติของเรื่องการเชื่อมโยงการบริหารกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยหวังว่าอนาคตชุมชนจะต้องมีแหล่งเงินทุนภายนอกในชุมชนเพียงอย่างเดียว และคนในชุมชนมีภาระหนี้สินลดน้อยลง โดยมองถึงเรื่องการจัดตั้งให้เป็น "ธนาคารชุมชนของชุมชน" โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นสถาบันการ

□□□□□.indd 139 5/23/09 10:55:15 PM

เงินของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มั่นคงยิ่งขึ้น โดยมีการเริ่มดำเนินงานเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2546 ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น "ศูนย์เรียนรู้ด้านการเงินชุมชน" เนื่องจากเกิดปัญหาความไม่น่าเชื่อถือว่าหากตั้งชื่อเป็นธนาคารแล้วควรมีเจ้าหน้าที่ประจำที่น่าเชื่อถือจึงเปลี่ยนชื่อมาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง

1. เพื่อระดมทุนในชุมชน
2. เพื่อให้เกิดการออมเงิน
3. เพื่อลดภาระดอกเบี้ย/หนี้สิน
4. เพื่อสร้างเป็นแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ
5. นำดอกผลที่ได้มาพัฒนาชุมชน/สังคม
6. ส่งเสริมสนับสนุนอาชีพให้กับคนในชุมชน
7. สร้างบุคลากรด้านการบริหารจัดการในท้องถิ่น
8. สร้างความสะดวกให้กับคนในชุมชน
9. เป็นสถาบันทางการเงินที่ช่วยเหลือชุมชน
10. คนในชุมชนมีความสามัคคี

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ

ศูนย์เรียนรู้ฯ เปิดให้บริการแก่ชุมชนทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน เปิดทำการเดือนละ 1 ครั้ง มีกรรมการบริหารจำนวน 30 คน สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำงานในธนาคาร โดยมีระเบียบว่าผู้ที่เป็นสมาชิกศูนย์ฯ ทุกคนจะต้องออมเงินวันละ 1 บาท ส่งเดือนละ 1 ครั้ง มีเกณฑ์การให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.8 ต่อเดือน กู้ได้ครอบครัวละไม่เกิน 40,000 บาท หรือกู้ได้ 10 เท่าของเงินออม ชำระคืนภายใน 10 เดือน — 1 ปี สามารถกู้ได้เมื่อเป็นสมาชิก 2 เดือนขึ้นไป เงินฝากได้ดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาทต่อปี มีเงินหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ประมาณเดือนละ 1 ล้านบาท มีทุนออมทรัพย์ทั้งหมดประมาณ 2 ล้านบาท

□□□□□.indd 140 5/23/09 10:55:15 PM

การจัดสรรผลประโยชน์

ศูนย์เรียนรู้จัดสรรผลประโยชน์ให้สมาชิก ดังนี้

- ปันผลให้สมาชิก ร้อยละ 50
- ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ร้อยละ 20
- ค่าเสื่อมของโรงเรียน/คอมพิวเตอร์ ร้อยละ 10
- สมทบกองทุนสวัสดิการ ร้อยละ 10
- ช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ ร้อยละ 10

การเชื่อมโยงของกลุ่มต่าง ๆ กับกองทุนชุมชน

สมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ เชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้ด้านการเงินชุมชน โดยการเป็นสมาชิก จำนวน 14 กลุ่ม ฝากเงินกับศูนย์ฯ และสมาชิกฝากเป็นรายเดี่ยวประมาณ 300 คน

แผนการดำเนินงานต่อในอนาคต

1. วางแผนการติดตามการใช้สินเชื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การกู้เงิน
2. รับจำนองที่ดินหรือใช้ที่ดินค้ำประกันเงินกู้ของสมาชิกแทนที่สมาชิกจะให้ที่ดินหลุดจำนองไปกับธนาคารหรือนายทุน

□□□□□.indd 141 5/23/09 10:55:15 PM

เชื่อมโยงของกลุ่มต่าง ๆ กับกองทุนชุมชน

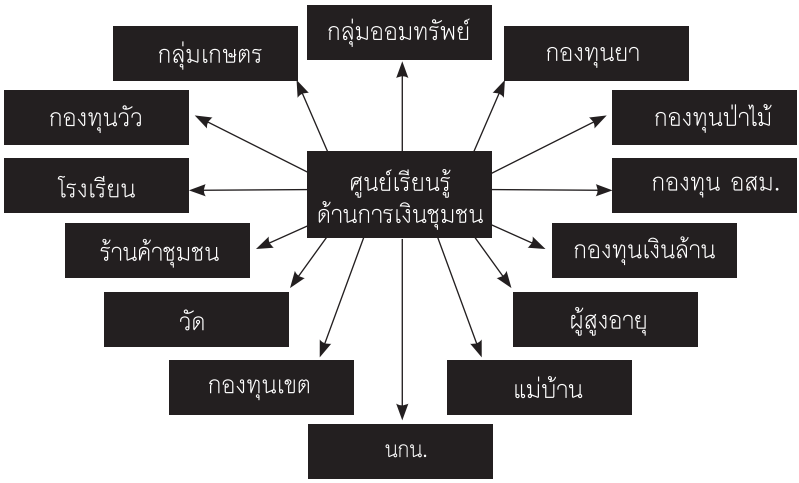

ผู้ประสานงาน กำนันอนันต์ ดวงแก้วเรือน

106 หมู่ 4 ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

□□□□□.indd 142 5/23/09 10:55:16 PM

กองทุนสวัสดิการชุมชน
ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

ข้อมูลทั่วไป

ตำบลหนองหล่ม ก่อตั้งเมื่อปี 2518 แยกมาจากตำบลบ้านปิน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา ในปัจจุบันมี 9 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 5,934 คน หรือ 1,763 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าวโพด ข้าว ทำสวนลำไย สวนยางพารา ฯลฯ และเลี้ยงสัตว์ ในชุมชนมีทั้งคนไทยพื้นราบ และชนเผ่า เช่น ม้ง เย้า มูเซอ จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การก่อเกิดของกองทุนสวัสดิการ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองหล่ม ได้ริเริ่มมาจากการทำธนาคารหมู่บ้าน โดยมีเครือข่ายศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลคือเวียง ตำบลบ้านปิน ตำบลหนองหล่ม และตำบลบ้านถ้ำ ได้ร่วมกันจัดตั้งธนาคารหมู่บ้านขึ้นในปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์มุกดา อินต๊ะสาร (ที่ปรึกษาเครือข่ายศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน) ได้ร่วมกันคิด เรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อคิดหาแนวทางในการสร้างสวัสดิการให้กับชาวบ้านอย่างยั่งยืน แล้วได้มีการนำเสนอเอาดอกเบี้ยจากการทำธนาคารมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก แต่ว่าสมาชิกได้รับสวัสดิการได้ไม่ทั่วถึงและครอบคลุม จึงทำให้คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการ ได้มีแนวคิดในการพัฒนาระบบสวัสดิการใหม่โดยเกิดจากรากฐานของการทำสวัสดิการของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อสนองต่อความต้องการของสมาชิก จึงได้มีการประชุมประชาคมทุกหมู่บ้านและร่วมหาแนวทางระดมความคิด เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องสวัสดิการให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนถึงการเสียชีวิต ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 965 คน

□□□□□.indd 143 5/23/09 10:55:16 PM

ฐานองค์กรการเงินชุมชน

รูปแบบออมสมทบ

- ก่อตั้ง 5 พฤศจิกายน 2550
- สมาชิกเริ่มแรก 965 ราย ปัจจุบัน 2,500 ราย
- เงินทุนเริ่มแรก 193,000 บาท ปัจจุบัน 585,800 บาท

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองหล่ม ได้มีผู้คิดริเริ่มร่วมกันทำงานและประสานโครงการอย่างต่อเนื่อง กับองค์กรต่างๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนให้กองทุนเข้มแข็งต่อไป ซึ่งผู้ริเริ่มและผลักดันโครงการได้เห็นความสำคัญของกองทุนสวัสดิการโดยริเริ่มจากผู้นำที่สำคัญ คือ นายศิริรับ เลิศคำ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหล่ม นายสำราญ จันต๊ะวงค์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหล่ม นายสมิง ธรรมปัญญา ประธานกองทุนฯ นายธีระเดช พินิจ รองประธานกองทุนฯ และผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่นทุกคน

การบริหารจัดการกองทุน

คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน มีทั้งหมด 14 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการและผู้ช่วย เหรัญญิกและผู้ช่วย ประชาสัมพันธ์ และกรรมการอีก 3 คน นอกจากนี้ยังมีคณะอนุกรรมการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับหมู่บ้าน จำนวน 8 หมู่บ้านๆ ละ 6 คน ทำให้ มีเครือข่ายคนทำงานทั้งในระดับตำบล และหมู่บ้าน

แหล่งที่มาของเงินทุน มาจากสมาชิกกองทุนสมทบ คนละ 200 บาท ค่าสมัครคนละ 20 บาท โดยเปิดรับสมาชิก ตั้งแต่เด็กแรกเกิด ต้องเป็นคนที่อยู่ในตำบลคือเวียง จะใช้วิธีสมทบกองทุนด้วยเงินสด หรือจะให้หักจากบัญชีเงินออมของธนาคารหมู่บ้านก็ได้ นอกจากนี้ ทางกองทุนฯ ยังได้รับเงินสมทบจาก พอช. 40,000 บาท จาก อบต.หนองหล่มปีละ 100,000 บาท และจากเครือข่ายศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้านร่วมสมทบอีก 40,000 บาท

□□□□□.indd 144 5/23/09 10:55:16 PM

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

กองทุนสวัสดิการชุมชน มีการจัดสวัสดิการประเภทต่างๆ และมีผู้ได้รับผลประโยชน์จากสวัสดิการไปแล้ว ดังนี้

๐ กรณีเกิด รับขวัญเด็กแรกเกิด คนละ 500 บาท มีสมาชิกได้รับสวัสดิการแล้ว 5 ราย รวมเป็นเงิน 2,500 บาท

๐ กรณีเจ็บป่วย จะได้รับการช่วยเหลือ เมื่อเป็นสมาชิกครบ 90 วัน เข้าโรงพยาบาลนอนรักษาตัวชดเชย วันละ 100 บาท ไม่เกิน 2,000 บาทต่อปี มีสมาชิกได้รับสวัสดิการแล้ว 121 ราย รวมเป็นเงิน 61,700 บาท

๐ กรณีเสียชีวิต เมื่อเป็นสมาชิกครบ 180 วัน ได้รับ 3,000 บาท ครบ 1 ปี ได้รับ 5,000 บาท ครบ 2 ปี ได้รับ 10,000 บาท ครบ 3 ปี ได้รับ 15,000 บาท และครบ 4 ปี ได้รับ 20,000 บาท มีสมาชิกได้รับสวัสดิการแล้ว 10 ราย รวมเป็นเงิน 30,000 บาท

จุดเด่นของกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. เกิดความสามัคคีในชุมชน มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน
3. ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในระบบบริหารจัดการในด้านการเงินและด้านสุขภาพ
4. มีเครือข่ายเชื่อมโยงใน 4 ตำบล
5. เกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน
6. ทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขทางด้านสุขภาพ
7. มีความชัดเจน สะดวก รวดเร็ว ในด้านให้รับบริการ
8. มีการรวมกลุ่มและมีข้อมูลพื้นฐานสำหรับการรับบริการขั้นต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1. กรรมการไม่รู้บทบาทหน้าที่ (บางส่วน)
2. ทางด้านสุขภาพอ่อนแอ (โรคเรื้อรัง)

□□□□□.indd 145 5/23/09 10:55:16 PM

3. ประชาชนไม่เข้าใจเรื่องกองทุนหลักประกันสุขภาพ
4. ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบกองทุนสวัสดิการ
5. สมาชิกไม่มีข้อมูลในมือ เช่น ขาดหลักฐาน ในการรับการรักษา ใบรับรองแพทย์ ไม่เข้าใจภาษาแพทย์

แนวทางแก้ไข

1. จัดอบรม/ศึกษาดูงาน ของคณะกรรมการเรื่องบทบาทหน้าที่
2. รณรงค์หาแนวทางแก้ไขทุกกลุ่มอายุ เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอย่างพอเพียง ยั่งยืน การมีส่วนร่วม
3. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านกองทุน โดยวิธีการทำแผ่นพับแจก มีการทำประชาคมทุกเวที และประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายของหมู่บ้าน
4. สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกโดยแสดงงบบัญชีรับ-จ่าย และสามารถตรวจสอบบัญชี เป็นปัจจุบัน

□□□□□.indd 146 5/23/09 10:55:16 PM

รายชื่อวิทยากร "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" โรงแรมเมธาวลัย ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม 2550				
ลำดับที่	ชื่อ / นามสกุล	เรื่อง	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	นายโชคชัย ลิ้มประดิษฐ์	การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน	บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 1 บ้านหนองกลางดง ต.ศิลาลอย อ.สามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์ 77180	08 1763 8507
2	พมจ. ราชบุรี	การเชื่อมโยงเครือข่ายสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นสู่การขยายผลและการบูรณาการงานสวัสดิการกับยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข	ศาลากลางจังหวัดราชบุรี อ.เมือง จ.ราชบุรี 70000	0 3233 7620
3	นายยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว	กระบวนการ วิธีการ และการสนับสนุนกระบวนการชุมชนสู่ การปฏิบัติ	บ้านเลขที่ 67 / 1 หมู่ที่ 2 ต.ทุ่งสมอ อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี 71140	08 6806 9157
4	นายธัมมสัญญ์ อุ่มเอิบ	การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง	บ้านเลขที่ 63 หมู่ที่ 7 ต.บ้านฆ้อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี 70120	08 9235 0663
5	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแร่	การแก้ไขปัญหาความยากจนกับการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน	สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแร่ อ.เมือง จ.ราชบุรี 70000	0 3220 7048 - 49
6	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร	การจัดสวัสดิการชุมชนและการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง	สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี 76110	08 9086 5099 0 3250 1254
7	นายสมพร ทัพนาค	การจัดการป่าชุมชน วัฒนธรรมชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน	ศูนย์เรียนรู้ป่าชุมชน ต.ท่าตะคร้อ อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี 76160	08 9551 0835
8	นายวีระชัย วีระฉันทชาติ	สรุปบทเรียนร่วมกันจากการศึกษาดูงาน (AAR)	บ้านเลขที่ 389 / 89 ซอยเพชรเกษม 62 / 1 ถนนเพชรเกษม แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ 10160	08 9664 9179

00000.indd 147 5/23/09 10:55:17 PM

รายชื่อวิทยากร "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" โรงแรมมณีจันทร์ รีสอร์ทแอนด์สปอร์ตคลับ จังหวัดจันทบุรี ครั้งที่ 2 เดือนมกราคม 2551				
ลำดับที่	ชื่อ / นามสกุล	เรื่อง	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	นายสงกรานต์ สืบศิริพูนชัย	การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายสวัสดิการชุมชน ในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ	บ้านเลขที่ 1 / 26 หมู่ที่ 12 ถ.พระยาตรัง ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000	08 5913 8899 0 3930 1462
2	นายยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว	กระบวนการ วิธีการ และการสนับสนุนกระบวนการชุมชนสู่ การปฏิบัติ	บ้านเลขที่ 67 / 1 หมู่ที่ 2 ต.ทุ่งสมอ อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี 71140	08 6806 9157 0 3465 9248
3	พระอาจารย์มนัส ขันติธัมโม	การจัดสวัสดิการชุมชนโดยวัดเป็นศูนย์กลาง	วัดโพธิ์ทอง อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000	08 9545 7732
4	นายนรวรรณ ใจชื่น	การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง	บ้านเลขที่ 1 / 26 หมู่ที่ 12 ถ.พระยาตรัง ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000	
5	นายสมพงษ์ อินทสุวรรณ	การจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นสู่การบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่	นายก อบต. ห้วงน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด 23000	0 3954 3493
6	นายอัมพร แพทย์ศาสตร์	การจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการจัดสวัสดิการชุมชน	ประธานกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดใน ต.ห้วงน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด 23000	08 1523 3314 0 3952 4741
7	นายวีระชัย วีระฉันทชาติ	สรุปบทเรียนร่วมกันจากการศึกษาดูงาน (AAR)	บ้านเลขที่ 389 / 89 ซอยเพชรเกษม 62 / 1 ถนนเพชรเกษม แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ 10160	08 9664 9179

DDDDD.indd 148 5/23/09 10:55:17 PM

รายชื่อวิทยากร "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" โรงแรมบุษราคัม จังหวัดขอนแก่น ครั้งที่ 3 เดือนมีนาคม 2551				
ลำดับที่	ชื่อ / นามสกุล	เรื่อง	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	นายบำรุง คะโยธา	การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน	นายก อบต. สายนาวัง สำนักงาน อบต. สายนาวัง ต.สายนาวัง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์ 46160	08 9279 3359
2	นายยุทธภัณฑ์ เตชะแก้ว	กระบวนการ วิธีการ และการสนับสนุนกระบวนการชุมชนสู่ การปฏิบัติ	บ้านเลขที่ 67 / 1 หมู่ที่ 2 ต.ทุ่งสมอ อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี 71140	08 6806 9157 0 3465 9248
3	นายสมาน อ่อนกาแสง	การขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเข้มแข็ง	ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านผือ ต.บ้านผือ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น 40210	08 1471 4843
4	นายสมเกียรติ ดีบุญมี	การแก้ไขปัญหาชุมชนเมืองอย่างบูรณาการ	นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองชุมแพ เทศบาลเมืองชุมแพ ถ.มลิวัลย์ ต.ชุมแพ อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น 40130	08 1768 4348
5	นายบุญเต็ม ชัยลา	การขับเคลื่อนกระบวนการชาวบ้าน และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย	บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 4 ต.คอนฉิม อ.แวงใหญ่ จ.ขอนแก่น 40330	08 1708 9929
6	น.ส.นุชนภา จันทวรี	กระบวนการขับเคลื่อนในการสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน	สำนักงานเทศบาลนครขอนแก่น 313 ถ.ประชาสำราญ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000	0 4327 1261
7	นายเผ่าพงศ์ เชาว์พานิช	การแก้ไขปัญหาสังคม และชุมชนแออัด	ปลัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สำนักงานเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ถ.ถีนานนท์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000	08 9840 3210 0 4381 1284

□□□□□.indd 149 5/23/09 10:55:17 PM

รายชื่อวิทยากร "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" โรงแรมบุษราคัม จังหวัดขอนแก่น ครั้งที่ 3 เดือนมีนาคม 2551				
ลำดับที่	ชื่อ / นามสกุล	เรื่อง	ที่อยู่	เบอร์โทร
8	นายสมนึก ไชยสงค์	กองบุญสัจจะสวัสดิการวังแสง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง อ.แกดำ จ.มหาสารคาม 44190	08 1138 0185
9	นายวีระชัย วีระฉันทชาติ	สรุปบทเรียนร่วมกันจากการศึกษาดูงาน (AAR)	บ้านเลขที่ 389 / 89 ซอยเพชรเกษม 62 / 1 ถนนเพชรเกษม แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ 10160	08 9664 9179

□□□□□.indd 150 5/23/09 10:55:17 PM

รายชื่อวิทยากร "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" โรงแรมเชียงใหม่ออคิด จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งที่ 4 เดือนพฤษภาคม 2551				
ลำดับที่	ชื่อ / นามสกุล	เรื่อง	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	ผศ.จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น	จากสวัสดิการโลกถึงสวัสดิการไทย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถ.ห้วยแก้ว อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000	08 9435 9211
2	ครูมุกดา อินต๊ะสาร	การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน	บ้านเลขที่ 182 หมู่ที่ 5 ต.บ้านปิน อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา 56120	08 1881 5599
3	อาจารย์ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ	กระบวนการ วิธีการ และการสนับสนุนกระบวนการชุมชนสู่ การปฏิบัติ	ผู้อำนวยการวิทยาลัยการจัดการทางสังคม วิทยาลัยการจัดการทางสังคมจังหวัดเชียงใหม่ 35 ถ.รัตนโกสินทร์ ต.วัดเกตุ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000	08 1530 8512
4	นายพนมกร นามจันทร์	การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง	ประธานสหกรณ์การเกษตรแม่ทา สถาบันพัฒนาทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืน บ้านเลขที่ 61 หมู่ 5 ต.แม่ทา กิ่ง อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ 50130	08 6188 1850
5	นางอุบล ยะไวทย์	การจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นสู่การบูรณาการทำงานเชิงพื้นที่	ปลัด อบต. ดอนแก้ว องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ 50180	0 5312 1585
6	น.ส.ระวิวรรณ จันไชยสัก	การบูรณาการสวัสดิการชุมชน	ประธานกลุ่มแม่บ้านทุ่งยาว ต.ศรีบัวบาน อ.เมือง จ.ลำพูน 51000	08 1024 6712
7	นายสมพล หล่าเต็น	การแก้ไขปัญหาชุมชนกับการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน บ้านศรีลาภรณ์	บ้านศรีลาภรณ์ หมู่ที่ 7 ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน 51130	
8	นายวีระชัย วีระฉันทชาติ	สรุปบทเรียนร่วมกันจากการศึกษาดูงาน (AAR)	บ้านเลขที่ 389 / 89 ซอยเพชรเกษม 62 / 1 ถนนเพชรเกษม แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ 10160	08 9664 9179

DDDDD.indd 151 5/23/09 10:55:18 PM

รายชื่อวิทยากร "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น" โรงแรมมาริไทม์ปาร์คแอนด์สปารีสอร์ท จังหวัดกระบี่ ครั้งที่ 5 เดือนมิถุนายน 2551				
ลำดับที่	ชื่อ / นามสกุล	เรื่อง	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	ครูชบ ยอดแก้ว	การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน	บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 3 ต.น้ำขาว อ.จะนะ จ.สงขลา 90130	08 1128 2933
2	อาจารย์ภีม ภคเมธาวี	กระบวนการ วิธีการ และการสนับสนุนกระบวนการชุมชนสู่การปฏิบัติ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.ไทยบุรี อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80161	08 5578 6668 0 7567 3501
3	นายประพาส ธรรมศรี	การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง	ประธานสภาผู้นำชุมชนตำบลเขาคราม บ้านเลขที่ 61 หมู่ที่ 6 ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่ 81000	08 1895 1968
4	นายสงวน มงคลศรีพันเลิศ	การจัดสวัสดิการชุมชนสู่ความยั่งยืน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเขากลม ต.หนองทะเล อ.เมือง จ.กระบี่ 81000	08 9590 6738
5	นายสมพร คงสวัสดิ์	การจัดวัสดิการชุมชนท้องถิ่นสู่การบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำภี องค์การบริหาร ส่วนตำบลลำภี ต.ลำภี อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา 82120	08 1082 8954
6	นายไมตรี จงไกรจักร	การแก้ไขปัญหาชุมชนหลังสึนามิกับการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน	ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 2 ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา 82190	08 9650 7805
7	นายวีระชัย วีระฉันทชาติ	สรุปบทเรียนร่วมกันจากการศึกษาดูงาน (AAR)	บ้านเลขที่ 389 / 89 ซอยเพชรเกษม 62 / 1 ถนนเพชรเกษม แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ 10160	08 9664 9179

00000.indd 152 5/23/09 10:55:18 PM